



SLOVENIJA



OLIMPIJSKI KOMITE
SLOVENIJE
ZDRUŽENJE
ŠPORTNIH ZVEZ

DVOJNA KARIERA ŠPORTNIKOV

Edvard Kolar
Petra Robnik





DVOJNA KARIERA ŠPORTNIKOV

Edvard Kolar
Petra Robnik

CIP – Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

796.071.2-057.75(049.3)

KOLAR, Edvard, 1970-

Dvojna kariera športnikov/Edvard Kolar, Petra Robnik; [avtorji [posameznih prispevkov]
Boro Štrumbelj ... [et al.]; spremna beseda Maja Makovec Brenčič, Bogdan Gabrovec, Miroslav Cerar;
fotografije Aleš Fevžer]–Ljubljana: Olimpijski komite Slovenije, Združenje športnih zvez, 2018

ISBN 978-961-6476-18-8

1. Robnik, Petra

294975744

Založnik: Olimpijski komite Slovenije - Združenje športnih zvez

Recenzent: Marko Ferjan

Spremna beseda: Maja Makovec Brenčič, Bogdan Gabrovec, Miroslav Cerar

Avtorji prispevkov: Boro Štrumbelj, Blaž Perko, Aleš Šolar, Borut Kolarič, Rožle Prezelj, Petra Robnik, Raša Sraka Vukovič, Nina Jovan, Anita Goltnik Urnaut, Saša Cecič Erpič, Žiga Dobnikar, Nadja Schweiger, Sašo Komovec, Renato Kuzman, Miha Urek, Tomaž Barada, Tjaša Snoj, Aleš Vičič, Nada Kozjek, Suzana Pustivšek, Matic Švab, Alja Pahor, Janko Dvoršak.

Publikacija: Strokovna knjižica

Naklada: 1.000 kosov

Tisk: Slovenske železnice

Oblikovanje: ArnoldVuga+

Lektoriranje: Lingula, jezikovni center d. o. o.

Fotografije: Aleš Fevžer

Izdajo strokovne knjižice Dvojna kariera športnikov je omogočila Fundacija za šport.



Fundacija za šport



OLYMPIC TEAM SLOVENIA

SLOVENIA



Bianchi

CAMP

Dr. Maja Makovec Brenčič, ministrica

*Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport,
Direktorat za šport*



Šport je ena ključnih družbenih podstat, je njeno vezivo, družbeno, zdravstveno, razvojno poganjalo. Tudi globalno šport spodbuja kohezivnost družbe, vse večji pa je tudi njegov ekonomski potencial. Nas, Slovenke in Slovence, šport povezuje in izziva k zdravemu življenjskemu slogu. Raziskave kažejo, da nas je 64 odstotkov že športno aktivnih, 39 odstotkov večkrat tedensko. Cilj je, da nas bo takšnih 70 odstotkov. Zato tudi večkrat poudarim, da šport je in bo v naših genih.

Še posebej pa smo ponosni na naše vrhunske športnice in športnike, ki s svojimi dosežki predstavljajo ene najpomembnejših ambasadork in ambasadorjev Slovenije. Ko so ti na vrhuncu svojih dosežkov in kariere, se vsi poistovetimo z njimi, jih podpiramo in spodbujamo. Ko prehajajo v nadaljevanje svojih karier, pa pogosto naletijo na številne prepreke. Prav zato jim moramo omogočiti, da svoje izkušnje, znanja, talente, razvijajo tudi naprej; da ob tem krepijo vse vrednote, ki so jih trdo in predano udejanjali na svoji športni poti, tudi v nadaljnjem življenju. Prav zato smo si v tem mandatu na MIZŠ prizadevali, da vzpostavimo podlage za dvojno kariero vrhunske športnice ali športnika, da jim omogočimo ustrezen dostop do izobraževanja pa tudi razširimo možnosti prehoda na trg dela.

Od leta 2014 do danes je bilo sprejetih pet pomembnih dokumentov, ki zagotavljajo strateško in zakonodajno podlago za dvojno kariero športnikov: Nacionalni program športa in Izvedbeni načrt športa (sprejeta leta 2014), Zakon o premostitvenem zavarovanju poklicnih in vrhunskih športnikov (sprejet leta 2015), Zakon o športu ter Zakon o dodatku k pokojnini za delo in izjemne dosežke na področju športa (sprejeta leta 2017).

V našem skupnem interesu je, da se vsi športniki in športnice razvijajo v celovite osebnosti, ki ne bodo navduševali le med športno kariero, ampak bodo tudi po koncu svoje športne kariere predstavljali aktivne in uspešne državljane, ki s svojim zgledom, z izkušnjami, razgledanostjo, s trdim delom in z znanjem krepijo pozitivne vrednote družbe. To mora biti v javnem interesu države in družbe kot celote.

Bogdan Gabrovec

*predsednik Olimpijskega komiteja Slovenije
– Združenja športnih zvez*



Spoštovani,

v Strategiji Olimpijskega komiteja Slovenije – Združenja športnih zvez za obdobje 2014–2024 smo zapisali, da je OKS – ZŠZ osrednja športna organizacija v Republiki Sloveniji, ki povezuje in usklajuje interese na področju civilne športne sfere, uveljavlja vrednote olimpizma, v partnerstvu z državo in gospodarstvom usmerja in ustvarja optimalne pogoje za razvoj slovenskega športa in celostnega razvoja športnic in športnikov ter ustvarja strokovno-organizacijske pogoje za rast in razvoj svojih članic na ravni športa za vse in na ravni tekmovalnega športa, in sicer na lokalni pa tudi nacionalni ravni. Med poglobitnimi cilji je tudi razvoj področij za celovito podporo športnikom v njihovih različnih obdobjih. Ob prizadevanju za postavljanje čim boljših pogojev za doseganje vrhunskih rezultatov športnikov vsekakor ne smemo pozabiti na drugi del pomembnih nalog, ki so vezane na zagotavljanje statusnih pravic športnikov in pripravo športnikov na njihovo kariero po koncu športno tekmovalnega udejstvovanja.

Za uspešno delo in rezultate v korist športnikom in naše družbe je treba temu področju nameniti veliko pozornosti. OKS – ZŠZ to pozornost namenja prek programov Slovenske olimpijske akademije, ki v svojem delovanju usklajuje stališča Komisije športnikov pa tudi Kluba slovenskih olimpijcev. Načrtovano izvajamo programe za neposredno podporo športnikom (štipendije, študij na daljavo, usklajevanje zaposlovanja v javni upravi, razvoj kadrov v športu, izvajanje delavnic za športnike) pa tudi programe za posredno podporo športnikom (certifikat športnikom prijazno izobraževanje, sodelovanje pri raziskavah in študijah na tem področju, sodelovanje z MIZŠ in izobraževalnimi ustanovami za zagotavljanje ustrezne podpore športnikom na področju izobraževanja, promocija pomena vključevanja športnikov v izobraževalne sisteme in druge aktivnosti).

Programi OKS – ZŠZ so načrtovani in potrjeni z letnim programom; sledijo naši strategiji, smernicam Evropske unije na področju športnikove kariere in Agendi 2020 Mednarodnega olimpijskega komiteja. Najpomembnejše pa je, da s temi programi dejansko pomagamo športnikom in prispevamo k njihovem celovitemu razvoju. Pri tem pa nas seveda čakajo še vrsta nalog, usklajevanje s športniki in predvsem zagotovitev zadostnih virov za izvajanje programov.

Miroslav Cerar

*olimpionik, predsednik Slovenske olimpijske akademije,
Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez*



Uspešni športniki skrbno načrtujejo svojo pot. Zastavijo si cilje (predvsem tekmovane), ki jih nato ob podpori staršev, trenerjev, športnih delavcev in drugih strokovnjakov poizkušajo doseči. Rezultate se sproti spremlja in vrednoti. Ob odstopanju od zastavljenih ciljev se ugotavlja vzroke in išče optimalne rešitve.

Športni rezultat pa ni in ne sme biti edini cilj uspešnega športnika. Zelo pomembna sta zavedanje o pomenu športnih in olimpijskih vrednot ter vrednot »fair-play-a« pa tudi vsakokratno ravnanje športnika, saj je ta medijsko navadno zelo izpostavljen; velikokrat je vzornik številnim mladim in tudi celotnemu narodu. Najboljši športniki zastopajo državo na največjih mednarodnih tekmovanjih ter s svojimi uspehi in z ravnanji predstavljajo Slovenijo.

Ko govorimo o uspešnem športniku, pa nikakor ne smemo prezreti področja izobraževanja. Izobrazbo in usposobljenost za delo bo velika večina športnikom nujno potrebovala, saj večina s športnim udejstvovanjem ne bo zagotovila vseh potrebnih finančnih virov za dostojno celotno življenje in predvsem starostno obdobje. Zato so še posebej v zadnjih nekaj letih zelo velika prizadevanja Olimpijskega komiteja Slovenije in Slovenske olimpijske akademije usmerjena v to, da športnikom pomagamo pri usklajevanju športnih in študijskih vsebin, da vodimo konkretne projekte, ki so namenjeni športnikovim potrebam, da iščemo systemske rešitve in ukrepe za še boljše delo in razvoj tega področja. Pri tem se povezujemo s številnimi športniki in z izobraževalnimi ustanovami in organizacijami v Sloveniji in tudi v tujini.

Športnike obravnavamo z več zornih kotov in prizadevamo si, da se bodo ob naši podpori, podpori staršev, trenerjev, prijateljev in ne nazadnje tudi z lastnim prizadevanjem razvili v uspešne športnike ter pozneje v prepoznane cenjene športne osebnosti.



Celostna predstavitev področja dvojne kariere športnikov

Dr. Edvard Kolar, Petra Robnik

Fakulteta za organizacijske vede Univerze v Mariboru

Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez

edvard@sl123.si; petra.robnik@olympic.si

Dvojna kariera športnikov predstavlja večdimenzionalni proces, ki je odvisen od vplivov posameznika, medosebnih odnosov in od politike (Capranica idr., 2015). Področje dvojne kariere zahteva na nacionalni ravni usklajeno delovanje in povezovanje več deležnikov hkrati, ki spremljajo športnika skozi njegovo celotno kariero. Življenjska doba nadarjenih in vrhunskih športnikov ter vpogled v perspektivo za visokointenzivne športe (Wylleman, Reints, 2010) ponazarjata »celotno kariero/celotno osebo« in konceptualizacijo kariernega prehoda vrhunskih športnikov, razdeljenih v štiri specifične karierne prehode, v razvoju perspektivnega mladega in vrhunskega športnika. Za ta namen je treba pripraviti usklajen model celostnega razvoja dvojne kariere športnikov s sistemskim pristopom na nacionalni ravni. Pomembna sta mednivojsko in medinstitucionalno sodelovanje ter spodbujanje posameznih dobrih praks. Evropska unija, Mednarodni olimpijski komite (MOK), številne nacionalne vlade in športni organi so v zadnjem obdobju pokazali veliko zanimanje za reševanje problematike športnikovega razvoja v smislu urejanja združljivosti izobraževanja in športnega udejstvovanja (Henry, 2015). Smernice EU za dvojno kariero športnikov (EU Guidelines on Dual Careers of Athletes, 2012) naj bi prispevale k izmenjavi in širjenju dobrih praks ter učnih izkušenj na tem področju. Poleg tega podajajo okvir mogočih ureditev na mednarodni ravni in spodbujajo Evropsko unijo, da naj uvede dodatne ukrepe za lažje oblikovanje ureditev dvojne kariere v tujini zaradi visoke mobilnosti športnikov, posebnih potreb v nekaterih športih in manjših državah članicah. Spodbujanje dvojne kariere športnikov je skladno z več cilji strategije Evropa 2020 (preprečevanje prezgodnjega opuščanja šolanja, več diplomantov, večja zaposljivost), z ohranjanjem perspektivnih in uspešnih športnikov v sistemu športa pa omogoča tudi učinkovitejše športne politike (Robnik, Kolar, 2017)

Najpomembnejša je podpora vrhunškega športnika skozi celotno fazo njegovega procesa, tj. na izobraževalnem področju in tudi v športnikovi karieri. Različni podporni programi in dodatna znanja, ki jih športnik lahko pridobi skozi proces dvojne kariere, omogočajo športniku konkretne rešitve, ki rešujejo to problematiko in pomagajo športniku k lažji vključitvi na trg dela. Obenem pa športnik ni postavljen pred odločitev o nadaljevanju in obsegu svoje športne kariere. Predlagani nacionalni model dvojne kariere športnikov je grafično prikazan kot shema programov in časovnica aktivnosti po posameznih fazah športnikove kariere, ki vrhunškega športnika pripelje do vstopa na trg dela. Slika torej grafično prikazuje model dvojne kariere in deležnike na tem področju (Robnik, Kolar, 2017).

Usmeritve Nacionalnega programa športa za obdobje 2014-2020 na področju dvojne kariere športnikov

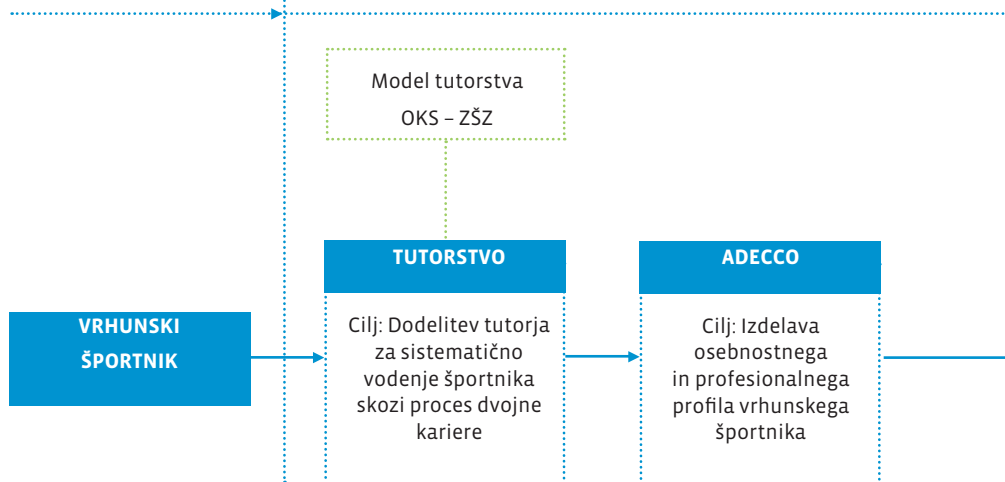
Politika Evropske unije o dvojni karieri predvideva pripravo in implementacijo smernic za dvojno kariero na nacionalni ravni. Strateški akti v Sloveniji, ki urejajo normativno podlago za dvojno kariero, so poleg Zakona o športu (ZSpo, 2017) še: Nacionalni program športa v RS 2014–2023 (NPŠ RS, 2014), Izvedbeni načrt nacionalnega programa športa v RS 2014–2023 (IN NPŠ, 2014), Strategija OKS – ZŠZ (Strategija OKS – ZŠZ 2014–2023, 2013), Akcijski načrt Strategije OKS – ZŠZ za obdobje 2014–2023 (Akcijski načrt 2014–2023, 2016).

Kot izhaja iz Nacionalnega programa športa v RS (2014), je eden izmed strateških ciljev na področju vrhunškega športa na državni ravni vsestranski razvoj vrhunskih športnikov med njihovo športno kariero in po njej. Ta strateški cilj sledi smernicam Evropske komisije na področju dvojne kariere vrhunskih športnikov, kar podpira tudi Evropska unija. Izvedbeni načrt Nacionalnega programa športa v RS 2014–2023 (2014) je dokument, ki omogoča operacionalizacijo strateških zamisli in uresničevanje ciljev razvoja športa. Dvojno kariero športnikov izvedbeni načrt predvideva na dveh področjih, in sicer na področju izobraževanja in zaposlovanja. Ravnanje z nacionalnim programom športa 2014–2023 (2014) temelji na povezovanju vseh upravnih, strokovnih in organizacijskih nalog vseh vpletenih nosilcev posameznih dejavnosti nacionalnega programa. Za izpeljavo nacionalnega programa športa 2014–2023 so soodgovorni nosilci dejavnosti nacionalnega programa, tj. OKS – ZŠZ, lokalne skupnosti, resorna ministrstva, Fundacija za šport, Strokovni svet vlade RS za šport idr., pa tudi izvajalci nacionalnega programa, tj. nacionalne in občinske zveze in društva, javni zavodi, šole, gospodarske družbe idr. Medresorsko in medorganizacijsko sodelovanje na področju dvojne kariere športnikov je posebej pomembno pri implementaciji rešitev v praksi, ker so zaradi svoje specifičnosti te večplastne in kompleksne (Robnik, Ferjan, Jereb, v Bernik, 2017).

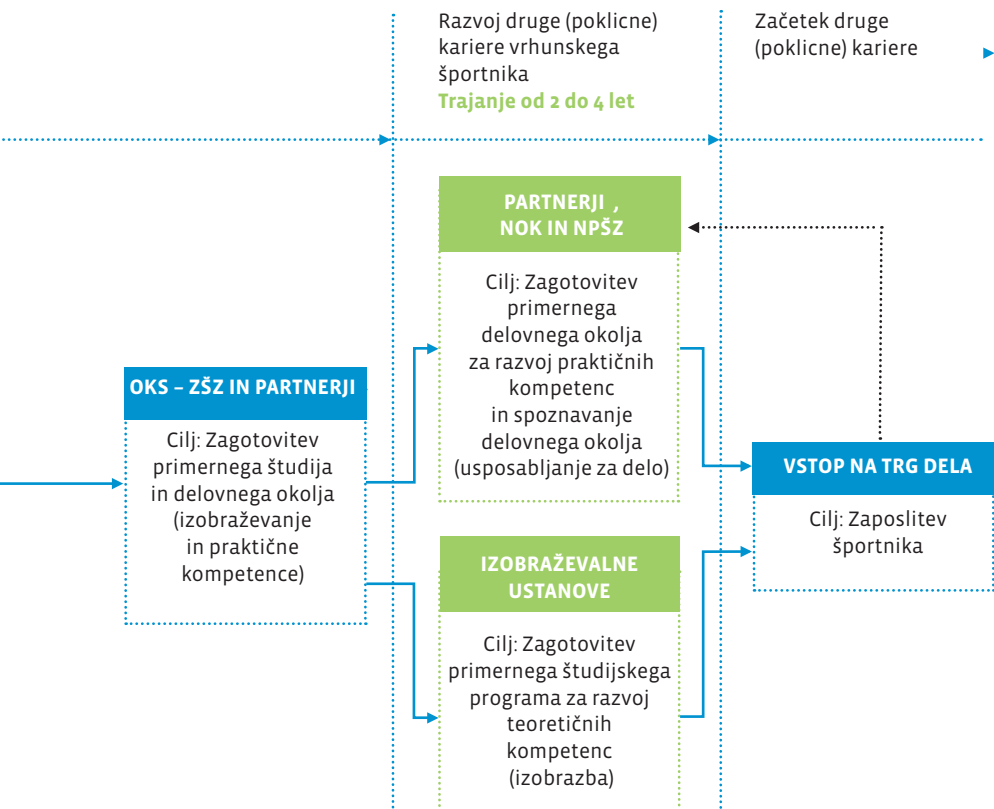
Zaključevanje
športne kariere

Vzpostavljanje pogojev za vstop
v razvoj druge (poklicne) kariere
vrhunskega športnika

Trajanje do 90 dni



Slika: Shematski prikaz modela dvojne kariere vrhunskih športnikov
(Kolar, Pavletič Samardžija, Robnik, 2015)



Blaž Perko

Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez,

v. d. generalnega sekretarja

blaz.perko@olympic.si

Celostna skrb za športnike

Športniki se pri združevanju svoje športne kariere z izobraževanjem ali delom pogosto srečujejo s težavami. Doseganje visoke ravni športne uspešnosti od športnika zahteva intenziven trening in sodelovanje na tekmovanjih doma in v tujini, kar je težko uskladiti z izzivi in omejitvami izobraževalnega sistema in trga dela. Da bi se izognili položaju, v katerem so se športniki prisiljeni odločati med izobraževanjem in športom ali delom in športom, so poleg njihove visoke motiviranosti, predanosti, vzdržljivosti in odgovornosti potrebne tudi posebne ureditve za dvojno kariero športnikov. Te bi morale podpirati športno kariero športnikov, varovati njihov položaj in omogočati njihovo izobraževanje ali delo oziroma lažji prehod na novo poklicno pot po končani športni karieri.

Kaj je dvojna kariera športnikov?

- Razvoj vseživljenjske odličnosti posameznega športnika, skozi njegove cilje na športnem področju, pri izobraževanju in poznejši vključitvi na trg delovne sile.
- Področje dvojne kariere zajema strokovno načrtovanje in organizacijo optimalnih osnovnih pogojev za dvojno kariero vrhunskih športnikov. Posredovanje med vsemi pomembnimi deležniki na področju dvojne kariere, predvsem pa na področjih vrhunškega športa, izobraževanja in ekonomije.
- Vzpostavitev komunikacije, informiranje in podajanje informacij športnikom. Posebno pozornost je treba nameniti posebnim ciljnim skupinam (prejemniki olimpijskih medalj, medalj svetovnih in evropskih prvenstev), vendar hkrati vzpostaviti enakovredne pogoje in možnosti za vse vrhunske.

Usmeritve strategije OKS – ZŠZ 2014–2023 na področju dvojne kariere športnikov

Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez (OKS – ZŠZ) ob podpori Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport (MIZŠ) na nacionalni ravni vodi različne aktivnosti, projekte in programe za podporo športnikom in njihove dvojne kariere, ki vključuje podporo pri izobraževanju in podporo pri zaposlovanju športnikov. S tem uresničuje strategijo OKS – ZŠZ za obdobje 2014–2023 in njen Akcijski načrt skladno s smernicami Evropske unije za področje dvojne kariere športnikov in z usmeritvami Mednarodnega olimpijskega komiteja (MOK).

Spodbude v različnih obdobjih športnikove kariere



Slika: Blaž Perko (2016).

Gradivo za Posvet dvojne kariere športnikov, interno gradivo. OKS – ZŠZ, Ljubljana.



Dr. Boro Štrumbelj

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport,

Direktorat za šport, generalni direktor

boro.strumbelj@gov.si

Sistemski ukrepi države za podporo športnikom

V letu 2014 sta bila sprejeta Nacionalni program športa in izvedbeni načrt športa v RS, v katerih so bile začrtane smernice razvoja športa v Sloveniji v obdobju do leta 2023. Oba dokumenta predvidevata tudi nadgradnjo sistema zaposlovanja vrhunskih športnikov in vrhunskih trenerjev v javni upravi in podjetjih ter pokojnin za vrhunske športnike skupaj z različnimi ukrepi in dejavnostmi na področju dvojne kariere športnikov. Skladno s tema dokumentoma je bilo veliko ukrepov dvojne kariere uveljavljenih v novem Zakonu o športu (ZSpo) ter Zakonu o dodatku k pokojnini za delo in izjemne dosežke na področju športa (ZDPIDŠ), ki sta bila sprejeta v letu 2017.

Zakon o športu prinaša naslednje pravice športnikom:

Področje izobraževanja in usposabljanja

- Pravica do prilagoditve šolskih in študijskih obveznosti v obsegu in na način, ki se določita s predpisi, ki urejajo področje vzgoje in izobraževanje oziroma področje visokega šolstva.

Tako se ZSpo navezuje na Zakon o osnovni šoli, ki športnikom omogoča naslednje:

- Učenec, ki je perspektivni športnik, lahko pridobi status učenca, ki se vzporedno izobražuje, oziroma status športnika. Predlog za dodelitev statusa podajo starši in učenec. Učencu s statusom iz prvega odstavka tega člena se prilagodijo šolske obveznosti. Prilagajanje šolskih obveznosti se uredi s pisnim dogovorom med šolo in starši. Prilagodijo se obiskovanje pouka in drugih dejavnosti, načini in roki

za ocenjevanje znanja ter drugo. Status učenca preneha na zahtevo učenca in staršev, s potekom časa, za katerega mu je bil dodeljen, ali če prenehajo razlogi, zaradi katerih mu je bil status dodeljen, ali če ni več učenec šole, na kateri je pridobil status, oziroma če se mu status odvzame.

- Če učenec ne izpolnjuje obveznosti iz dogovora iz tretjega odstavka tega člena oziroma zaradi kršitve njegovih dolžnosti, določenih z zakonom ter drugimi predpisi in akti šole, mu šola lahko status začasno oziroma trajno odvzame na predlog razrednika oziroma učiteljskega zbora. Učencu status lahko miruje. Predlog za mirovanje statusa lahko podajo starši in učenec. O dodelitvi, odvzemu in o mirovanju statusa odloči ravnatelj. Pred tem si v prvem izobraževalnem obdobju pridobi mnenje razrednika, v drugem in tretjem izobraževalnem obdobju pa tudi mnenje oddelčnega učiteljskega zbora.

Šola s pravili o prilagajanju šolskih obveznosti podrobneje uredi postopek za pridobitev statusa in prilagajanje šolskih obveznosti.

Prav tako se ZSpo navezuje na Zakon o gimnazijah ter Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju, in sicer na podlagi Pravilnika o prilagoditvi obveznosti dijakov v srednji šoli, ki športnikom omogoča in ureja:

- Prilagoditev šolskih obveznosti po javnoveljavnem izobraževalnem programu (v nadaljnjem besedilu: izobraževalni program) dijaku perspektivnemu športniku oziroma dijaku vrhunskemu športniku.
- Pravilnik srednjim šolam in dijakom omogoča vzpostavitev osebnega izobraževalnega načrta, ki vsebuje prilagoditev šolskih obveznosti. Dijaku se tako določijo:
 - obdobje prilagoditve šolskih obveznosti
 - obdobje obvezne prisotnosti pri pouku;
 - roke in način ocenjevanja znanja;
 - roke in način izpolnjevanja drugih obveznosti;
 - roke za obveščanje pristojnih organov o neizpolnjevanju osebnega izobraževalnega načrta;
 - druge pravice in obveznosti šole in dijaka.

Med šolskim letom se vsebina osebnega izobraževalnega načrta zaradi utemeljenih razlogov lahko spremeni.

Osebni izobraževalni načrt pripravi strokovni delavec, ki ga imenuje ravnatelj. Strokovni delavec pripravi osebni izobraževalni načrt v sodelovanju z dijakom in ga uskladi z oddelčnim učiteljskim zborom ter s starši, če to želijo. Če se dijak vzporedno izobražuje, strokovni delavec uskladi osebni izobraževalni načrt tudi s strokovnim delavcem drugega izobraževalnega programa oziroma druge šole.

Za dijaka perspektivnega športnika oziroma dijaka vrhunškega športnika strokovni delavec uskladi osebni izobraževalni načrt tudi s športnim društvom oziroma z nacionalno panožno športno zvezo.

V povezavi s tem je treba opozoriti, da so o možnostih prilagoditve šolskih obveznosti v osnovnošolskem in srednješolskem izobraževanju obvezno seznanjeni tudi strokovni delavci v športu in da na možnosti prilagoditev v šolskem procesu obvestijo športnike in starše.

- Pravica do prilagoditve opravljanja mature skladno z drugim odstavkom tega člena.

ZSpo tako ureja, da ima ne glede na določbe zakona, ki ureja postopek in način opravljanja mature, športnik, ki se v letu opravljanja mature udeleži velikega mednarodnega tekmovanja po tem zakonu, kar izkazuje s potrdilom, ki ga izda OKS – ZŠZ, pravico do opravljanja mature v dveh delih, v dveh zaporednih rokih.

Pravica do prilagoditve uveljavljanja pravice do vpisa v nadaljnje izobraževanje skladno s tretjim odstavkom tega člena.

Športnikom, ki so opravili maturo v dveh delih v spomladanskem in jesenskem roku, ZSpo tako omogoča, da se pri uveljavljanju pravic do vpisa v nadaljnje izobraževanje upošteva, kot da so maturo opravili v spomladanskem izpitnem roku, če so izpolnili pogoje za opravljanje mature v tem izpitnem roku. Pri pisanju ZSpo smo se namreč zavedali, da je imelo veliko športnikov med roki opravljanja mature tekmovanja na najvišji ravni ali pa so bili v tem času na pripravah na največja mednarodna tekmovanja. Zato se je športnikom omogočilo, da se ne odpovedo največjim športnim tekmovanjem, ki so navedena v 74. členu ZSpo, zaradi opravljanja mature.

- Pravica do povračila stroškov izobraževanja za pridobitev izobrazbe po javnoveljavnih izobraževalnih programih v Republiki Sloveniji, in sicer enkrat na vsaki ravni izobraževanja, ki si je še ni pridobil, ali usposobljenosti za strokovno delo v športu po tem zakonu.

Vrhunski športniki so skladno s Pravilnikom o povračilu stroškov izobraževanja in usposabljanja vrhunskih športnikov upravičeni do povračila stroškov izobraževanja oziroma usposabljanja, potem ko opravijo obveznosti v povezavi z izobraževanjem na posamezni stopnji izobraževanja oziroma usposabljanjem iz državnega proračuna. Predvidevamo, da je to pomemben korak, ki bo vrhunskim športnikom omogočil, da dokončajo izobraževanje glede na svoj interes in zmožnosti ter enakopravno sodelovanje z drugimi na trgu dela.

V povezavi z usposabljanjem vrhunskih športnikov je treba opozoriti, da v 49. členu ZSpo pri naša tudi določilo, da lahko vrhunski športnik, ki ima strokovno usposobljenost prve stopnje v športni panogi, v kateri si je pridobil naziv vrhunskega športnika, v športnih programih kakovostnega in vrhunskega športa tudi načrtuje in organizira proces športne vadbe, kar pomeni, da imajo enake kompetence kot tisti, ki so si pridobili drugo stopnjo usposabljanja. Tako je vrhunskim športnikom omogočeno, da tudi s prvo opravljeno stopnjo usposobljenosti delujejo v športu kot vrhunski trenerji in prenašajo bogate izkušnje, ki so si jih pridobili med kariero, med druge športnike v njihovi športni panogi.

Področje zaposlovanja

V 35. členu ZSpo je opredeljeno, da imajo vrhunski športniki in strokovni delavci tudi pravico do zaposlitve v javnem sektorju skladno s 63. členom ZSpo, ki opredeljuje namen zaposlovanja kot podporo in sistemsko pomoči vrhunskemu športu ter promocije države in lokalnih skupnosti. Tako se v celoti lahko zaposlijo vrhunski športniki in strokovni delavci, ki opravljajo strokovno delo na programih športna vzgoja otrok in mladine, usmerjenih v kakovostni in vrhunski šport.

Pri tem je treba opozoriti, da se zaposlitve iz prejšnjega odstavka sklene na način in po pogojih, ki jih določajo predpisi, ki urejajo področje delovnih razmerij, javnih uslužbenecv, policije, obrambe oziroma službe v Slovenski vojski; izjema so športniki invalidi – njim se ne upošte-

vajo zdravstvene omejitve. Posebnosti dela v športu iz 59., 60. in iz 61. člena tega zakona se uporabljajo tudi za zaposlitev vrhunškega športnika ali strokovnega delavca v športu v javnem sektorju.

V 64. členu ZSpo so navedena tudi merila za zaposlitev, ki opredeljujejo merila za uvrstitev na prednostno listo za zaposlitev; ta so:

- kandidate, ki so vrhunski športniki: dosežen rezultat na velikem mednarodnem tekmovanju ali izpolnjena norma za udeležbo na velikem mednarodnem tekmovanju;
- za kandidate, ki so strokovni delavci: strokovno delo z državno člansko reprezentanco ali strokovno delo z vrhunskimi športniki.

Podrobnejša merila skladno z ZSpo na predlog NPŠZ pripravi in skupaj s prednostno listo za zaposlitev na svoji spletni strani objavi OKS – ZŠZ.

Za izbiro kandidatov za zaposlitev s prednostne liste se upoštevajo naslednja merila:

- športna kakovost skladno s kategorizacijo športnikov iz drugega odstavka 33. člena tega zakona;
- prednost športne panoge skladno s športnotekmovalnimi potrebami posameznih zaposlovalcev;
- posebna potreba zaposlovalca za namen povečanja delovne usposobljenosti njegovih enot, povečanja prepoznavnosti zaposlovalca oziroma povečanja odmevnosti preventivnih, promocijskih in drugih dogodkov zaposlovalca.

Podrobnejša merila za zaposlovanje vrhunskih športnikov in strokovnih delavcev na podlagi ZSpo z Uredbo določi vlada.

Na novo sprejeti ZSpo torej omogoča, da se vrhunski športniki lahko po novem zaposlujejo v celotnem javnem sektorju in ne samo v državni upravi. Na lokalnih skupnostih in javnih zavodih so ali bodo v vrhunskih športnikih prepoznali dodano vrednost pri svojem delovanju. Primeri iz sveta kažejo, da športniki lahko postanejo promotorji podjetij in organizacij; veliko jih po končani športni karieri uspe narediti tudi zelo uspešno dvojno kariero.

Pravica do izjemne pokojnine

ZSpo v svojem 35. členu opredeljuje, da imajo vrhunski športniki, dobitniki Bloudkove nagrade za življenjsko delo in vrhunski športniki dobitniki olimpijske, paraolimpijske medalje z olimpijade gluhih, medalje s šahovske olimpijade ali medalje s svetovnih prvenstev v olimpijskih kolektivnih športnih panogah ali olimpijskih športnih disciplinah individualnih športnih panog pravico do izjemne pokojnine.

Na ZSpo se je navezal Zakon o dodatku k pokojnini za delo in izjemne dosežke na področju športa (ZDPIDŠ), ki dodatno ureja upravičence do dodatka k pokojnini, ko so za to izpolnjeni pogoji, ureja pa tudi, kdo je izključen od pridobitve pravice.

Dodatno to področje ureja Pravilnik o merilih za določitev višine dodatka k pokojnini za delo in izjemne dosežke na področju športa.

Pravilnik določa merila za določitev odstotka razlike med starostno ali invalidsko pokojnino, ki jo prejema upravičenec, in zneskom starostne pokojnine moškega, odmerjene od najvišje pokojninske osnove za 40 let pokojninske dobe po splošnih predpisih (v nadaljnjem besedilu: odstotek razlike) kot dodatka k pokojnini za delo in izjemne dosežke na področju športa.

Merila za določitev odstotka razlike kot dodatka k pokojnini za delo in izjemne dosežke na področju športa so:

- dodatek v višini 100 odstotkov razlike se določi vrhunskemu športniku, ki je dobitnik zlate medalje na olimpijskih ali paraolimpijskih igrah, olimpijadi gluhih, šahovski olimpijadi ali na svetovnih prvenstvih v olimpijskih kolektivnih športnih panogah ali olimpijskih športnih disciplinah individualnih športnih panog v članski konkurenci;
- dodatek v višini 90 odstotkov razlike se določi vrhunskemu športniku, ki je dobitnik več kot ene medalje s tekmovanj, določenih v prejšnji alineji, od katerih je najvišja srebrna;
- dodatek v višini 85 odstotkov razlike se določi vrhunskemu športniku, ki je dobitnik srebrne medalje s tekmovanj, določenih v prvi alineji tega odstavka;
- dodatek v višini 85 odstotkov razlike se določi športniku, ki je dobitnik Bloudkove nagrade za vrhunski mednarodni športni dosežek ali Bloudkove nagrade za življenjsko delo;

- dodatek v višini 75 odstotkov razlike se določi vrhunskemu športniku, ki je dobitnik več kot ene bronaste medalje s tekmovanj, določenih v prvi alineji tega odstavka;
- dodatek v višini 70 odstotkov razlike se določi vrhunskemu športniku, ki je dobitnik bronaste medalje s tekmovanj, določenih v prvi alineji tega odstavka.

Opozoriti je treba, da se, če posameznik izpolnjuje več meril iz prejšnjega odstavka, upošteva tisto, ki je zanj ugodnejše. Prav tako je pomembno vedeti, da so upravičenci do izredne pokojnine skladno z zakonom pri moštvenih športih vsi člani ekipe – športniki, ki se udeležijo velikega tekmovanja, ki je podlaga za pridobitev pravice. Za pridobitev pravice se morajo športniki obrniti na MIZŠ; ta izda odločbo o pridobitvi pravice k dodatku k pokojnini.

Pri ukrepih dvojne kariere je treba poudariti tudi Zakon o premostitvenem zavarovanju poklicnih in vrhunskih športnikov (ZPZPŠ-1), ki je bil sprejet v letu 2015. S tem zakonom se ureja premostitveno zavarovanje poklicnih športnikov oziroma športnic (v nadaljnjem besedilu: poklicni športnik) in vrhunskih športnikov oziroma športnic (v nadaljnjem besedilu: vrhunski športnik), s katerim se zagotavlja njihova socialna varnost po koncu aktivne športne kariere (v nadaljnjem besedilu: premostitveno zavarovanje).

Zakon omogoča poklicnim in vrhunskim športnikom vlaganje v premostitvenem skladu, ki ga lahko koristijo po tridesetem letu. Vlaganja v ta sklad so davčna olajšava pri prihodkih športnikov.

Na žalost po dveh in pol letih v ta sklad ni vključen še noben športnik, čeprav prinaša učinkovite davčne olajšave športnikom, zato o njegovem delovanju ne bomo podrobneje pisali.

Vsi navedeni zakonski ukrepi omogočajo individualno obravnavo športnikov v osnovnošolskem in srednješolskem sistemu ter prilagoditev njihovih šolskih obveznosti. Čaka nas še celostna ureditev pravic študentov športnikov, pri čemer pa je celovita ureditev odvisna tudi od univerz na podlagi njihove avtonomnosti. Pravzaprav bi ne glede na zanimanje po celostni zakonski ureditvi statusa športnikov na univerzi lahko univerze in posamične fakultete urejale status športnikom s svojimi pravilniki. Nekaterne univerze in fakultete so se tako že prilagodile športnikom s svojimi pravilniki o prilagoditvi študijskega programa.

Zlasti s sprejetjem novega ZSpo smo uresničili marsikatero zavezo iz Nacionalnega programa športa in Izvedbenega načrta, vsekakor pa nas z različnimi deležniki čaka še veliko dela na tem področju s ciljem polnopravnega vključevanja športnikov v družbo tudi po končani športni poti.

Blaž Perko

Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez,

v. d. generalnega sekretarja

blaz.perko@olympic.si

Registracija in kategorizacija športnikov v Republiki Sloveniji

V poglavju je opisan sistem registracije in kategorizacije športnikov v Republiki Sloveniji, kaj ta sistem ureja in zakaj je pomemben za športnike, trenerje, športna društva, nacionalne panožne športne zveze ter za lokalno in nacionalno raven.

Kaj je registracija športnikov

Pod registracijo športnikov pojmujeemo centralni sistem, s pomočjo katerega se oblikuje seznam vseh aktivnih športnikov, ki tekmujejo na uradnih tekmovanjih v vseh priznanih športnih panogah v Republiki Sloveniji. Skladno z Zakonom o športu sistem registracije športnikov upravlja Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez; pri tem upošteva pravila nacionalnih panožnih športnih zvez, ki jih določi Strokovni svet za šport Republike Slovenije na predlog Olimpijskega komiteja Slovenije – Združenja športnih zvez.

Centralni sistem registriranja športnikov na nacionalni ravni je bil v Republiki Sloveniji formalno uveljavljen leta 2007, in sicer s sprejetjem prenovljenega pravilnika o kategoriziranju športnih dosežkov oziroma sprejetjem dokumenta Pogoji, pravila in kriteriji za registriranje in kategoriziranje športnikov v Republiki Sloveniji. Strokovni svet za šport Republike Slovenije je pravilnik sprejel na predlog Olimpijskega komiteja Slovenije in kot podlago za kategorizacijo športnih dosežkov podrobneje opredelil tudi registracijo športnikov. Zakon o športu (1998) je sicer opredelil pojem »športnika« kot fizično osebo, ki je registrirana pri nacionalni panožni športni zvezi in tekmuje v uradnih tekmovalnih sistemih nacionalnih panožnih športnih zvez. Zakonska opredelitev pa je v povezavi s pravilnikom in z uporabo v praksi povzročala nekoliko

nejasnosti, saj je bil kot športnik opredeljen posameznik, ki je registriran in tekmuje, medtem ko je pravilnik opredeljeval za registriranega športnika osebo, ki ima podeljeno tekmovalno licenco ali registracijo, kot jo večinoma poimenujejo nacionalne panožne športne zveze, in imel opravljen najmanj en nastop v uradnih tekmovalnih sistemih. Z novim Zakonom o športu (2017) pa so se formalne opredelitve pojmov, ki so pomembni za registracijo, uredile in poenotile. Sistem je dobil tudi formalno zakonsko podlago in s tem pomembno vlogo pri ugotavljanju pregleda skupine športnikov, ki so aktivno udeleženi v programih tekmovalnega športa. Nova opredelitev registriranega športnika je torej naslednja: posameznik se registrira kot športnik, če je star najmanj 12 let (izjema so športniki v individualnih olimpijskih panogah, ki lahko na članskih svetovnih prvenstvih nastopajo pred dopolnjenim 18. letom; te se registrira pri 10 letih), je član športnega društva, ki je včlanjeno v nacionalno panožno športno zvezo ali Zvezo za šport invalidov Slovenije – paraolimpijski komite, in ima od Olimpijskega komiteja Slovenije – Združenja športnih zvez potrjen nastop na tekmovanju uradnega tekmovalnega sistema ter je vpisan v evidenco registriranih in kategoriziranih športnikov.

Zakaj je registracija športnikov pomembna?

Tekmovalni šport je izrazito sistematično urejen sistem (slika), ki s svojimi pravili zagotavlja izvajanje in udelestvo skladno z načeli športne etike in »fair-play-a«. Tekmovanja so stopenjsko hierarhično razvrščena in na njih lahko sodelujejo izključno posamezniki, ki izpolnjujejo določene pogoje. Ti so postavljeni z namenom vzpostavitve pravičnih tekmovalnih razmer in obenem z namenom zaščite posameznika, da se lahko varno ukvarja z izbrano športno panogo ter tudi zaščite drugih udeleženi. Pogoje predpisujejo panožne (strokovne) športne zveze na mednarodni ali državni ravni. Posameznik, ki želi tekrovati, mora biti v okviru sistema včlanjen v eno izmed športnih organizacij (športno društvo), izpolnjevati mora predvsem ustrezne zdravstvene pogoje (biti mora zdrav), biti mora na primerni razvojni stopnji (določena starostna kategorija), poleg tega pa mora imeti glede na zahteve različnih športnih panog usvojena tudi določena znanja, kot na primer znanje plavanja pri športih v vodi ali znanje pravil športnih panog in podobno. Po izpolnitvi teh pogojev posameznik pridobi pravico do udeležbe na tekmovanjih v izbrani športni panogi. V urejenih sistemih panožnih športnih zvez posameznik po izpolnitvi pogojev pridobi tudi uradno dovoljenje za udeležbo na tekmovanjih določene ravni. Ko posameznik z dovoljenjem za nastopanje na tekmovanjih začne dejansko nastopati oziroma tekrovati, pa izpolni tudi pogoje za vpis v uradno evidenco registriranih športnikov Republike Slovenije.

Zakaj je vpis v uradno evidenco pomemben?

Z vidika posameznika je vpis v evidenco registriranih športnikov pomemben predvsem zaradi zagotavljanja neposrednih individualnih pravic, kot je preventivni zdravstveni pregled, usklajevanje šolskih ali študijskih obveznosti ter ponekod tudi dopustov v delovnih organizacijah. Individualne pravice, ki jih je posameznik deležen, so posledica ožjega ali širšega družbenega interesa za določeno tekmovalno športno aktivnost in spodbud, ki jih je zato pripravljena družba omogočiti.

Registracija pa predstavlja predvsem pomemben del pri zagotavljanju posrednih pravic posameznika, saj se evidenca uporablja kot eno izmed meril pri javnih (so)financerjih športnih dejavnosti in organizacij. To dejansko pomeni, da lokalne skupnosti, ki (so)financirajo določene programe vadb ali tekmovanj oz. zagotavljajo prostor za njihovo izvajanje, uporabljajo uradno evidenco kot eno izmed podlag za izračun razdelitve javnih sredstev med športne organizacije, ki se prijavljajo na javne razpise. Evidenca registriranih športnikov predstavlja podlago za ugotavljanje razširjenosti športne panoge na lokalni ravni, velikosti vadbениh skupin in posledično za ugotavljanje potreb po strokovnih delavcih, infrastrukturi, opremi ter tako tudi financiranje. Na podlagi podatkov iz evidence se lahko pripravljajo strategije in ukrepi, vrši se analiza stanja in ugotavljajo se lahko določeni trendi.

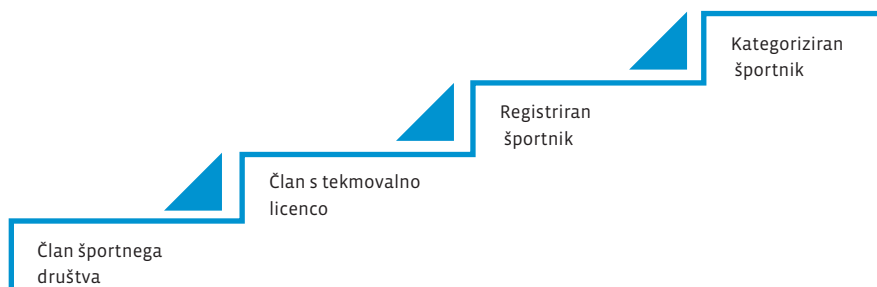
Podobno vlogo kot na lokalni ravni ima evidenca registriranih športnikov na nacionalni ravni, na kateri se na podlagi podatkov prav tako vrednotijo obsegi programov posameznih športnih panog in posledično ugotavljajo potrebe ter pripravljajo strategije, vendar na državni ravni.

V letu 2017 je v evidenci vpisanih 44.146 registriranih športnikov. Ta je objavljena na spletni strani Olimpijskega komiteja Slovenije – Združenja športnih zvez. Za vpis v evidenco registriranih športnikov so najprej odgovorni posamezniki, ki prek članstva v športnih društvih posredujejo podatke za pridobitev tekmovalne licence nacionalnim panožnim športnim zvezam, te potrdijo podatke o posameznikovem nastopu na uradnih tekmovanjih in s tem omogočijo vpis v evidenco registriranih športnikov, ki ga opravi Olimpijski komite – Združenje športnih zvez.

Kategorizacija športnikov

Kategoriziran športnik je športnik, ki je državljan Republike Slovenije, star najmanj 14 let, in ima naziv mladinskega, državnega, perspektivnega, mednarodnega, svetovnega ali olimpijskega razreda. Navedba iz 33. člena Zakona o športu (2017) opredeljuje registriranega športnika, ki je dosegel ustrezen dosežek na določenem uradnem tekmovanju v domači ali mednarodni konkurenci, v kadetski, mladinski, mlajši članski ali članski (absolutni) starostni kategoriji in bil zato uvrščen v enega izmed šestih kakovostnih razredov. Podlaga za podelitev naziva športniku so merila, ki jih določi strokovni svet za šport na predlog Olimpijskega komiteja Slovenije – Združenja športnih zvez.

Sistem kategorizacije športnikov je bil v Republiki Sloveniji sicer povzet iz nekdanjega sistema, ki so ga uporabljali že v nekdanji skupni državi Jugoslaviji. Do osamosvojitve Slovenije so bila za kategorizacijo vrhunskih športnikov uporabljena skupna zvezna merila, za kategoriji perspektivnih športnikov in športnikov t. i. republiškega razreda pa so bila uporabljena merila, ki jih je izdelala takratna Športna zveza Slovenije. Z osamosvojitvijo Republike Slovenije so se v Športni zvezi Slovenije odločili, da bodo pripravili nova merila za kategoriziranje športnikov; ta so bila sprejeta in uveljavljena marca 1993 (Kriteriji za kategoriziranje športnikov, 1998). Zaradi razvoja tekmovalnih sistemov, sprememb v športni politiki, pojava novih panog in drugih povezanih razlogov so se merila do danes večkrat spreminjala in dopolnjevala. Dinamično spremljanje in nadgradnje so predvideni tudi v prihodnje. Upravičeno pa lahko trdimo, da so bili sistem kategoriziranja športnikov in z njim povezani ukrepi učinkovita sistemska ureditev na področju tekmovalnega športa.



Slika: Stopnje v sistemu tekmovalnega športa

Zakaj je kategorizacija športnikov pomembna?

Pogoji, pravila in merila za registriranje in kategoriziranje športnikov v Republiki Sloveniji ob temeljnih zakonskih in drugih aktih predstavljajo enega najpomembnejših sistemskih dokumentov v slovenskem športu, ki celostno in metodološko postavljajo pogoje za prepoznavanje reprezentativnih športnih organizacij, evidentiranje tekmovalnih sistemov in registracijo športnikov ter opredeljujejo pogoje za pridobitev nazivov kategorizacije, ki so podlaga za pridobitev statusnih pravic športnikov.

Evidenca kategoriziranih športnikov ima zaradi sistematične urejenosti in kredibilnosti podatkov, ki so zbrani po uveljavljenem postopku, velik pomen z več vidikov. Za športnike je vpis v evidenco pomemben za zagotavljanje njegovih statusnih pravic. Odvisno od ravni kategorizacije oziroma naziva razreda, v katerega je umeščen, ima športnik pravice, ki so navedene v 35. členu Zakona o športu. Pravice obsegajo področja prilagoditve šolskih in študijskih obveznosti, opravljanje mature, preventivnega zdravstvenega varstva, povračila stroškov izobraževanja, pridobitev izjemne pokojnine. Poleg tega so na podlagi kategorizacije urejene tudi pravice do športne stipendije, zaposlitve v javni upravi, sofinanciranja nadstandardnega zdravstvenega zavarovanja.

Podobno kot registracija ima tudi kategorizacija velik pomen pri zagotavljanju posrednih pravic športnikov, izjemno pa je pomembna za športne organizacije, v okviru katerih športniki izvajajo programe tekmovalnega športa – športna društva in nacionalne panožne športne zveze. V tekmovalnem športu, vrhunskem ali kakovostnem, oz. v športu otrok in mladine, usmerjenem v kakovostni in vrhunski šport, se podatki iz evidence kategoriziranih športnikov uporabljajo kot merilo uspešnosti posamezni športnih panog. To pa je podlaga za sofinanciranje programov iz javnih sredstev na lokalni in državni ravni. V začetku leta 2018 je bilo v evidenco kategoriziranih športnikov vpisanih 6.059 športnikov iz 129 športnih panog, tj. iz 939 športnih društev, ki so registrirana v 140 slovenskih občinah. Evidenca je objavljena trikrat letno na spletnih straneh Olimpijskega komiteja Slovenije – Združenja športnih zvez, naračanje potrdil o kategorizaciji pa je na voljo na spletni strani OKS – zavihek Športniki. Potrdilo o statusu kategoriziranega športnika lahko pridobi vsak športnik, ki je uvrščen na seznam kategoriziranih športnikov.



Pyongyang 2018
Olympic
Games

15
ANTON

CCM

KRSAK
99

91

ERLIC
91

BAUER

BAUER

Petra Robnik, Aleš Šolar

Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez

Slovenska olimpijska akademija

petra.robnik@olympic.si, ales.solar@olympic.si

Nacionalni program športa v Republiki Sloveniji za obdobje 2014–2023 med pomembne ukrepe, ki zagotavljajo športnikom, da bodo pridobili želeno izobrazbo, poudarja rešitve na področju usklajevanja šolskih in športnih obveznosti nadarjenih športnikov, kot so: športni oddelki, štipendije, učne pomoči in druge oblike prilagajanja šolskih obveznosti. Z vidika vsestranskega razvoja vrhunskih športnikov v njihovi karieri in po njej se uresničuje še eden izmed strateških ciljev Nacionalnega programa športa pa tudi sledi usmeritvam Evropske unije, in sicer na področju razvoja in podpore dvojne kariere športnikov. S tem se spodbuja odličnost na področju vrhunskih športnih dosežkov in izobraževanja ter tudi poznejše vključenosti na trg dela.

Programi za podporo športnikom na področju dvojne kariere so razdeljeni po naslednjih vsebinah:

- **Razvoj športnikove kariere**, kamor so umeščeni programi za podporo športnikom in njihovemu sočasnemu izobraževanju ter razvoju športne kariere. Vključeni so projekti, kot so: športne štipendije, sredstva fundacije za športnike, študij na daljavo, tutorstvo mladim športnikom itn.
- **Poklicna integracija**, ki predstavlja spodbude na področju zaposlovanja športnikov, in sicer zaposlovanje vrhunskih športnikov v javni upravi, program poklicne kariere športnika in razvoj kadrov v športu.
- **Projekti dvojne kariere športnikov**, ki predstavljajo spodbude različnih aktivnosti na področju dvojne kariere športnikov, kot so: certifikat športnikom prijazno izobraževanje, projekt Bodi zmagovalec v športu in izobraževanju ter druge aktivnosti.

V programe za podporo športnikom so vključeni tudi športniki invalidi in paraolimpijci, ki so lahko npr. prejemniki štipendij, so vključeni v programe študija na daljavo, imajo možnost za zaposlitev v državni upravi in za njih veljajo enake pravice kot za druge vrhunske športnike.

Komunikacija področja dvojna kariera športnikov je vzpostavljena prek zavihka na spletni strani OKS – ZŠZ: <http://www.olympic.si/sportniki/dvojna-kariera>

Dr. Saša Cecić Erpič

Fakulteta za šport, Univerza v Ljubljani

sasa.cecicerpic@fsp.uni-lj.si

Bodi zmagovalec v športu in izobraževanju: učinkovito usklajevanje šolanja in športa

Razvoj športne kariere in dvojna kariera

Usklajevanje vrhunskega športa in šolanja je pogosto velik izziv. Uspeh v športu zahteva dolgoletno načrtno in k cilju usmerjeno delo, veliko ur treningov in potovanja, kar je pogosto težko združiti z zahtevami izobraževanja. Evropske smernice [1] dvojno kariero definirajo kot usklajevanje zahtev uspešnega začetka, razvoja in zaključevanja športne kariere z zahtevami izobraževanja in/ali dela. Športno kariero in njene razvojne stopnje pojmujeemo kot del posameznikove vseživljenjske kariere. Če na dvojno kariero pogledamo s širše perspektive, lahko rečemo, da se nanaša na usklajevanje športne kariere z različnimi drugimi področji, ki so za športnika v posameznem razvojnem obdobju pomembni, kot na primer pridobivanje izobrazbe, zagotavljanje zadovoljujočih materialnih sredstev, aktivno vključevanje v družbeno življenje itn. Dvojna kariera pravzaprav pomeni, da ima posameznik kariero z dvema pomembnima središčema (npr. šport in izobraževanje/delo), ki se razvija skozi posamezne razvojne stopnje, med katerimi so prehodna obdobja [2]. Dvojna kariera je zelo kompleksen proces, saj vsebuje obdobja visoke športne intenzivnosti, obdobja, ko je pozornost bolj namenjena šolanju, in obdobja, ko mora učenec športnik hkrati usklajevati oboje. Kakovost usklajevanja športne kariere in izobraževalne poti skozi srednje- in visokošolsko izobraževanje ne vpliva le na športnikov osebni in športni razvoj, ampak pomembno vpliva tudi na njegov poklicni razvoj in zaposljivost med športno kariero in po koncu športne kariere [2].

Za dobro razumevanje zahtev dvojne kariere je treba najprej pojasniti razvoj športne kariere. Športna kariera namreč ni enovita celota, ampak je sestavljena iz več stopenj, med katerimi

so prehodna obdobja [3]. Na vsaki izmed stopenj se mora športnik spoprijeti z vrsto specifičnih zahtev in se nanje prilagoditi. Holistični model športne kariere [4] navaja, da športnikov razvoj poteka na različnih ravneh, in sicer na športni, psihološki, psihosocialni, izobraževalni/poklicni in na finančni ravni. Na športnika gleda holistično, torej celostno, saj pojasnjuje, da športnikov razvoj hkrati poteka na več ravneh. To pomeni, da dogajanje na kateri koli izmed ravni vpliva na športnikove tekmovalne dosežke. Športnikova tekmovalna izvedba je torej odvisna od tega, v katerem razvojnem obdobju se nahaja (psihološka raven), koliko psihosocialne opore je deležen (psihosocialna raven), kaj se posamezniku trenutno dogaja v šoli (izobraževalna raven) in kakšni so viri financiranja (finančna raven). Na športnika ne gledamo le skozi prizmo tekmovalnih dosežkov, ampak ga razumemo kot posameznika, ki ima zanimanja tudi na drugih področjih življenja. Model predstavlja t. i. vseživljenjsko perspektivo, saj pojasnjuje razvoj športnikove kariere od otroštva do stopnje zaključevanja športne kariere in prehod v pošportno življenje.

Poudariti velja, da se športniki hkrati spoprijemajo s spremembami na več ravneh razvoja, kar od njih zahteva veliko mero prilagajanja. S številnimi empiričnimi študijami smo zelo natančno preučili, kaj se dogaja na posameznem prehodu in na kaj vse se mora športnik ob tem prilagoditi [5, 6, 7, 8]. Dober primer za to je prehod iz mladinske na člansko raven. Na športni ravni to pomeni, da se spremenita način in količina treninga, povečajo se rezultatska pričakovanja, veliko športnikov takrat zamenja trenerja in/ali ekipo. Na razvojni ravni se ta prehod sklada s prehodom iz adolescence v odraslost, kar označuje osamosvajanje od družine in povečano neodvisnost. Na izobraževalni ravni pa se ta prehod sklada s prehodom iz srednje šole na univerzo. Prilagajanje na vsako izmed zgoraj naštetih sprememb je proces, ki traja določen čas in ki od posameznika zahteva aktivno vlaganje navora. Kako uspešno se bo športnik uspel na prehod prilagoditi, je odvisno od več dejavnikov: od značilnosti prehoda, virov, ki jih ima na voljo (oz. svojih močnih področij), ovir, ki mu stojijo na poti, ter od strategij za spoprijemanje s stresom, ki jih ima razvite [9].

STAROST	10	15	20	25	30	35
Športna raven	Inicializacijska stopnja	Razvojna stopnja		Stopnja mojstrstva		Zaključevanje športne kariere
Psihološka raven	Otroštvo	Adolescenca		Zgodnja odraslost		Odraslost
Psihosocialna raven	Starši Sorojenci Vrstniki	Vrstniki Trener Starši		Partner Trener Podporno osebje Sotekmovalci študenti		Družina (trener) Vrstniki
Izobraževalna/ poklicna raven	Osnovna šola	Srednja šola		(Pol) poklicni športnik Visokošolsko izobraževanje	(Pol) poklicni športnik	Pošportna kariera
Finančna raven	Družina	Družina Nacionalna športna zveza/klub		Nacionalna športna zveza/klub/ OKS Sponzor	Družina	Zaposlitev

Slika: Holistični model športne kariere (Wylleman, Reints & De Knop, 2013)

Optimalno pojmovanje dvojne kariere najboljše zaobjame pristop Švedske športne konfederacije [8], ki deluje v smeri, da pomaga športnikom z dvojno kariero, da postanejo »zmagovalci na kratki in dolgi rok«. Zmagovanje na dolgi rok naj bi simboliziralo to, da športnik ni dobro pripravljen le na aktivno tekmovalno kariero, ampak tudi na življenje po koncu športne kariere. Zmagovanje na kratki rok pa simbolizira športnikovo učinkovito usklajevanje vsakodnevni obveznosti, ki jih prinašata šport in izobraževanje.

Prednosti in slabosti dvojne kariere

Ugotovitve slovenskih in mednarodnih študij [1, 3, 5, 6] kažejo na številne pozitivne vplive dvojne kariere. Športniki, ki usklajujejo izobraževanje in šport, poročajo o prednostih, povezanih z zdravjem in blagostanjem (npr. bolj uravnotežen življenjski slog, manj stresa, večje življenjsko zadovoljstvo). Dvojna kariera spodbudno vpliva na posameznikov razvoj (npr. boljši pogoji za razvoj življenjskih spretnosti, multipla identiteta, pozitiven vpliv na samoregulacijske sposobnosti in samopodobo) in njegove socialne spretnosti (npr. boljši odnosi z vrstniki, širša socialna mreža, več socialne opore od drugih). Športniki poročajo o manj težavnem koncu športne kariere (npr. zaradi izobraževanja so bolje načrtovali konec kariere, na pošportno življenje se prilagajajo manj časa, prilagajanje pa je manj težavno), dvojna kariera pa ima pozitiven vpliv tudi na finančne vidike (npr. zaradi izobrazbe so športniki bolj zaposljivi, imajo boljši dostop do bolje plačanih del).

Primeri pozitivnih vplivov dvojne kariere

- Ker športnik ni osredinjen izključno le na šport, ampak še na šolanje, to zmanjšuje pritisk rezultatskih pričakovanj. Športni dosežki so zaradi izobraževanja postavljeni v drugačno perspektivo.
- Omogoča prenos razvitih kompetenc iz športa v izobraževanje in nasprotno.
- Hkratno vlaganje intelektualnih in telesnih naporov pozitivno vpliva na motivacijo. Uspehi na enem področju spodbudijo pozitivno razmišljanje o tem, da je mogoč uspeh tudi na drugem področju.
- neuspehu na enem izmed področij se posameznik lahko osredini na drugo področje, s tem pa se zmanjša tudi občutek frustriranosti.
- Zaradi dvojne kariere ima športnik občutek varnosti, saj njegova prihodnost ni odvisna le od športnih dosežkov.
- Vlaganje napora na dve področji ima pozitiven vpliv na športnikovo samozavest.

Dvojna kariera s seboj prinaša tudi nekaj slabosti. Športniki pogosto poročajo o pomanjkanju časa in stresu, povezanim z usklajevanjem številnih obveznosti. Podobno kot vrhunski meddržerji so pogosto utrujeni, imajo veliko odgovornosti in premalo časa, da bi vse obveznosti opravili najboljše, kar se da. Slabo oziroma manj učinkovito usklajevanje šolanja in športa pogosto vodi v poškodbe, pretreniranost, perfekcionizem in težave z duševnim zdravjem, kot so: tesnoba, depresivnost in izgorelost. Za učinkovito usklajevanje šole in športa mora zato športnik razviti potrebne kompetence.

Katere kompetence so pomembne za učinkovito usklajevanje šolanja in športa?

Raziskovanje dvojne kariere se v zadnjem času vse bolj usmerja na preučevanje kompetenc, to je znanj, spretnosti, izkušenj in stališč, ki jih športniki potrebujejo za to, da uspešno usklajujejo vrhunski šport in izobraževanje. V obsežnem raziskovalnem projektu »Zlato v izobraževanju in v vrhunskem športu« (Gold in Education and in Elite Sport; GEES) [1, 2], ki je potekal v Sloveniji in še v 8 evropskih državah, smo analizirali, katere kompetence so pomembne za uspešno usklajevanje šolanja in športa. V študiji je sodelovalo skoraj 4.200 športnikov, starih od 15 do 25 let, ki so se ob vrhunskem športu redno izobraževali na različnih ravneh. Rezultati so pokazali, da morajo imeti športniki za uspešno dvojno kariero visokorazvite naslednje kompetence:

- **vztrajnost** v zahtevnih trenutkih in obdobjih, ko ne napreduješ;
- **razumevanje pomena počitka** in regeneracije;
- **spodobnost spoprijemanja s stresom** v šolanju in športu;
- **predanost**, da uspeš v športu in tudi izobraževanju;
- **zaupanje v lastne sposobnosti**, da lahko premagaš izzive v šolanju in športu;
- **pripravljenost za odrekanje** na račun uspeha v šoli in športu;
- **spodobnost učinkovitega upravljanja** s časom;
- **spodobnost dobrega sodelovanja** s podpornim osebjem v izobraževanju in športu (npr. s trenerjem, profesorji ...);
- **samodisciplina** za izpolnjevanje zahtev usklajevanja šolanja in športa (npr. samostojno delo brez nadzora drugih);
- **asertivnost** (biti samozavesten in prepričan sam vase).

Za učinkovito usklajevanje šolanja in športa so pomembne še kompetence upravljanja z dvojno kariero. Mednje sodijo sposobnost zavestnega načrtovanja, sposobnost samostojnega odločanja v povezavi z izobraževanjem in s športno kariero ter sposobnost dati prednosti tistemu, kar mora biti narejeno. Pomembno je športnikovo razumevanje, kaj vse mora narediti, da bo uspel v športu in tudi šolanju, ter prepričanje, da se lahko šolanje in šport pozitivno dopolnjujeta. Ena izmed zelo pomembnih kompetenc upravljanja z dvojno kariero je tudi sposobnost, da športnik sebi, svojim potrebam in značilnostim prilagodi način, kako bo uskladal zahteve šole in športa. Med tovrstne kompetence pa sodijo tudi vsakodneвне življenjske spretnosti (npr. kuhanje, skrb zase in za stanovanje) ter sposobnost upravljanja z lastnimi financami.

Rezultati študije kažejo, da so za uspešno dvojno kariero pomembne tudi t. i. kompetence samoregulacije in odpornosti na stres. Mednje sodijo sposobnost nadzorovanja čustev v stresnih situacijah in sposobnosti, da vidiš neuspehe in težave s pozitivne strani. Ker uspeh v športu in tudi izobraževanju zahteva dolgotrajno delo, je potrpežljivost ena izmed zelo pomembnih kompetenc. Na obeh področjih si je treba postaviti dosegljive cilje, jih znati kritično ovrednotiti ter spremeniti, če je to potrebno. Za uspešno dvojno kariero je pomembno zavedanje lastnih močnih področij, pomanjkljivosti in sposobnosti. Športnik se mora znati osrediniti na »tukaj in zdaj«, moteče dražljaje iz okolice pa v čim večji meri odmisлити.

Tretji sklop kompetenc, nujnih za učinkovito usklajevanje šolanja in športa, so socialne kompetence. Te se nanašajo na športnikove socialne spretnosti in njegove medosebne odnose z drugimi. Poleg že omenjenega dobrega sodelovanja s podpornim osebjem je pomembno, da zna športnik v pravem času poiskati nasvete pri pravi osebi, učinkovito komunicirati in reševati konfliktne situacije. S tem je povezana tudi sposobnost pogajanja in zastopanja lastnih interesov. Sposobnost ustvarjanja in ohranjanja dobrih odnosov z družino, s prijatelji in sotekmovalci ter dobra prilagodljivost na nove situacije olajšajo usklajevanje obveznosti, povezanih z dvojno kariero. Med socialne kompetence sodi tudi pripravljenost, da se učiš od drugih in iz svojih preteklih izkušenj.

Četrti sklop kompetenc se nanaša na načrtovanje dvojne kariere. To pomeni, da mora imeti športnik vizijo, kam želi iti v življenju – med dvojno kariero in po njej – ter da je pripravljen na iskanje in raziskovanje kariernih možnosti, tudi tistih zunaj športa. Na obeh področjih si mora znati postaviti dosegljive cilje, prav tako pa mora imeti pripravljene rezervne načrte. Pomembno je, da je športnik prilagodljiv in da je pripravljen na nepredvidene spremembe. Sposobnost postavljanja dosežkov v športu in izobraževanju v pravo perspektivo je prav tako zelo pomembna kompetenca dvojne kariere.

Športnikov primer

Tik pred začetkom tretjega letnika srednje šole je mladi hokejist dobil vabilo kluba iz tujine, da pride igrati k njim za vsaj dve leti. Pred odhodom se je v gimnaziji, ki jo je obiskoval, srečal z vsakim učiteljem posebej in se dogovoril, katero snov mora predelati ter kdaj in na katere načine bo opravil preverjanje znanja. Zaradi dobro razvitih socialnih kompetenc se je uspešno dogovoril tudi s tistimi učitelji, ki sicer športne kariere svojih učencev ne spodbujajo preveč. Poleg tega, da so mu priskrbeli stanovanje, je klub skrbel le za športno stran njegove kariere

(za treninge, opremo ter za fizioterapevtsko in zdravstveno oskrbo). Po prihodu na letališče ga je predstavnik kluba odpeljal v stanovanje ter mu dal urnik treningov in zemljevid mesta. Povedal mu je, da klub pričakuje, da bo na treninge hodil točno ter da bo spočit in pripravljen na delo. Za vse drugo je moral poskrbeti športnik sam. Po začetnem spoznavanju s trenerjem in z novo ekipo kar dolgo ni napredoval v igri, to pa se je kazalo tudi v ne preveč uspešnih tekmah. Ker je bil trdno prepričan o svojih hokejskih sposobnostih, je vztrajal kljub začetnim neuspehom. Na treningih se je močno trudil, zaradi svoje visokorazvite asertivnosti pa ni le sledil trenerjevim navodilom, ampak ga je veliko spraševal in se aktivno vključeval v trenažni proces. Njegova visokorazvita predanost uspehu v športu in šoli ter pripravljenost na odrekavanje sta mu pomagali, da se je lažje in zelo učinkovito prilagodil na novi klub, klubska pravila in na novo kulturo na splošno. To se je kmalu pokazalo tudi v vse boljši igri in uspešnih tekmah. Njegovi dnevi so bili zelo strukturirani: jutranjem treningu je sledil počitek, temu učenje šolskih vsebin in osnov novega jezika. Po večernem treningu je ponavljal čez dan naučeno učno snov in zgodaj odhajal spat. Njegova visoko izražena samodisciplina in dobro upravljanje s časom sta vplivala na to, da se je snov vseh predmetov naučil tako dobro, da je brez težav in z zelo dobrim uspehom opravil najprej tretji letnik gimnazije, potem pa še četrtega in maturo. Čeprav v tujini ni imel nikakršnega nadzora odraslih, je uspešno usklajeval šolanje in šport. V hokeju je v dveh sezonah izjemno napredoval in pozneje podpisal poklicno pogodbo z uglednim klubom, ob tem pa zelo uspešno končal gimnazijo in se vpisal na univerzo, na kateri nadaljuje dvojno kariero.

Petra Robnik

Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez

Fakulteta za organizacijske vede Univerze v Mariboru

petra.robnik@olympic.si

Tutorstvo mladim športnikom in študij na daljavo

Vloga športnikov tutorjev in vzornikov za mlade športnike

Klub slovenskih olimpijcev (KSO) z vključitvijo olimpijcev v aktivne programe za skrb statusnih pravic športnikov uresničuje svoje programske cilje in poslanstvo KSO. Obenem pa imajo olimpijci možnost svoje znanje, izkušnje in sposobnosti prenesti na mlade, še neizkušene športnike in jim tako pomagati k boljšim športnim rezultatom pa tudi k boljšemu učnemu uspehu. Najpomembneje pa je, da tutorji olimpijci lahko poskrbijo za vseživljenjsko učenje, ki ni vezano samo na športno kariero in obvezno izobrazbo, ampak v obliki mentorstva poskrbijo za širše področje znanj, poznanstev in izkušenj, ki vrhunskim športnikom pomagajo na prehodu iz športne v zaposlitveno kariero in nadaljevanje kakovostnega življenja tudi po končani športni karieri. Te cilje zasleduje tudi Evropska komisija s svojimi smernicami za Dvojno kariero vrhunskih športnikov (EU Guidelines on Dual Careers of Athletes; European Commission, 2013).

Program tutorstva mladim športnikom je projekt, ki ga vodimo v sodelovanju s Klubom slovenskih olimpijcev pilotno že 4. leto. Njegov namen je podpora mladim športnikom pri razvoju športne in profesionalne kariere ter njihovega celostnega razvoja. Pomoč in podporo zagotavljajo nekdanji vrhunski športniki – vzorniki, ki se jih kot olimpijce vključuje v posamezne aktivnosti projekta. Za športnike se organizira delavnice, individualno obravnavo, razgovore, družabne neformalne dogodke. V projekt se vključujejo tutorji olimpijci. V letu 2018 želimo nadgraditi projekt z izobraževalnim modulom za trenerje (z izvedbo usposabljanj za trenerje) in druge strokovne kadre ter povečati bazo tutorjev olimpijcev in povezati projekt z MOK-ovim pilotnim programom Olympians Mentoring Programme.

Cilj sodelovanja pri pilotnem projektu je preseči samo uspešno zaključevanje obveznega izobraževalnega procesa vzporedno s športno kariero, ampak s pomočjo tutorja olimpijca poskrbeti za nadaljevalno izobraževanje med športno kariero oziroma po njej, tudi v odrasli dobi, ter za vseživljenjsko učenje. Te cilje zasleduje tudi strategija Evropske unije na področju dvojne kariere športnikov. Obenem pa želimo narediti korak naprej tudi na področju mreže partnerskih šol in načelnih dogovorov na več ravneh. Mreže partnerskih šol na ravni srednješolskega izobraževanja in na ravni fakultetnega izobraževanja želimo povezati s projektom certifikat »Športnikom prijazno izobraževanje«. Obstoječ model tutorstva in študija na daljavo želimo nadgraditi tudi z implementacijo programov »IOC Athlete Learning Gateway« in »WOA Mentoring Pilot Programme«, s čimer bomo lahko dodatno prispevali k še boljši celostni obravnavi športnikov.

Vsebina programa »IOC Athlete Learning Gateway«

<http://onlinecourse.olympic.org/>

Gre za certificiran program MOK-a, ki ga nacionalni komiteji lahko prosto uporabljajo in ki je dostopen prek spletnih materialov (članki, videogradivo in gradivo »download .pdf«) po posameznih temah. Program je dostopen v online obliki. Registrira se lahko vsak športnik. Na nacionalni ravni diseminacijo ugotovitev lahko realiziramo tudi prek programa tutorstva, in sicer na način, da usmerjamo športnike, jim nudimo predavatelje na posamezno temo, praktične delavnice itn.

Področja: športni nastop, prehrana in znanost, mediji, posel in administracija, prehod v drugo kariero, prehod v drugo vlogo znotraj športa, vodenje, mreženje z drugimi vrhunskimi športniki, inspiracija in spodbuda, karierni trening, karierno svetovanje in mentorstvo.

Vsebina programa »WOA Mentoring Pilot Programme«

Gre za pilotni program Svetovnega združenja olimpijcev, pri katerem je ključno sodelovanje nacionalnih združenj olimpijcev (KSO), Komisij športnikov posameznega NOK-a (KŠ) in NOK-a (OKS – ZŠZ) pri podpori vrhunskih športnikov in njihovih kariernih prehodih. Tutorji olimpijci, ki so že na svojih izkušnjah uspešno končali prehod med karierama, se vključujejo kot mentorji mladim športnikom. Projekt poteka v letu 2018 prvič pilotno na globalni ravni.

Izobraževanje športnikov na daljavo

Ena izmed pomembnejših podpor športnikom pri njihovem izobraževanju je podpora e-izobraževanja, e-učenja oziroma e-študija, ki športnikom omogoča izobraževanje na daljavo in s tem boljše pogoje za dokončanje obveznega procesa izobraževanja ter tako podporo njihovi dvojni karieri, to je podporo športnikom na področju izobraževanja in pozneje zaposlovanja. S tem, ko se športniki sočasno, ob svojih športnih karierah tudi izobražujejo, skrbimo za celostno podporo športnikov in odličnost na vseh ravneh delovanja športa in izobraževanja.

Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez že vrsto let, natančneje od leta 2002, v sodelovanju z velikim pokroviteljem, Telekomom Slovenije, na ravni srednješolskega izobraževanja izvaja projekt izobraževanj na daljavo prek spleta – E-izobraževanje za vrhunške športnike. Da bi mladim vrhunskim športnikom omogočili čim bolj kakovostno in do dijakov prijazno srednješolsko izobraževanje, nadaljujemo sodelovanje pri izobraževanju s štirimi šolami, in sicer z Gimnazijo Franceta Prešerna iz Kranja, Gimnazijo Šiška iz Ljubljane, II. Gimnazijo Maribor ter z Gimnazijo Jesenice.

V okviru projekta so izbranim dijakom v dogovoru s šolo, na katero so vpisani, zagotovljene ustrezne internetne povezave za nemoten dostop do spleta in šolskih programov, ki jih za tovrstno izobraževanje prilagajajo učitelji. E-izobraževanje dijakom veliko pomeni, saj izobraževanje poteka po dogovoru s profesorji tudi med njihovo odsotnostjo zaradi treningov in tekmovanj po vsem svetu.

Novost pri projektu študij na daljavo je nadgradnja obstoječih možnosti, ki jih omogoča študij na daljavo za športnike, z videovsebinami. Za pripravo in obdelavo videovsebin – online predavanj – se potrebuje dodatno financiranje. Videovsebine za dijake bi bile tako pripravljene na način e-predavanj, ki jih dijaki lahko predelujejo ob njim najprimernejših terminih, tj. glede na aktivnosti njihove športne kariere. Želja je povečati nabor šol, vključenih v študij na daljavo, in jih regijsko razporediti, da so dosegljive športnikom na nacionalni ravni v njihovem lokalnem okolju.

Sašo Komovec

Gimnazija Franceta Prešerna,

saso.komovec@gmail.com

Športni oddelki Gimnazije Franceta Prešerna

Namen športnih oddelkov v šolah je vzgajati in izobraževati športnike, da se bodo razvili v vrhunske osebnosti, saj je to pogoj za dobre športne rezultate in – mogoče še pomembneje – za uspešno kariero tudi po koncu športne poti. Dijakom športnikom v šoli prilagajamo učni proces, da v občutljivem obdobju med 15. in 18. letom starosti ne bi zaradi šolanja zastali v športnem razvoju, hkrati pa jim na različne načine posredujemo vsebine, namenjene osebni rasti.

Namen športnih oddelkov

Namen športnih oddelkov je vrhunskim športnikom s posebnimi prilagoditvami omogočiti, da pridobijo vrhunsko izobrazbo programa gimnazija in hkrati razvijajo svojo športno kariero brez morebitnih zastojev v zelo občutljivem in pomembnem obdobju. Zahteve vrhunškega športa so med 15. in 18. letom starosti vedno ostrejše in za šole je največji izziv, da se temu pravočasno prilagodijo. Vzpostaviti morajo sistem dela, s katerim se omogoča vsem športnikom pridobiti srednješolsko izobrazbo, tudi ob obremenjenosti do te mere, da ne zmorejo obiskovati pouka.

Prilagoditve dijakom športnikom

V športnem oddelku je le do 22 dijakov, kar omogoča lažje spremljanje posameznika in – kar je najpomembneje – individualno prilagajanje učnih obveznosti za vsakega dijaka posebej, tj. glede na njegovo obremenjenost v športu.

Za vsakega dijaka izdelamo t. i. osebni izobraževalni načrt (OIN), ki ga dijaku pomagata oblikovati razrednik in pedagoški koordinator. Ta tudi spremlja izvajanje načrta in predvsem sodeluje z učitelji pri njegovi izpeljavi. V OIN so načrtovane prilagoditve, kot so: individualni roki ocenjevanj, posebni načini ocenjevanja, podaljšanje rokov za zaključek šolskega leta, posebni pogoji napredovanja v naslednji letnik itn. Med posebnimi načini ocenjevanja znanja je treba posebej poudariti poučevanje na daljavo za dijake, ki se šolajo iz tujine ali pa so dlje časa odsotni od pouka, kar na naši šoli razvijamo že več kot desetletje. Ocenjevanje na daljavo predstavlja za učitelje dodaten napor zunaj »delovnega časa«, zato smo hvaležni, da nam pri tem v okviru programa Dvojna kariera izdatno pomaga tudi Olimpijski komite Slovenije. V okviru tega programa izvajamo tudi številne delavnice in srečanja z nekdanjimi vrhunskimi športniki, katerih namen je predvsem osebna rast športnikov in spodbuda za razmišljanje o »drugi karieri«.

Poleg prej omenjenih razrednika in pedagoškega koordinatorja ima pomembno vlogo pri izobraževanju športnikov tudi športni koordinator. Ta prilagaja program športne vzgoje na način, da dopolnjuje trenažni proces, ki ga dijaki izvajajo zunaj pouka. Številne ure športne vzgoje so organizirane kot dodatni dopoldanski treningi. To zahteva dobro komunikacijo in sodelovanje s trenerji.

Pomemben dodatek je tudi sodelovanje s športnim psihologom in fizioterapevtom. To so zunanji izvajalci, ki jih šola financira s pomočjo razpisa za sofinanciranje Letnega programa športa Direktorata za šport.

Za konec naj poudarim, da je Gimnazija Franceta Prešerna znana predvsem po smučarskih skakalcih in nordijskih kombinatorcih, vključenih v program Državnega panožnega nordijskega centra, ki poteka ob odličnem sodelovanju s Smučarsko zvezo Slovenije. Poleg tega so v naše športne oddelke vključeni športniki iz kar 19 različnih športnih panog. Skupno vsem šampionom – od bratov Prevc in drugih skakalnih reprezentantov do plavalca Petra Johna Stevensa, kolesarja Primoža Rogliča in smučarja Štefana Hadalina, če naštejemo le peščico – je, da niso le vrhunski športniki, ampak lahko rečem tudi vrhunske osebnosti, kar mora biti cilj nas vseh, ki vzgajamo, izobražujemo in treniramo športnike, vrhunske ali pa malo manj vrhunske. Le tako se bodo uspešno spopadali s izzivi, ki jih čakajo po končanih športnih karierah.

Renato Kuzman

II. gimnazija Maribor

info@druga.si

Delovanje športnega oddelka na II. gimnaziji v Mariboru

Sestavni del šolanja dijakov športnikov je kakovostno sodelovanje vseh deležnikov v procesu, kot so: trenerji, starši in učitelji na šolah, s ciljem, da bo športnik postal pomemben del družbenih procesov tudi po končani športni karieri in ne kot nekoč, odrinjen na rob družbe, brez izobrazbe in prave perspektive. Država Slovenija je na različne načine poskrbela, da to pri nas ni tako; vse to se odraža v športnih oddelkih, v katerih v zadnjem obdobju razvijamo tudi model Dvojne kariere.

Kdaj smo začeli in kakšne so naše izkušnje?

Na pobudo takrat Zavoda za šolstvo Republike Slovenije je bil jeseni 1990 uveden eksperimentalni projekt športnih oddelkov na gimnazijah v Ljubljani, Celju in v Mariboru. Osnovni namen projekta je bil optimalna združitev športnih in vzgojno-izobraževalnih interesov v razvoju nadarjenih dijakov. Združitev šole in športa pomenita za dijaka športnika način življenja, smisel in vrednoto, možnost popolne uveljavitve. Spremenjeni način pristopa in razmišljanja v našem šolskem sistemu tako omogoča in spodbuja mlade športnike, da ob športni nadarjenosti dosegajo vrhunske rezultate na obeh področjih, torej skrbimo za dvojno kariero. Športni oddelki so zaživel v sorazmerno kratkem času s ciljem prilagajanja programa srednješolskega gimnazijskega izobraževanja ob čim večjem upoštevanju poklicnih ambicij na eni in njihovih športnih ciljev na drugi strani. Obe vrsti ambicij sta enakovredni in njima že vrsto let prilagajamo način dela med šolanjem. Hkrati se od dijakov športnikov, selektorjev in trenerjev v klubih učimo in spoznavamo zahtevnost trenažnega procesa, temu pa prilagajamo pridobivanje znanja oziroma ocen.

Sodelovanje s trenerji, klubi in starši

Športni in pedagoški koordinator ves čas šolanja budno spremljata, kaj se dogaja s športnikom. Klasične športne vzgoje v športnih oddelkih tako nimamo, ampak jo je zamenjal jutranji trening, ki poteka v petih oblikah. Dijaki opravijo trening v celoti po našem programu; del jutranjega treninga izvajajo po našem programu, del treninga pa opravijo v klubu; opravijo jutranji trening pri nas s svojim klubskim trenerjem; sami pod našim nadzorom izvajajo jutranji trening po programu klubskega trenerja ali pa opravijo jutranji trening v celoti v klubu. Pedagoški koordinator dobiva informacije od trenerjev ali selektorjev, kdaj bo imel športnik največje obremenitve, kaj so glavni cilji sezone; temu prilagaja opravljanje obveznosti v šoli. Zelo dobro sodelujemo z vsemi mariborskimi klubi, zlasti z odbojgarskim klubom Nova KBM; tako je bilo dejansko 80 % članic prve ekipe dijakinj našega oddelka, te pa so ob tem tudi uspešno končale šolanje na naši gimnaziji in seveda opravile tudi maturo (Izza Mlakar, Sara Najdič, Saša Planinšec, Nika Blagne, Marina Kavčič in druge). Ključno za naše delo je tudi sodelovanje s starši, zato se skozi štiriletno šolanje vzpostavlja trikotnik dobrega sodelovanja in usklajevanja našega dela, saj so prav ti eni glavnih usmerjevalcev dijaka športnika in podpora pri vseh aktivnostih na športnem in šolskem področju.

Česa smo se v teh letih naučili in kako prilagajmo učni proces ?

Pomembno je, da smo učitelji spoznali, da pri večini športnih panog aktivnosti potekajo skozi vse šolsko in koledarsko leto ter da najbolj nadarjeni športniki v oddelkih že med šolanjem podpisujejo profesionalne pogodbe s klubi v tujini, tam živijo in jih vse leto ni pri pouku (Jan Muršak, Rene Krhin, Timi Max Elšnik ...). Zlasti je to prisotno v športno heterogenem oddelku, kot je primer oddelka na naši gimnaziji. V športnem oddelku se trudimo v celoti prilagoditi športu in ne športa šoli. To pomeni tudi, da so športniki lahko odsotni kadar koli, če tako narekuje trenažni proces ali tekmovalni ritem. Takšnemu dijaku smo na voljo, takoj ko se vrne domov. Zadnji primer je nogometaš Sven Šoštarič Karič, ki je podpisal štiriletno pogodbo z nogometnim klubom Derby County iz Anglije.

A kljub prilagoditvam se pojavlja težava, saj zaradi poudarjene storilnostne motivacije, ki je značilna za športnike, ni mogoče organizirati koncentriranega izobraževanja, zato se skušamo na šoli organizirati tudi drugače. Pedagoški koordinator pripravi osebni izobraževalni

načrt, poskrbi, da učitelji posameznih predmetov pred krajšimi ali daljšimi počitnicami, če je le mogoče, opravijo z dijaki konzultacije, nato pa dijak športnik, ko je pripravljen na preverjanje, test takoj odpiše, ne glede na dan v tednu, mesecu, tudi med prazniki in počitnicami pod nadzorom pedagoškega koordinatorja ali učitelja predmeta. Tako so pisali teste tudi naši najboljši dijaki športniki, med njimi tudi alpski smučar Boštjan Kline.

Takšnemu načinu dela se tudi danes še ne moremo popolnoma odreči, smo pa na dobri poti, da bi bilo tega dela vse manj. Kako?

Študij na daljavo, Dvojna kariera

S pomočjo OKS in pokroviteljstva OKS-a Telekom Slovenije in projekta Dvojna kariera smo poiskali nov način izobraževanja, ki je sicer v svetu že dobro znan, to je e-izobraževanje, pri katerem je udeleženec le redko ali pa celo ni nikoli v neposrednem stiku z učiteljem; v tem se to izobraževanje pomembno razlikuje od tradicionalnega. S tem odpadejo nekateri zaviralni dejavniki, ki jih vsiljuje tradicionalno poučevanje, kot na primer obvezna udeležba pri pouku v razredu ob natančno določenem času (Bregar et al., 2010). Znanje nato preverimo še z ustnim zagovorom nalog, pri tem uporabimo kar Facebook, videoklic, pod pogojem, da sta učitelj in dijak »prijatelj«. Kot orodje dela na daljavo uporabljamo listovnik Maharo, ki zaznava tudi vse aktivnosti obeh deležnikov v procesu. Odzivanje učitelja na delo dijaka mora biti – kolikor je mogoče – sprotno, sicer pa vedno poteka zunaj rednih delovnih obveznosti, popoldne ali ob koncu tedna. Udeležencem, ki se učijo sami, jasno povemo, kaj od njih pričakujemo; učni rezultati so primerljivi s tistimi v razredu, enako velja za rezultat na maturi. V nekaterih primerih so celo boljši.

Po tej metodi se je že izobraževala tudi trenutno naša najboljša igralka tenisa Polona Hercog in veliko drugih športnikov, ki so nato ponesli ime Slovenije v svet, med njimi Ilka Štuhec, Jan Muršak, prej omenjeni Boštjan Kline, Klemen Kosi. Danes imamo na šoli v projekt vključenih 15 dijakov, med njimi sta tudi ena najperspektivnejših plavalk v Sloveniji Katja Fain in alpska smučarka Nika Tomšič. Hkrati se zavedamo, da so sestavni del športa tudi poškodbe, zato že pet let sodelujemo z Inštitutom za medicino športa na Medicinski fakulteti, ki ga vodi priznani slovenski ortoped dr. Matjaž Vogrin. Ob poškodbi se dijaki oglasijo pri pedagoškem ali špor-

tnem koordinatorju; ta s telefonskim klicem uredi pregled na Inštitutu. Dijaki so pregledani in napoteni v nadaljnjo obravnavo v 48 urah, kmalu za tem pa že začnejo morebitno rehabilitacijo. Sredstva za tovrstno pomoč pridobivamo z vsakoletno prijavo na razpis Ministrstva za znanost, šolstvo in šport, ki nam glede na število športnikov s statusom A dodeli določeno višino sredstev, ki jih nato namenimo izključno v te namene. Poskrbimo tudi za preventivo in iz teh sredstev v višini 50 % krijemo stroške za masaže in krioterapijo v Regeneracijskem centru Medela.

Zaključek

Kot v športu velja tudi pri nas: »citius, altius, fortius«. Ne bomo počivali na lovorikah, ampak se bomo trudili naprej v dobro športnikov, športa in naše države Slovenije. Žal nam v več kot 25 letih delovanja »ni uspelo osvojiti« več kot le ene olimpijske kolajne, to je kolajna Katje Koren na olimpijskih igrah v Lillehammerju, je pa športni oddelek obiskovalo devet olimpijcev. Zavedamo se, da moramo graditi naprej, še izboljševati pogoje dela in pri tem računamo tudi v prihodnje na pomoč OKS-a, države in ministrstva. Ob vsem tem ne morem mimo vodstvenih organov šole in gospoda ravnatelja mag. Ivana Lorenčiča, ki nam vsa ta leta stoji ob strani in pomaga, da lažje premostimo tiste največje težave, ki se v tem procesu logično tudi pojavljajo.

Dr. Anita Goltnik Urnaut

Fakulteta za komercialne in poslovne vede

anita.urnaut@fkpv.si

Status športnika v srednjih šolah, višje- in visokošolskem izobraževanju

Športniki veliko časa namenijo treningom in tekmovanjem, zato pri izobraževanju potrebujejo prilagoditve in podporo. Na ravni srednjih šol so možnosti usklajevanja učnih obveznosti in športa zakonsko urejene. Vrhunski in perspektivni športniki si lahko pridobijo status športnika, kar je osnova za individualni izobraževalni načrt. Najboljše možnosti usklajevanja šolskih in športnih obveznosti imajo športniki v gimnazijah s športnimi oddelki. V višjem strokovnem šolstvu je predpisana možnost prilagajanja, o načinu prilagajanja pa odloči ravnatelj. V visokem šolstvu je prilagajanje študija študentom športnikom v pristojnosti posameznega visokošolskega zavoda. Športniki imajo pravico do prilagoditev vpisa, pogosto jim je dovoljen znižan obseg prisotnosti pri obveznih vsebinah, opravljanje izpitov zunaj rednih rokov in olajšave v napredovanju iz letnika v letnik.

Možnosti usklajevanja športa in izobraževanja v srednjih šolah

Mladi športniki imajo v srednješolskem izobraževanju dobre možnosti usklajevanja šolskih obveznosti in športa, saj zakonodaja predvideva prilagoditve, predpisuje postopek pridobitve statusa in predvideva osebni izobraževalni načrt.

Prilagajanje izobraževalnih obveznosti športnikov je opredeljeno v predpisih s področja športa in izobraževanja. Zakon o športu (2018) določa pravice do prilagoditve šolskih in študijskih obveznosti, opravljanja mature v dveh delih zaradi udeležbe na velikih mednarodnih tekmo-

vanjih in uveljavljanja pravice do vpisa v nadaljnje izobraževanje (športniku, ki je maturo opravil v dveh rokih, se šteje, kot da je maturo opravil v prvem izpitnem roku).

Zakon o gimnazijah ter Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju predpisujeta možnost prilagajanja opravljanja obveznosti iz izobraževalnega programa perspektivnim in vrhunskim športnikom. Pravilnik o prilagoditvi šolskih obveznosti v srednji šoli (2009) pa opredeljuje pogoje za pridobitev statusa športnika in predpisuje osebni izobraževalni načrt.

Prilagoditve so predvidene tudi pri vpisu in zaključevanju šolanja. Dijaki s statusom športnika, ki so odsotni zaradi opravičenih razlogov (sodelujejo na velikih tekmovanjih), imajo možnost opravljanja mature ali zaključnih izpitov pod posebnimi pogoji (v dveh delih).

Najbolje je poskrbljeno za možnosti prilagajanja šolskih in športnih obveznosti v gimnazijah, ki imajo športne oddelke. Posamezne šole športnikom med njihovo odsotnostjo zaradi športa omogočajo študij na daljavo, pri katerem dijakom pomagajo mentorji koordinatorji.

Prilagoditve

V srednjih šolah lahko dijaki pridobijo enega izmed statusov športnika:

- status dijaka perspektivnega športnika (dijak, ki je registriran pri nacionalni panožni športni zvezi in tekmuje v uradnih tekmovalnih sistemih nacionalnih panožnih športnih zvez) ali
- status dijaka vrhunškega športnika (dijak, ki doseže vrhunski športni dosežek mednarodne vrednosti).

Status si dijaki lahko pridobijo na podlagi vloge s predloženimi dokazili, da izpolnjujejo predpisane pogoje. O dodelitvi, mirovanju oziroma o prenehanju statusa odloči ravnatelj na predlog staršev dijaka.

Prilagajanje šolskih obveznosti se ureja s pisnim dogovorom med šolo in starši. Pravice in obveznosti se določijo z osebnim izobraževalnim načrtom, ki ga pripravijo športni in pedagoški koordinatorji; uskladijo ga z oddelčnim učiteljskim zborom, s športnim društvom oziroma z nacionalno panožno športno zvezo in s starši, če to želijo.

Z osebnim izobraževalnim načrtom se določijo:

- obdobje prilagoditve šolskih obveznosti;
- obdobje obvezne prisotnosti pri pouku;
- roki in način ocenjevanja znanja;
- roki in način izpolnjevanja drugih obveznosti;
- roki za obveščanje pristojnih organov o neizpolnjevanju osebnega izobraževalnega načrta;
- druge pravice in obveznosti šole in dijaka.

Športni oddelki

Prilagoditve v športnih oddelkih so: manjše število dijakov, podpora pedagoškega in športnega koordinatorja pri usklajevanju obveznosti, individualna pomoč, individualizirane metode poučevanja in sodobne oblike učenja, napovedano ocenjevanje, prilagoditev urnikov, prilagoditve nekaterih vsebin glede na potrebe treninga (del treninga v šoli), možnost odsotnosti od pouka, pogojno napredovanje, izpiti ob koncu leta, podaljšanje statusa dijaka za dve leti, možnost večkratnega ponavljanja letnika, možnost vpisa v maturitetni pripravljalni tečaj, možnost prebivanja v dijaških domovih, individualna pomoč v športnikovem prostem času.

Pogoji za vpis v športne oddelke določajo, da kandidati za vpis opravijo razgovor in predložijo dokazila o psihofizičnih zmogljivostih, potrdilo nacionalne športne panožne zveze o registraciji in vključenosti v uradna tekmovanja in izpolnjevanju pogojev glede športnih dosežkov, izjavo trenerja o sodelovanju s športnim koordinatorjem in podatke o perspektivnosti športnika, programu in rezultatih ter morebitno potrdilo Olimpijskega komiteja Slovenije o nazivu kategoriziranega športnika. Kandidati so razvrščeni v statute A, B in C.

Status A pridobijo kategorizirani športniki, ki uspešno tekmujejo v olimpijskih športih in so na uradnih državnih prvenstvih nacionalnih panožnih uvrščeni do 5. mesta v svoji disciplini in svoji starostni kategoriji, člani državnih reprezentanc oz. športniki, ki jih nacionalna panožna športna zveza razglasi za zelo perspektivne mlade športnike.

Status B lahko pridobijo športniki v neolimpijskih športih panogah (na uradnih državnih prvenstvih nacionalnih panožnih športnih zvez dosegajo uvrstitve od 1. do 3. mesta v svoji disciplini in svoji starostni kategoriji) in športniki, ki v olimpijskih športih na uradnih državnih prvenstvih nacionalnih panožnih športnih zvez dosegajo uvrstitve od 6. do 10. mesta v svoji

disciplini in svoji starostni kategoriji, ter ekipni športniki, ki so člani državnih reprezentanc v neolimpijskih športih oziroma jih nacionalna panožna športna zveza razglasi za zelo perspektivne mlade športnike.

Status C lahko pridobijo športniki, ki so v rednem procesu treniranja in tekmujejo v ligaškem sistemu uradnih tekmovalnih sistemih nacionalne panožne športne zveze za naslov državnega prvaka v svoji starostni kategoriji.

Merila za izbiro določajo, da se ob omejitvi vpisa športni dosežki ovrednotijo tako, da kandidat za pridobljeni status športnika A pridobi 10 točk in za status športnika B 5 točk (Pravilnik o vpisu v srednje šole, 2008).

Športni oddelki so trenutno v fazi podanega predloga nadgradnje modela športnih oddelkov v Republiki Sloveniji, ki poteka na ravni MIZŠ – Direktorata za šport in OKS – ZŠZ. Namen je nadgradnja obstoječega modela v športno-izobraževalne centre (Robnik, 2017).

Možnosti usklajevanja športa in izobraževanja v višjem in visokem šolstvu

V višjem in visokem šolstvu pravice do prilagajanje študija športnikom izhajajo iz Zakona o športu in Zakona o višješolskem izobraževanju. Zakon o visokem šolstvu (2013) ne opredeljuje pravic športnikov do prilagajanja študija neposredno, ampak navaja le, da visokošolski zavodi sami določajo študijski režim, oblike in obdobja preverjanja. Zavodi lahko s statutom določijo pravila, povezana s pravicami in z dolžnostmi študentov, kamor lahko spadajo tudi pravila o posebnem statusu študentov.

Univerzam, fakultetam oz. visokim šolam je prepuščeno, da same odločajo o opredelitvi in dodelitvi statusa kandidata s posebnimi potrebami oz. statusa športnika. Visokošolski zavodi, ki so povezani v univerze, imajo problematiko študija športnikov navadno opredeljeno v statutih in pravilnikih univerz, nekatere fakultete znotraj univerz pa imajo še svoja pravila o statusu športnika. Samostojni visokošolski zavodi urejajo prilagoditve študija športnikom s svojimi predpisi.

Del pravic športnikov ureja Pravilnik o razpisu za vpis in izvedbi vpisa v visokem šolstvu (2018). Predpisuje pravico do naknadne uvrstitve na seznam sprejetih kandidatov za vpis v študijske programe za kandidate s posebnim statusom (če dosegajo najmanj 90 % minimuma točk, potrebnih za uvrstitev). O dodelitvi posebnega statusa kandidata odloči pristojni organ visokošolskega zavoda na podlagi individualne prošnje in ustreznih dokazil (listine, ki dokazujejo status vrhunškega športnika v obdobju, ki se upošteva za sprejem (3. ali 4. letnik srednje šole oziroma zaključek srednje šole).

V višjem strokovnem izobraževanju so zakonsko predpisane osnove prilagajanja študija za študente športnike. Predvidena je pravica, da se športnikom na podlagi posebne prošnje prilagodi opravljanje obveznosti iz študijskega programa na način, ki ga določi direktor oziroma ravnatelj (Novela zakona o višjem strokovnem izobraževanju, 2013, 40. člen). Večina višjih strokovnih šol ima za področje prilagajanja študija športnikom (oz. osebam s posebnim statusom/potrebami) lasten pravilnik.

V visokem šolstvu ni enotnih pravil, ki bi določala pravice in dolžnost študentov športnikov. Pogoji za uveljavljanje pravic so navadno posebej urejeni na posameznih visokošolskih zavodih, ki se v prilagajanju študija športnikom zelo razlikujejo.

Vsi vrhunski športniki imajo pravico do prilagoditev v vpisnem postopku, druge prilagoditve pa so v avtonomiji posameznih visokošolskih zavodov. Veliko vrhunskih športnikov, ki študirajo, ima poseben status oziroma status športnika. Ugodnosti, povezane s statusom, so najpogosteje prilagoditve obsega prisotnosti pri obveznih vsebinah, opravljanje izpitov zunaj rednih rokov, napredovanje v višji letnik z nižjim številom kreditnih točk. Nekatere fakultete pa ponujajo študentom športnikom izobraževanje po individualnem učnem načrtu ali celo možnosti opravljanja letnika v dveh letih in podporo tutorja ali študij na daljavo.

Visokošolski zavodi, ki so vključeni v eno izmed univerz, imajo nekatere možnosti prilagajanja študija športnikom predvidene na ravni univerze, kar je najpogosteje opredeljeno v statutih univerz.

Študenti športniki imajo pravico do izjemnega vpisa v višji letnik, tudi če niso opravili vseh obveznosti zaradi opravičljivih razlogov, in do podaljšanja statusa študenta. Preostale pravice in ugodnosti pa se razlikujejo po posameznih univerzah in zavodih. Samostojni visokošolski zavodi urejajo področje povsem avtonomno.

Posebni pogoji študija športnikov

Pravice študentov športnikov so najpogosteje urejene s Pravilniki o študentih s posebnim statusom, Pravilniki o statusu športnika ali pa s Pravili o načinu opravljanja študijskih obveznosti in pogojih za prehode za študente s posebnim statusom. Vpisani športniki lahko zaprosijo za poseben status, ki jim omogoča uveljavljanje določenih olajšav in prilagoditev pri študiju.

Posebni pogoji za študij športnikov zajemajo naslednje prilagoditve glede:

- opravljanja študijskih obveznosti: preverjanje in ocenjevanje znanja – izredni izpitni roki, znižana obvezna prisotnost v študijskem procesu (predavanja, vaje, druge obvezne vsebine: tabori, terensko delo ...), načini opravljanja študijskih obveznosti, pravica do poznejšega opravljanja vaj, oddaje in predstavitve seminarских nalog, sprotnega preverjanja znanja itn.;
- napredovanja po programu: vpis v višji letnik z nižjim številom kreditnih točk, kot je predvideno s študijskim programom, izjemen vpis v višji letnik, čeprav ni izpolnil vseh obveznosti programa zaradi opravičenih razlogov (aktivno sodelovanje na vrhunskih športnih prireditvah), ponavljanja in izjemnega podaljšanja statusa študenta (če zaradi zunajštudijskega delovanja ne more v roku opravljati študijskih obveznosti);
- posebne pomoči med študijem (tutorstvo).

Različni visokošolski zavodi omogočajo študentom športnikom še druge ugodnosti in prilagoditve študija:

- znižanje potrebnih točk za vpis v prvi letnik;
- brezplačni vpis v izredni študij;
- podaljšan čas študija enega letnika na dve leti;
- individualni študij oziroma študij po individualiziranem študijskem načrtu;
- dodatna gradiva za študij;
- možnost opravljanja vaj zunaj razporeditve po urniku;
- druge naloge namesto sodelovanja na vajah;
- opravljanje študijskih obveznosti (kolokviji, predstavitve nalog, izpiti) prek videokonference;
- prilagoditev urnika oz. možnost opravljanja vseh študijskih obveznosti v krajšem času;
- študij na daljavo;

- videogradivo (posnetki), videopredavanja;
- podaljšan čas oddaje obveznih domačih nalog;
- individualne konzultacijske ure s predavateljem (tudi zunaj rednih tedenskih terminov);
- preverjanje znanja zunaj tekmovalnega obdobja (glede na možnosti predavateljev tudi med študijskimi počitnicami).

Postopek pridobitve statusa

Višje strokovne šole in visokošolski zavodi imajo pravila, ki opredeljujejo, kdo lahko zaprosi za posebni status študenta (športnika), kdaj in kaj vsebuje vloga. Med zavodi so razlike v zahtevani dokumentaciji, večinoma pa športniki, ki želijo poseben status, zanj zaprosijo z vlogo (obrazec), ki ji priložijo: potrdilo Olimpijskega komiteja Slovenije o statusu kategoriziranega športnika, potrdilo o športnih dosežkih na državni ali mednarodni ravni za neolimpijske športne discipline, potrdilo Zveze za šport invalidov Slovenije – Paraolimpijskega komiteja Slovenije o športnih dosežkih na državni ali mednarodni ravni, študenti iz tujine potrdilo pristojnega športnega organa v matični državi, trenerji pa potrdilo Olimpijskega komiteja Slovenije o uradnem imenovanju za trenerja reprezentance ali trenerja posameznega kategoriziranega športnika ter o neposredni vključitvi v priprave in realizacijo programa kategoriziranega športnika.

O vlogi za pridobitev posebnega statusa odloča komisija zavoda, najpogosteje komisija za študijske zadeve, ki sprejme sklep, s katerim se študentu zaprošeni posebni status lahko dodeli ali ne. V sklepu se navede tudi obdobje, za katero se študentu dodeli status.

Zaključek

Večina športnikov konča svojo kariero v starosti, ki je veliko nižja od običajne starosti pri upokojitvi. Ne glede na to, ali si je športnik uspel zagotoviti zadostna finančna sredstva v športni karieri, si redki želijo preživeti pošportno obdobje v brezdelju. Večina športnikov pa si v športni karieri ne prisluži toliko denarja, da bi bili finančno neodvisni, in se ob koncu kariere spoprimejo z iskanjem zaposlitve. Da ne bi bili nekonkurenčni v primerjavi z drugimi iskalci zaposlitve, je zelo pomembno, da o poklicni karieri razmišljajo že med svojo športno kariero. Osnovni dejavnik pri odločanju za izobraževanje, študij in poklic je posameznikov interes, kar

velja tudi za športnike. Zato moramo pred odločitvijo za izobraževalni program dobro premisliti, kaj nas veseli, kaj radi delamo. Dobro mora poznati svoje značilnosti in svojo motivacijo. Pomembni dejavniki so tudi delovne navade in sposobnosti. Potrebujemo neke osnovne mentalne sposobnosti, da bi lahko uspešno študirali na sekundarni in terciarni ravni. Če določenih specifičnih sposobnosti nimamo, ne bomo uspeli doseči vrhunskosti na nekem področju, vseeno pa nam ob velikem trudu lahko uspe.

Za posamezne izobraževalne programe in poklice je pomembno dobro zdravstveno stanje, ki je pogosto izločilno merilo pri odločanju za izbiro poklica. Pred odločitvijo za poklicno in študijsko pot je treba preveriti morebitne omejitve, ki nam bi jih lahko v prihodnji poklicni karieri predstavljale zdravstvene omejitve.

Da bi lahko dosegali uspeh tudi na študijskem področju, je potrebno, da športnik pretehta odnos med obsegom in zahtevnostjo športne aktivnosti ter obremenitev in to primerja z zahtevami študijskega programa ter mogočimi prilagoditvami, ki so opredeljene v tem poglavju.

Petra Robnik

*Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez
Fakulteta za organizacijske vede Univerze v Mariboru
petra.robnik@olympic.si*

Certifikat športnikom prijazno izobraževanje



Certifikat »Športnikom prijazno izobraževanje« je certifikat za spodbudo aktivnosti na področju dvojne kariere športnikov. Pri tem želimo prepoznati, katere izobraževalne organizacije podpirajo športnike pri pridobivanju njihove izobrazbe in zagotavljajo športnikom prijazno izobraževanje. Namen certifikata je torej določiti izobraževalne ustanove, ki omogočajo dobro in prilagojeno izobraževanje športnikov. Glavni cilj je končanje srednje šole in olajšanje prehodov na višje stopnje izobraževanja prek mreže partnerskih ustanov. Družba in šport bosta imela koristi od dobre podobe izobraženih športnikov, ki šport naredijo še privlačnejši, so vzorniki mladim in poudarjajo pomen odličnosti v družbi. Športniki pa orodje, s pomočjo katerega lahko uspešno ob športni karieri pridobijo želeno izobrazbo in so tako tudi v svoji drugi karieri konkurenčni na trgu dela.

Vrhunski športniki vlagajo večino časa in energije v športni trening in tekmovanja, zato so pogosto odsotni od pedagoškega procesa na vseh stopnjah izobraževanja, kar vpliva na uspešnost pri pridobivanju izobrazbe. Prepogosto se zgodi, da se vrhunski športniki ob koncu športne kariere spoprimejo s težavami pri gradnji zunanjšportne kariere, saj jih veliko nima ustrezne izobrazbe in potrebnih izkušenj. Zato je pomembno, da si izobrazbo pridobijo v času, ko se tekmovalno ukvarjajo s športom. Izobraževalne ustanove športnikom omogočajo prilagoditve, ki lahko olajšajo izobraževanje in pomagajo, da bodo kljub intenzivni vključenosti v vrhunski šport dosegli želeno poklicno izobrazbo.

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport je julija 2017 podalo soglasje in podporo projektu certifikat »Športnikom prijazno izobraževanje«. S tem soglasjem je potrdilo tudi izvajanje aktivnosti za projekt Olimpijskega komiteja Slovenije – Združenja športnih zvez.

Novi Zakon o športu (ZŠpo-1) vzpostavlja normativno podlago za operacionalizacijo strateških

zamisli in uresničevanje ciljev v Nacionalnem programu športa v RS za obdobje 2014–2023 (NPŠ RS) in Izvedbenem načrtu NPŠ RS na področju statusnih pravic športnikov ter izobraževanja in zaposlovanja športnikov.

Evropske smernice na področju izobraževanja predvidevajo, da morajo javni organi in deležniki razviti okvir za dvojno kariero v športu in šolah, kar zahteva posebne ureditve, kot so: prilagodljivost, prilagojeni učni načrti, e-učenje, dodatno mentorstvo, uporaba športnih objektov in storitev ter druge podporne storitve.

Namen certifikata

Na področju izobraževanja smo zato predlagali spodbudo v obliki certifikata z namenom:

1. obveščanja in informiranja športnikov pri odločitvi, v kateri izobraževalni organizaciji ima boljše pogoje za izobraževanje;
2. pozitivne dodane vrednosti za izobraževalne ustanove na način primerjalne prednosti (športni programi, drugi programi) in kot osnova za merila za dodeljevanje sistemskih sredstev na področju podpore športnikov in njihove dvojne kariere.

Način pridobitve certifikata

Strokovni svet za tekmovalni šport (v nadaljevanju: SSTŠ) OKS je na svoji 10. seji potrdil certifikat športniku prijazno izobraževanje, ki je bil uradno potrjen tudi na seji IO OKS 7. 6. 2016. Skladno s smernicami dvojne kariere vrhunskih športnikov je za vse postopke in procese pridobivanja certifikata, določitev meril in pravilnika, za ocenjevanje in svetovanje izobraževalnim ustanovam, nadzor in izvajanje aktivnosti v povezavi s certifikatom in z evalvacijo zadolžena ekspertna skupina. Ta je sestavljena iz predstavnika SSTŠ in trenerjev, predstavnika Komisije športnikov, predstavnika Slovenske olimpijske akademije, predstavnika srednješolske ravni izobraževanja in predstavnika visokošolske ravni izobraževanja.

Certifikat se pridobiva in potrjuje dvostopenjsko, in sicer se v prvi fazi prepozna pozitivna praksa posamezne izobraževalne ustanove, v drugi pa dodeli certifikat izobraževalnim ustanovam, ki pogoje za dvojno kariero športnikov zagotavljajo tudi v praksi. Za obe ravni certifikata so določeni minimalni pogoji, ki jih mora imeti izobraževalni zavod na posamezni ravni izobraževanja, da lahko kandidira za certifikat »Športniku prijazno izobraževanje« in merila z ustreznim točkovanjem. Vsi pogoji in merila so natančno opredeljeni v Pravilniku. Postopek se izvede na osnovi vsakoletnega razpisa Olimpijskega komiteja Slovenije – Združenja športnih zvez.

Športnikom prijazne izobraževalne organizacije

Ravni certifikatov:

- Certifikat športniku prijazno izobraževanje na ravni srednješolskega izobraževanja
- Certifikat športniku prijazno izobraževanje na ravni višje šole/visokošolskega zavoda

Seznam izobraževalnih organizacij je sprotno ažurno objavljen na spletni strani OKS, zavihek Dvojna kariera. Dolgoročni cilj je, da certifikat iz projektnega okvirja preraste v sistemski okvir in s tem določa minimalno raven storitev podpore na področju dvojne kariere športnikov pa tudi sredstev, ki jih za podporo in delo s športniki pridobijo posamezne izobraževalne organizacije iz sistemskih virov financiranja.

Nina Jovan

Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez

nina.jovan@olympic.si

Štipendije za športnike

Projekt športnih štipendij pri Olimpijskem komiteju Slovenije – ZŠZ predstavlja sistemsko podporo športnikom, ki se ukvarjajo s tekmovalnim športom z namenom doseganja vrhunskih športnih rezultatov. Glavna ciljna skupina so perspektivni športniki, ki so v Pogojih, praviilih in v merilih za registriranje in kategoriziranje športnikov v RS evidentirani v perspektivnem razredu in ki dosegajo ustrezne rezultate na mednarodnih tekmovanjih v mladinskih starostnih kategorijah, kategorijah mlajših članov ali v absolutni kategoriji.

Poleg perspektivnih športnikov so v projekt vključeni tudi vrhunski športniki, usmerjeni v program vrhunskih športnih rezultatov. Ti športniki so evidentirani v olimpijskem, svetovnem in v mednarodnem razredu kategorizacije. Projekt športnih štipendij se je na OKS – ZŠZ začel izvajati leta 1999 in ga uvrščamo med uspešnejše sistemske projekte. Od začetka izvajanja projekt omogočajo Fundacija za financiranje športnih organizacij, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport ter Olimpijski komite Slovenije – ZŠZ, ki tudi skrbi za administrativno izvedbeni del.

Vsako leto pri Olimpijskem komiteju Slovenije – ZŠZ izide javni razpis, na katerega se lahko prijaviijo športniki, ki izpolnjujejo zahtevana merila. Z namenom zajeti glavno ciljno skupino perspektivnih športnikov so merila za pridobitev športne štipendije visoka. Treba je hkrati izpolniti tri merila:

1. Športnik mora imeti status perspektivnega, mednarodnega, svetovnega ali olimpijskega razreda kategoriziranega športnika po veljavnem Seznamu kategoriziranih športnikov v Republiki Sloveniji, ki ga izdaja OKS – ZŠZ.
2. Športnik v obdobju od 1. 9. preteklega koledarskega leta do 31. 8. tekočega koledarskega leta kot član državne reprezentance Republike Slovenije doseže enega izmed športnih rezultatov, ki so natančno navedeni v vsakoletnem razpisu
3. Športnik se redno ali izredno izobražuje doma ali v tujini oz. ima status učenca, dijaka ali študenta.

Pogodba o štipendiranju velja štiri leta, kar pomeni, da športniki, ki podaljšujejo Pogodbo o štipendiranju, vsako leto štipenditorju predložijo potrdilo o vpisu v šolski program in imajo veljaven status kategoriziranega športnika perspektivnega, mednarodnega, svetovnega ali olimpijskega razreda. Prijava na razpis za športne štipendije omogočata dve vstopni merili. Prvo predstavlja pridobitev športne štipendije za štiri leta, drugi pa podaljševanje športne štipendije oz. že veljavne štipendijske pogodbe, ki jo je športnik s štipenditorjem podpisal za obdobje štirih let.

Športniki morajo za pridobitev štipendijske statusne pravice tako posegati po najvišjih uvrstitvah na tekmovanjih najvišjega ranga. Svetovna in evropska prvenstva različnih kategorij, igre pod okriljem Olimpijskega komiteja Slovenije (olimpijski festival evropske mladine, mladinske olimpijske igre ...), se šolati in imeti ustrezen razred kategorizacije. Zahtevna kombinacija za glavno ciljno skupino športnikov, ki so v tem obdobju hkrati tudi v obdobju srednjega ali poznega mladostništva, kar z vidika razvoja za posameznika pomeni dodatno obvladovanje skupka znanj, spretnosti in načinov vedenja.

Glavni cilj projekta je zagotoviti mladim športnikom dodaten vir mesečna dohodka v upanju dodatne motivacije za doseganje vrhunskih športnih rezultatov in dodatne motivacije na splošno ter z dobrim zgledom življenjske poti vsakega posameznika. V projekt so vključeni predvsem mladi športniki, stari od 16 do 20 let, ki so v letih športnega dozorevanja in v pripravljanju na vrhunske športne rezultate najvišjega ranga. Med prejemniki športne štipendije je bilo in je kar nekaj zvenečih imen, ki posegajo ali so posegali po uvrstitvah na najvišja mesta na tekmovanjih najvišjega ranga.

Število štipendistov se iz leta v leto povečuje. V zadnjem šolskem/študijskem letu 2017/18 je število prejemnikov naraslo prek 200. Podatek je zgovoren pokazatelj, da je projekt športnih štipendij dober sistemski pristop, za katerega si bomo z vidika izboljšav in ohranjanja prizadevali tudi v prihodnje.

Tomaž Barada

*Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez
Predsednik Uprave Fundacije za podporo športnikom
iz socialno šibkih okolij
tomaz.barada@olympic.si*

Štipendije Fundacije za podporo športnikom iz socialno šibkih okolij

Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez je v letu 2015 ustanovil Fundacijo za podporo mladim športnikom iz socialno šibkih okolij. Fundacija za financiranje športnikov, kot je krajši naziv te ustanove, je ustanovljena z namenom zbiranja sredstev za mlade perspektivne športnike, ki so uspešni na področju športa in tudi na področju izobraževanja in izhajajo iz socialno šibkejših okolij.

Fundacija razdeljuje sredstva – štipendije za dve starostni kategoriji športnikov:

- mladi športniki v starosti od 14 do 18 let;
- mladi športniki v starosti od 18 do 23 let.

Za ti starostni kategoriji je značilno, da so športniki že vključeni v resne tekmovalne sisteme, da je pri njih mogoče »razbrati« nadarjenost in da obetajo dobre rezultate. Tekmovalni šport in priprave na tekmovanja predstavljajo velik finančni zalogaj. Ob podpori javnih sredstev ter sredstev pokroviteljev in donatorjev se pridobi del sredstev za razvoj teh mladih športnikov. Največji del pa še vedno prispevajo starši. Mladi športniki v teh starostnih kategorijah vsekakor še niso dovolj uveljavljeni, da bi s športom lahko »zaslužili« ter si pokrili stroške treningov in tekmovanj. Po pravici povedano, se od njih to tudi ne pričakuje niti ne sme pričakovati. Njihova naloga je, da se razvijajo na področju športa, hkrati pa so uspešni tudi v šoli.

Sredstev za celoviti razvoj mladih športnikov primanjkuje. Vse več staršev pa se srečuje s težavami na finančnem področju. Zato z dobrotelnimi sredstvi Fundacije za športnike po-

skušamo nuditi podporo tistim mladim športnikom, ki takšno podporo najbolj potrebujejo. Želimo si, da bodo na tak način lahko nadaljevali športno pot ter pozneje ponosno in uspešno zastopali Slovenijo na največjih mednarodnih tekmovanjih.

Fundacija za športnike sredstva – štipendije mladim športnikom – razdeljuje na podlagi javnega razpisa in sprejetega Pravilnika o pogojih in merilih za dodelitev finančne podpore – štipendij za mlade športnike. Fundacija za športnike o svojem delovanju redno poroča ustanovitelju, tj. Olimpijskemu komiteju Slovenije – Združenju športnih zvez, Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport in Ajpesu.

V Pravilniku o merilih in pogojih za dodelitev finančne podpore – štipendije so natančno določeni pogoji, ki jim morajo športniki zadostiti, da so lahko prejemniki sredstev. Vsekakor morajo biti aktivno vključeni v tekmovalne športne aktivnosti, redno se morajo šolati in njihov družinski socialni status ne sme presegati določene meje skupnih prihodkov na družinskega člana.

Ob prijavi športniki predložijo številna dokazila. Preveri se športnikovo vključenost v tekmovalne programe nacionalnih športnih zvez – članic OKS – ZŠZ, točke za športno uspešnost pa se dodeli na podlagi statusa kategorizacije. Preverita se tudi letno spričevalo za preteklo šolsko leto in potrdilo o vpisu v tekočem letu v izobraževani program. Točke se dodeli na podlagi izračuna ocen preteklega šolskega leta. Za izračun točk pri ugotavljanju socialnega statusa pa nam kot osnova za izračun služi odločba centra za socialno odelo.

Športniki prejmejo štipendijo za prvih 6 mesecev. Če se jim status po polovici leta ni spremenil ter ob polletju predložijo izjavo in dokazila, se jim štipendija podaljša še za 6 mesecev.

S finančno podporo Fundacije za športnike je Olimpijski komite Slovenije zagotovil dodatna sredstva za celoviti razvoj mladih športnikov na področju športa in tudi na področju izobraževanja. Zavedamo se, da s temi štipendijami mladi športniki ne morejo pokriti vseh svojih finančnih obveznosti, je pa to pomemben prispevek in v veliki meri tudi motivacija za uspešno nadaljnje delo.

Žiga Dobnikar

Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez

ziga.dobnikar@olympic.si

Sklad vrhunskih športnikov

Sklad za finančno podporo vrhunskih športnikov sofinancirajo OKS – ZŠZ, MIZŠ prek LPŠ (nadstandardne priprave vrhunskih športnikov) in Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS (Fundacija za šport). Namen sklada je financiranje vrhunskih športnikov za daljše časovno obdobje. V projekt je vključena skupina športnikov olimpijskega in svetovnega razreda, ki dosežejo najboljše rezultate. Sredstva sklada predstavljajo nadomestilo za vložen trud, ki je pripeljal do vrhunskega rezultata, obenem pa omogočajo lažje uresničevanje programa treninga posameznega športnika. Podrobni pogoji so določeni v Pravilniku o delovanju sklada vrhunskih športnikov (2009). Pri izplačilu se upoštevajo športni dosežki na olimpijskih igrah in svetovnih prvenstvih v olimpijskih športnih panogah. Sodelovanje je sklenjeno na osnovi pogodbe, ki vključuje sodelovanje pri podpori ideje olimpizma ter projektov OKS – ZŠZ in fancerjev prek športnikov. Skupna vrednost sklada je 100.000 EUR letno, ki se razdeli glede na točke za osvojeno medaljo in število osvojenih medalj na OI in/ali SP. Na osnovi tega se določi vrednost sklada za posamezno medaljo. V letu 2014 so bila sredstva razdeljena 15 najboljšim vrhunskim športnikom in športnicam, v letu 2015 in 2016, 16 vrhunskim športnikom in športnicam, v letu 2017 pa 15 vrhunskim športnikom in športnicam. Vrednost sklada za posamezno medaljo, gledano na vrednost zlate medalje OI, se je v tem obdobju gibala med 10.787,49 EUR in 14.936,52 EUR.

Nadja Schweiger

*Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez
nadja.schweiger@olympic.si*

Projekt Razvoj kadrov v športu 2016–2022

Uspešno delo in napredek v športu je mogoče doseči le s kontinuiranim in sistematičnim vlaganjem v kadre.

Za dvig ravni znanja in večje delovne usposobljenosti pri nadaljnjem delu s športniki ter z razvojem dvojne kariere vrhunskih športnikov je Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport zagotovilo izdatna sredstva iz Evropskega socialnega sklada. Projekt Razvoj kadrov v športu 2016–2022 se izvaja v okviru Operativnega programa za izvajanje Evropske kohezijske politike v obdobju 2014–2020, prednostna os 10: Znanje, spretnosti in vseživljenjsko učenje za boljšo zaposljivost. Vsebina je med drugim prepoznana kot ena izmed prioritarnih nalog v Nacionalnem programu športa v Republiki Sloveniji za obdobje 2014–2023, v katerem se posebna pozornost namenja povečanju kakovosti in konkurenčnosti strokovnega kadra z vzpostavitvijo odgovornosti posameznikov pri delu v športu ter s tem povečanju njihovih kompetenc. Po drugi strani pa je pomembnost vsebine razvidna tudi v Smernicah EU o dvojni karieri vrhunskih športnikov, za katere je pomembno, da po koncu aktivne športne kariere pridobijo formalno izobrazbo ali usposobljenost ter tako svoja znanja uporabljajo pri nadaljnjem delu v športu.

Projekt Razvoj kadrov v športu 2016–2022 je Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez sodeloval skupaj s partnerji – Nacionalnimi panožnimi športnimi zvezami, znanstvenoraziskovalnimi ustanovami in deležniki javnega zdravstva. Konzorcij sestavlja 39 partnerjev.

Projekt je razdeljen v štiri vsebinske sklope, ki se smiselno medsebojno povezujejo in omogočajo sinergije med razvojem kadrov, njihovo kariero ter znanstvenoraziskovalnim delom. Prek projektne aktivnosti se razvija in utrjuje trenerske strukture, povezuje znanstvenoraziskovalno delo na področju športa s strokovnim delom v praksi, spodbuja razvoj dvojne kariere vrhun-

skih športnikov in njihov bolj usmerjen ter »mehek« prehod iz vrhunske tekmovalne kariere v kariero športnih strokovnjakov ter krepiti kompetence kineziologov skozi neposredno delo v sistemu javnega zdravstva.

Skozi celotno obdobje projekta bo sofinancirano najmanj 120 posameznikov, od tega 13 doktorskih študentov, 25 vrhunskih športnikov, 70 vrhunskih trenerjev in 12 kineziologov. Pozitivni premiki so se pokazali že na več ravneh: povečala se je stopnja znanja in druženja med trenerji, športniki, doktorskimi študenti, kineziologi in drugimi strokovnjaki, odprle so se različne možnosti širjenja znanja in mreženja med sodelujočimi.

Projekt je pomemben, ker z njim sledimo smernicam EU na področju dvojne kariere vrhunskih športnikov.

Vključitev vrhunskih športnikov v projekt je povezana z naslednjimi merili:

- športnik je imel v karieri priznan status »športnika svetovnega razreda« ali status »športnika mednarodnega razreda« skladno z merili OKS – ZŠZ;
- športnik je v svoji karieri dosegel medaljo na svetovnem prvenstvu, olimpijskih igrah ali evropskem prvenstvu; športnik je nastopil v finalu na OI, SP ali EP v individualni olimpijski disciplini ali najmanj v osmini finala na OI, SP ali EP v kolektivni olimpijski panogi;
- športnik je uradno končal aktivno tekmovalno kariero;
- vključenost posameznika v študij pridobivanja 1., 2. ali 3. bolonjske stopnje (oz. ustrezne relevantne stopnje po starih visokošolskih programih).

Pomembno je opozoriti, da športniki ob tem, da usvojijo nova znanja na fakultetah ali skozi programe strokovnega usposabljanja, tudi z lastno strategijo stopajo proti svoji specializaciji v športu. Kariero je treba načrtovati, da se na koncu lahko doseže zeleni cilj.

Po koncu formalnega izobraževanja ali usposabljanja, opremljeni z novimi znanji in spoznanji, bodo morali športniki nekaj časa delovati tudi v praksi in si pridobivati izkušnje, da bodo postali vrhunski strokovnjaki na zelenem področju. Vključenim športnikom omogočajo pridobivanje strokovne prakse skozi konkretne zadolžitve nacionalne panožne športne zveze, ki so podprle njihovo vključitev v projekt.

Do zdaj je bilo v projekt vključenih 74 posameznikov, nove vključitve se bodo izpeljale vse do leta 2020. Odzivi na sofinanciranje razvoja kadrov v športu so pozitivni. Analiza odgovorov anketirancev je pokazala potrebo in željo po dodatnem znanju in usposabljanju ter nujnost mreženja športnih delavcev, saj so ti gonilna sila pri zagotavljanju dviga kakovosti na vseh področjih v športu.

Projekt je izjemnega pomena za trajnostni razvoj kadrov v športu, učinki projekta pa bodo vidni po koncu sofinanciranja.

Več informacij o projektu

- <http://www.olympic.si/trenerji/razvoj-kadrov>
- http://www.mizs.gov.si/si/javne_objave_in_razpisi/okroznice/arhiv_okroznic/okroznice_razpisi_in_javna_narocila/javni_razpisi/?tx_t3javnirazpis_pi1%5Bshow_single%5D=1448

»Projekt Razvoj kadrov v športu 2016–2022 delno financirata Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada ter Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. Projekt se izvaja v okviru Operativnega programa za izvajanje evropske kohezijske politike v obdobju 2014–2020, prednostne osi 10: Znanje, spretnosti in vseživljenjsko učenje za boljšo zaposljivost; prednostne naložbe: 10.1: Izboljšanje enakega dostopa do vseživljenjskega učenja za vse starostne skupine pri formalnih, neformalnih in priložnostnih oblikah učenja, posodobitev znanja, spretnosti in kompetenc delovne sile ter spodbujanje prožnih oblik učenja, tudi s poklicnim svetovanjem in potrjevanjem pridobljenih kompetenc; specifičnega cilja 2: Izboljšanje kompetenc zaposlenih za zmanjšanje neskladij med usposobljenostjo in potrebami trga dela.«

Žiga Dobnikar

Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez

ziga.dobnikar@olympic.si

Zaposlovanje športnikov v državni upravi RS

OKS aktivno sodeluje pri zaposlovanju športnikov in trenerjev v državni upravi s pripravo meril in spremljanjem izvajanja sporazuma o zaposlovanju. Osnovno izhodišče za zaposlovanje slovenskih vrhunskih športnikov in trenerjev je Sporazum o zaposlovanju vrhunskih športnikov in trenerjev v Ministrstvu za obrambo – slovenski vojski, na Ministrstvu za notranje zadeve – policiji in na Ministrstvu za finance – finančni upravi, sklenjen leta 1996, dopolnjen oziroma spremenjen v letih 2007 in 2013, ki sta ga poleg omenjenih ministrstev podpisala še Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport ter OKS – ZŠZ. V sporazumu so opredeljena merila za zaposlovanje.

Število športnikov in trenerjev, kandidatov za zaposlitev, je običajno večje, kot je na voljo prostih mest, zato je Strokovni svet za tekmovalni šport oblikoval merila za oblikovanje skupne prednostne liste kandidatov, ki jih predlagajo nacionalne panožne športne zveze (NPŠZ). Merilo za razvrstitev na prednostno listo je športnikov dosežek oziroma uvrstitev na največjih mednarodnih tekmovanjih (status vrhunskega športnika) in zaključena najmanj srednješolska izobrazba. Merila za oblikovanje prednostne liste za zaposlovanje vrhunskih športnikov in trenerjev so osnova za pridobitev zaposlitve. Prednostna lista športnikov in trenerjev, kandidatov za zaposlitev, se oblikuje navadno oktobra v posameznem letu.

Podporniki na področju zaposlovanja slovenskih vrhunskih športnikov v državni upravi so:

- Ministrstvo za obrambo RS
- Ministrstvo za notranje zadeve RS
- Ministrstvo za finance RS

Trenutno število delovnih mest, namenjenih zaposlovanju vrhunskih športnikov in trenerjev v državni upravi, je MORS, Slovenska vojska: 70; MNZ, Policija: 30; MF, FURS: 15 vrhunskih športnikov in trenerjev.

Sporazum o zaposlovanju slovenskih športnikov in trenerjev, Kriteriji in pravilnik za prednostno listo zaposlovanja vrhunskih športnikov in prednostna lista vrhunskih športnikov in trenerjev za zaposlitev, na kateri so športniki, ki so na aktualni prednostni listi za pridobitev zaposlitve v državni upravi, ter seznam zaposlenih športnikov in trenerjev v državni upravi se nahajajo na spletni strani OKS:

- <http://www.olympic.si/sportniki/dvojna-kariera/poklicna-integracija/zaposlovanje-vrhunskih-sportnikov>.

Rožle Prezelj

*Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport,
varuh športnikovih pravic*

Masarykova cesta 16, 1000 Ljubljana

*[http://www.mizs.gov.si/si/o_ministrstvu/varuh_sportnikovih_pravic/
rozle.prezelj@gov.si](http://www.mizs.gov.si/si/o_ministrstvu/varuh_sportnikovih_pravic/rozle.prezelj@gov.si)*

Pravice in dolžnosti športnikov

Varuh športnikovih pravic je v svetu športa ena izmed novih oblik pomoči in varovanja športnikov v okviru t. i. družbene odgovornosti v športu.

Podlago za nastanek in razvoj instituta varuha športnikovih pravic vsebuje Resolucija nacionalnega programa športa 2014–2023 (NPŠ, 2014), ki predvideva delovanje varuha v okviru OKS – ZŠZ. Tako je skupščina OKS – ZŠZ leta 2014 na predlog komisije športnikov izvolila prvega varuha športnikovih pravic. Zaradi uspešne implementacije instituta in izkazane potrebe športnikov je zakonodajalec uvidel potrebo, da institut dobi podlago v zakonu in s tem tudi zakonska pooblastila. Zakon o športu (ZŠpo-1) je v 66. členu ustvaril podlago za delovanje in nadaljnji razvoj instituta varuha športnikovih pravic.

Namen varuha športnikovih pravic je varovanje pravic, ki športnikom pripadajo na podlagi pravnih pravil države, kot so npr. ustava in zakoni, ter zaščita pravic, ki jih imajo športniki na podlagi pravil športnih organizacij. Poleg tega varuh obravnava pritožbe, pripombe, predloge in pobude športnikov ter drugih deležnikov v športu, predvsem pa varuje športnike pred nehumanim delom trenerjev in drugih športnih delavcev kot so siljenje k tekmovanju kljub poškodbam ali stanjem, ki lahko negativno vplivajo na zdravje, pretirana uporaba metod treninga, ki lahko vodijo v pretreniranost in prezgodnjo izgorelost športnikov, napeljevanje športnikov k uporabi nedovoljenih poživil v športu, spolno in fizično nasilje nad športniki ter druge oblike verbalnega in psihološkega nasilja nad njimi.

Pri zaščiti športnika pred nepravilnostmi je pomembna naloga varuha podajanje neodvisnega svetovanja športnikom o njihovih pravicah in o možnostih uveljavljanja oziroma zaščite pravic v primeru suma ogrožanja. Prav tako lahko za športnike priskrbi informacije in jih

usmerja pri uveljavljanju njihovih pravic. Na željo športnika lahko v okviru alternativnega reševanja sporov športniku pomaga pri urejanju težav oziroma sporov s trenerjem, klubom, športno zvezo ...

Vodilna načela varuhovega dela in vodenja postopkov so načelo neformalnosti, ustnosti, hitrosti in zaupnosti postopka ob predpostavki, da to dopušča narava zadeve. Vsi postopki in svetovanje pri varuhu športnikovih pravic so za športnike in strokovne delavce v športu brezplačni.

Raša Sraka Vukovič

Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez

predsednica Komisije športnikov OKS

rasa.sraka@olympic.si

ks@olympic.si

Poslanstvo komisije je predstavljati poglede športnikov znotraj OKS. Cilji in naloge komisije so: preučevanje vprašanj v povezavi s športniki in priprava predlogov za reševanje v okviru OKS, zastopanje pravic in interesov športnikov in priprava predlogov za reševanje v okviru OKS, učvrstiti komunikacijo med aktivnimi športniki in komisijo, vzdrževanje stikov s Komisijo športnikov v MOK in EOK.

Skladno s priporočili MOK, da naj bi bili športniki dobro zastopani na vseh ravneh športnega gibanja (MOK, MFŠ, NOK, NPŠZ), je OKS 16. oktobra 2006 ustanovil Komisijo športnikov OKS (v nadaljevanju KŠ). MOK v svojem priporočilu v pomoč NOK-om pri ustanavljanju komisij športnikov NOK navaja tudi okvirno poslanstvo, cilje oziroma naloge, sestavo komisije, zastopanost članov komisije v NOK in pogostost sestankov komisije. Na ravni MOK je aktivna Komisija športnikov, ki zastopa športnike na globalni ravni, skladno z Olimpijsko agendo 2020.

Volitve Komisije športnikov OKS so bile skladno s pravili KŠ nazadnje izvedene 23. oktobra 2014 v Zrečah. Športniki imajo na ta način možnost vplivati na izboljšanje statusnih pravic in ustrežnejši status v športnem okolju. KŠ je v preteklih letih intenzivno delovala in bila uspe-

šna na področju izboljševanja statusnih pravic slovenskih športnikov. Aktualni člani komisije športnikov so imenovani za mandatno obdobje 2014–2018. Na spletni strani OKS – ZŠZ si lahko ogledate podrobnejšo predstavitev članov, Pravila KŠ in Poslovnik o delu KŠ:

- <http://www.olympic.si/sportniki/komisija-sportnikov>.

Več informacij o Komisiji športnikov MOK, ki deluje na globalni ravni, in prijavi v aplikacijo »Athlete 365«, ki podpira športnike na poti do olimpijskih iger in širše (na področju izobraževanja, osebnega in poslovnega razvoja, druga pomembna področja za športnikov celostni razvoj), lahko najdete na teh povezavah:

- <https://www.olympic.org/athletes-commission>,
- <https://www.olympic.org/athlete365/>.

Pomembno je, da vrhunski športniki s svojimi mnenji in z aktivnim sodelovanjem prispevate k posredovanju pomembnih informacij in stališč, prek KŠ na najvišje ravni odločanja in s tem k še boljši podpori športnikov.

Miha Urek

FinGym d. o. o.

miha.urek@fin-gym.eu

Osebnе finance in športniki

Ni pomembno, kolikokrat stojijo na zmagovalnih stopničkah, koliko gledalcev privabijo v dvorane ali na stadione in koliko denarja zaslužijo. Če profesionalni športniki ne znajo upravljati s financami, se bodo po končani karieri zagotovo soočili s finančnimi težavami, v najslabšem primeru pa tudi z bankrotom. Raziskava, objavljena v ugledni ameriški reviji *Sports Illustrated*, je razkrila, da profesionalni športniki največjih in najbolj donosnih ameriških lig (NBA, NFL, MLB) trpijo za finančno pandemijo: kar 60 % igralcev ameriške nacionalne košarkarske lige NBA pet let po koncu kariere zaide v finančne težave ali celo bankrotira. 78 % igralcev ameriške nacionalne nogometne lige NFL se v finančnih težavah ali bankrotu znajde v dveh letih po koncu kariere. Finančna pandemija zajema športnike po vsem svetu in v vseh športnih panogah; Evropa in z njo Slovenija seveda nista izjemi. Pomembno je razumeti, da je poglavitni razlog finančnih problemov športnikov po vsem svetu prav finančna nepismenost. Zakaj je to tako? Kariera profesionalnega športnika ima svoje edinstvene značilnosti, ki jih je treba temu primerno upravljati, in veliko je pasti, ki se jim je treba izogniti. Da ne bi zašli v finančne težave in bankrot, profesionalni športniki ne potrebujejo le znanj in veščin o upravljanju svojih osebnih financ; pridobiti si morajo tudi znanja in veščine, ki jih zahteva nov življenjski slog uspešnega športnika. Že od začetka športne poti morajo znati načrtovati kariero po karieri in sestaviti zaupanja vredno ekipo strokovnjakov, ki jih bo izobrazila in vodila skozi življenje med športno kariero in po njej.

Ključni elementi uspeha zunaj igrišča

Kaj je definicija športnikovega uspeha? Kdaj lahko rečemo, da je športnik res uspešen?

Kazalnik športnikovega uspeha ni samo medalja na olimpijskih igrah ali svetovnem prvenstvu, igranje v najuglednejših ligah in klubih po svetu, veliko denarja na bančnem računu in cela vrsta »pomembnih« poznanstev. Medalja ostane, vse ostalo lahko hitro zbledi. Če hoče

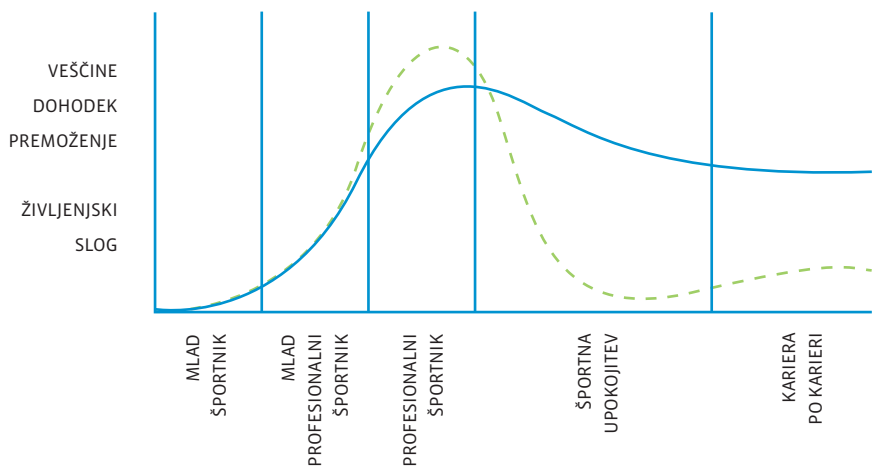
biti športnik dolgoročno res uspešen, srečen in vzor zdajšnjim in naslednjim rodovom, potem se mora zavedati, da je uspeh na igrišču prav tako pomemben kot zunaj igrišča. Med kariero in po koncu kariere. Za uspeh zunaj igrišča so potrebni štirje ključni elementi, kakor lahko vidimo s spodnje slike (slika ključni elementi uspeha).



Slika: Ključni elementi uspeha zunaj igrišča

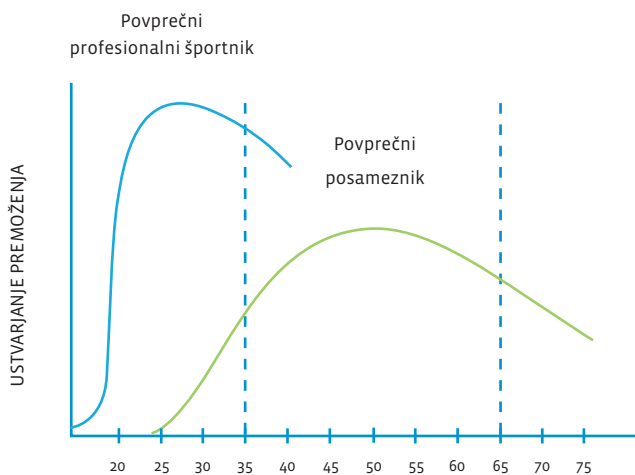
Faze športnikove kariere v okviru osebnih financ

V grobem lahko za vse profesionalne športnike rečemo, da izkusijo vsaj pet različnih faz oz. tranzicij v času svoje športne kariere (mlad športnik, mlad profesionalni športnik, profesionalni športnik, športna upokojitev, kariera po karieri). Vsaka je po svoje edinstvena in kompleksna, polna izjemnih priložnosti kot tudi velikih nevarnosti. Odločitve, ki jih sprejemajo v vsaki izmed faz, puščajo posledice v naslednji fazi in odmevajo daleč v njihovo prihodnost s finančnega, z družbenega in s fiziološkega vidika. Na sliki faze športnikove kariere je ponazorjeno, kako v karieri profesionalnih športnikov dohodek in premoženje rasteta in upadata glede na to, v kateri fazi se nahajajo.



Slika: Faze športnikove kariere v idealnem primeru

Športniki se morajo že zelo zgodaj zavedati, da je življenjski cikel povprečnega profesionalnega športnika popolnoma različen od povprečnega posameznika (slika življenjski cikel športnika).



Slika: Življenjski cikel povprečnega profesionalnega športnika in povprečnega posameznika

Dojemanje sveta, želje, potrebe, izzivi in posledično cilji posameznika se v življenju spreminjajo in razlikujejo glede na to, v katerem obdobju življenjskega cikla se nahaja. Cilji profesionalnega športnika se zaradi izjemno kratke kariere zelo razlikujejo od ciljev povprečnega posameznika. Posledično moramo biti pri opredelitvi finančnih ciljev za profesionalne športnike zelo previdni. S spodnje slike (slika ustvarjanje premoženja) je razvidno, da se ustvarjanje premoženja povprečnega profesionalnega športnika zelo razlikuje od ustvarjanja premoženja povprečnega posameznika.

POVPREČNI PROFESIONALNI ŠPORTNIK	POVPREČNI POSAMEZNIK
Povprečni profesionalni športnik ustvarja osebno premoženje približno 15 let oziroma do svojega 40. leta.	Povprečni posameznik ustvarja osebno premoženje približno 40 let oziroma do svojega 65. leta.
Od 70 do 90 % osebnega premoženja ustvari pred dopolnjenim 35 letom.	Najvišjo vrednost osebnega premoženja doseže nekaj let pred pokojem, pred dopolnjenim 60. letom.
Povprečni profesionalni športnik se upravljanja z denarjem uči v zgodnjih dvajsetih letih svojega življenja, ko ima že visoke dohodke	Povprečni posameznik je v zgodnjih dvajsetih letih precej indiferenten do svojega okolja, še sploh do področja osebnih financ. V tem času ima nizka dohodke.
Največje napake dela ravno v dvajsetih letih svojega življenja, ko je njegov dohodek najvišji, veliko višji od dohodka povprečnih dvajsetletnikov	V dvajsetih letih svojega življenja še nima veliko kapitala za investiranje.
Vsaka napaka ima lahko hude posledice na njegovo osebno premoženje, zato mora biti zelo previden in mora že zelo zgodaj začeti z izobraževanjem na tem področju – veliko prej kot njegovi vrstniki.	Napake, ki jih naredi, večinoma nimajo velikega vpliva na njegovo osebno premoženje.
Obdobje najvišjih dohodkov je približno okoli 30. leta. V tem obdobju se začne ukvarjati z vprašanjem, kako plemenititi osebno premoženje.	Obdobje najvišjih dohodkov je približno okoli 40. leta. V tem obdobju se začne ukvarjati z vprašanjem, kako plemenititi osebno premoženje.
V zelo kratkem obdobju mora usvojiti vsa znanja s področja upravljanja z osebnimi financami in osebnim premoženjem.	Dragocene izkušnje iz investiranja lahko nabira počasi in premišljeno.

Slika: Ustvarjanje premoženja povprečnega profesionalnega športnika in povprečnega posameznika

Osebnne finance

Veliko profesionalnih športnikov se po koncu kariere sreča s finančnimi težavami ali celo z bankrotom. Poglavitni razlog finančnih problemov športnikov po vsem svetu je nepoznavanje osebnih financ oz. finančna nepismenost. Večina športnikov se nič ne izobražuje na področju osebnih financ. Večina jih ne spremlja svojih dohodkov, nenadzorovano in impulzivno zapravlja, ne načrtuje prihodnosti in ne varčuje. Živijo za danes. Posledično številnim po koncu kariere standard silovito pade.

Osebnne finance so sestavni del našega vsakdana. Večini športnikov je seveda vseeno, ko pomislijo na upravljanje z osebnimi financami, vendar nas lahko zanemarjanje področja osebnih financ zelo drago stane.

Dvig znanja s področja osebnih financ je lahko rešitev v izogib problemom med kariero in po njej. Finančno pismeni športniki znajo poiskati in razumeti zanje potrebne finančne informacije ter na tej podlagi sprejemati odgovorne odločitve o upravljanju svojih financ.

Športnikom je lahko v pomoč pri upravljanju osebnih financ tudi spodnje shema Kvadrant osebnih financ®, ki predstavlja inovativen in celovit pogled na upravljanje osebnih financ. Osebnne finance so predstavljene s pogledom »360 stopinj«, na preprost in razumljiv način, brez zapletenega jezika finančne industrije.



Slika: Kvadrant osebnih financ

Tjaša Snoj

Adecco H. R. d. o. o.

tjasa.snoj@adecco.si

Priprava kariernega načrta

Priprava kariernega načrta je ključnega pomena pri prehodu športnika iz športne kariere na trg dela ali pri načrtovanju poklicne poti, vzporedne s športno. Pri tem moramo na eni strani upoštevati športnikove cilje, želje in interese ter na drugi strani njegova znanja, lastnosti in kompetence ter iskati sinergije med tema dvema področjema. Pri prehodu na trg dela je prav tako pomembno, da športnik pozna načine iskanja informacij ter kanale, po katerih iskati zaposlitev, in da se zna potencialnim delodajalcem na ustrezen način predstaviti v pisni obliki in osebno.

Prehod iz kariere vrhunškega športnika na trg dela

Prehod iz športne kariere na trg dela predstavlja svojevrsten izziv, prav tako tudi odločitev za poklicno kariero, vzporedno s športno. Prvi korak k učinkovitemu načrtovanju karierne poti je zagotovo motiviranost športnika, ki se za takšno pot odloči, prav tako se mora vsak posameznik zavedati vložka časa, truda in energije, ki ga zahteva takšen korak. Ob ustreznih podpori ter s sistematičnim pristopom pa lahko prehod na trg dela bistveno olajšamo.

Podjetje Adecco H. R., d. o. o., skupaj z Olimpijskim komitejem Slovenije že vrsto let sodeluje na programu ACP (Athlete Career Program), katerega namen je podpora vrhunskim športnikom pri tranziciji na trg dela ob koncu kariere vrhunškega športnika oziroma pri vzpostavljanju poklicne kariere vzporedno s športno. Vloga Adecca je opolnomočiti športnike ter jih opremiti z znanji in veščinami, ki jim bodo v pomoč pri iskanju zaposlitve. V ta namen Adecco izvaja skupinske delavnice, na katerih športnikom predstavimo pomen funkcionalnih znanj, lastnosti in kompetenc posameznika ter jih seznanimo s tem, kako funkcionira trg dela, kje pridobiti potrebne informacije ter po katerih kanalih iskati zaposlitev, kako napisati življenjepis in motivacijsko pismo ter kako se osebno predstaviti delodajalcu. Delavnice so zasnovane

zelo interaktivno, naloge se izvajajo na konkretnih primerih in zelo zaželeno je, da športniki v čim večji meri delijo svoje izkušnje, mnenja in vprašanja. Športnikom omogočamo tudi individualna srečanja s svetovalcem, na katerih se fokusiramo na potrebe posameznika.

Karierni načrt – kako se ga lotiti?

Preden se lotimo priprave kariernega načrta, moramo najprej ugotoviti, kateri so cilji športnika, kakšne želje in interese ima, ter, nenazadnje, možnosti; če želi športnik razvijati svojo poklicno kariero vzporedno s športno, moramo upoštevati npr. tudi časovne omejitve in morebitne (daljše) odsotnosti.

Za identifikacijo ciljev športnika je zelo pomembno, da vsak posameznik izhaja iz sebe. Adecco pri tem pomaga športnikom tako, da jih seznanjajo z razmerami in priložnostmi na trgu dela; skupaj tako izluščimo realne cilje, v okviru obstoječih možnosti.

Znanja, lastnosti in kompetence vs: cilji – ujemanje je ključno

Ko razdelamo cilje posameznika, moramo na drugi strani identificirati njegova znanja (formalna in neformalna), lastnosti in kompetence. Mnogokrat slišimo, da delodajalci športnike obravnavajo na način, češ »ti tako ali tako nič ne znaš, ker si športnik«. V resnici pa športniki posedujejo številne lastnosti in kompetence, ki so zelo iskane v poslovnem svetu, npr. vztrajnost, discipliniranost, ciljno naravnost in usmerjenost na rezultate, timsko delo itn. Treba je predvsem realno oceniti, katere lastnosti posameznika odlikujejo in katere kompetence ima dobro razvite, na drugi strani pa ugotoviti, kje so področja, kjer je še prostor za razvoj. V Adeccu v ta namen uporabljamo online vprašalnik za merjenje razvitosti določenih kompetenc, ki ga športniki izpolnijo pred udeležbo na skupinski delavnici, na kateri potem dobijo individualna evalvacijska poročila. Poleg tega na delavnicah z različnimi interaktivnimi vajami spodbujamo razmišljanje športnikov glede lastnih kompetenc ter osebnostnih lastnosti.

Poleg formalne izpostavimo tudi pomen neformalne izobrazbe ter funkcionalna znanja, ki so potrebna za uspešno funkcioniranje v poslovnem okolju.

Ko identificiramo športnikove kompetence in ugotovimo, do katere mere so razvite, potegnemo vzporednice z njegovimi cilji ter preverimo, če bodo te pripomogle k doseganju njegovih ciljev. Ujemanje je ključnega pomena; če so odstopanja velika, bo posameznik moral prilagoditi cilje oziroma intenzivno delati na razvoju kompetenc v smislu dodatnih izobraževanj ter usposabljanj.

Na osnovi poznavanja posameznikovih ciljev, potreb, želja ter na drugi strani njegovih kompetenc, lastnosti ter znanj skupaj s športnikom oblikujemo karierni načrt, izvajanje tega pa poteka po določenih korakih.

Dinamika trga dela

Pri prehodu na trg dela je zelo pomembno, da posameznik pozna njegove osnovne zakonitosti. Razumevanje dinamike ter poznavanje različnih kanalov za iskanje zaposlitve lahko bistveno olajša in skrajša obdobje prehoda na novo karierno pot.

V današnjem hitro spreminjajočem se poslovnem okolju je zelo pomembno, da iskalci zaposlitve pravočasno pridejo do informacij o prostih delovnih mestih. Ker se številne pozicije zapolni prek t. i. »skritega trga dela«, kar pomeni, da delodajalci zanje ne objavijo oglasa, ampak jih zapolnijo prek priporočil, z notranjimi resursi ali kako drugače, je pravočasno reagiranje še kako pomembno. A kako priti do ustreznih informacij? Na delavnicah športnike seznanimo s pomenom klasičnih orodij, kot so zaposlitveni portali, jim predstavimo vlogo poslovnih in socialnih omrežij pri iskanju zaposlitve ter jih seznanimo s pomenom mreženja. Mreženje kot najbolj učinkovit način pridobivanja informacij ima včasih še vedno negativno konotacijo z vidika kadrovanja »prek zvez«, vendar je v resnici ravno nasprotno; tako poslovna kot privatna mreža poznanstev je neizčrpen vir koristnih informacij. Na delavnicah govorimo tudi o tem, kako ta vir informacij koristno uporabiti.

Lastna predstavitev

Predstavitev samega sebe potencialnemu delodajalcu je eden večjih izzivov pri uresničevanju kariernega načrta. »Kaj lahko povem o sebi, da bo za delodajalca zanimivo?« »Kako naj nadomestim pomanjkanje formalnih delovnih izkušenj?« »Kaj si bo delodajalec mislil o meni?« Vse to so dileme, s katerimi se športniki pogosto srečujejo. Zato jih želimo tako na skupinskih delavnicah kot na individualnih srečanjih pripraviti na tovrstne situacije.

Papir prenese vse

Prvi stik z delodajalcem je navadno v pisni obliki, je pa izrednega pomena, saj odloča o tem, ali bo potencialni delodajalec pripravljen iskalca zaposlitve tudi osebno spoznati. Na skupinskih delavnicah in bolj poglobljeno na individualnih srečanjih športnikom predstavimo, katero obliko življenjepisa izbrati, kaj mora ta vsebovati in kako v njem predstaviti svojo karierno pot. V primeru profesionalnih športnikov se večkrat soočamo z dilemo, kaj zaradi pomanjkanja formalnih delovnih izkušenj sploh napisati v življenjepis, zato na konkretnih primerih rešujemo tovrstne izzive glede na specifične posameznih športnikov. Predstavimo jim pomen motivacijskega pisma ter delimo z njimi primere dobre prakse za lažjo predstavbo, kako izraziti svojo motiviranost za določeno delovno mesto. Seznanimo jih tudi z bolj proaktivnimi načini iskanja zaposlitve, ki niso vezani na razpisano delovno mesto, ampak na posameznikov interes za delo v nekem točno določenem podjetju ter za zavedanje, kaj lahko doprinese temu konkretnemu podjetju. Opozorimo na najpogostejše napake pri pisnih predstavitvah ter jih naučimo nekaj trikov, kako življenjepis in spremno pismo narediti čim bolj atraktivno.

Hkrati pa je treba poudariti, da papir prenese vse; od nas samih pa je odvisno, kako se bomo odrezali, ko bomo osebno stali pred potencialnim delodajalcem.

Zaposlitveni razgovor

Na delavnicah športnikom predstavimo, kako poteka zaposlitveni razgovor, kakšen je pomen prvega vtisa, ki ga naredijo na potencialnega delodajalca, ter kako sogovornik dojema našo verbalno in neverbalno komunikacijo. Seznanimo jih z vprašanji, ki se pogosto pojavljajo na razgovorih ter iščemo konkretne odgovore nanj; govorimo tudi o (ne)zaželenih vprašanjih, ki jih lahko oni postavijo delodajalcu. Na individualni srečanjih izvedemo tudi simulacijo zaposlitvenega razgovora, na katerem športnika postavimo v konkretne situacije, ki se lahko zgodijo na razgovoru.

Podpora tudi po koncu programa

Tako skupinske delavnice kot individualna srečanja so strukturirani tako, da športnike opremijo z znanji, potrebnimi za učinkovito izgradnjo poklicne poti. Vsekakor želimo, da med ali po zaključenem programu čim več športnikov najde zaposlitev, ki je skladna z njihovimi cilji in željami. Zato tudi po zaključku programa ohranjamo stike z udeleženci ter jim z veseljem nudimo vso podporo, ki jo lahko zagotovimo.

Dr. Edvard Kolar, Petra Robnik

Fakulteta za organizacijske vede Univerze v Mariboru

Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez

edvard@sl123.si; petra.robnik@olympic.si

Zaposlovanje športnikov po koncu tekmovalne kariere

»Najprej se posvetimo zaključevanju kariere, pri čemer posamezniku pomagamo na OKS, s podjetjem Adecco skušamo izdelati profil na podlagi že dosežnih znanj in interesov športnikov, pridobivanje izobrazbe in tudi praktično znanje za delo, da bi omogočili takojšnjo vključitev na trg dela. Pred tem pa bo posameznik dobil ustrezne podatke, kakšno izobrazbo potrebuje, da bo uspešen. Pri tem bo pomembno tudi sodelovanje sponzorjev OKS, ki smo jim že predstavili naš model« (Kolar, 2016).

Pri vključitvi športnikov na trg dela imajo športniki po končani športni karieri več možnosti glede na stopnjo njihove izobrazbe in športnih dosežkov, oz. uspešnosti usklajevanja njihove dvojne kariere.

Možnosti zaposlitve na državni ravni so:

- zaposlitve v državni upravi;
- športnih organizacijah, iz katerih izhajajo;
- zaposlitev v gospodarstvu.

Največje vrzeli se ustvarijo v pomanjkanju usposobljenosti ali izobrazbe športnikov. Države članice se razlikujejo v obsegu svojih pobud in politik. Razlikujejo se tudi glavni akterji na sceni: včasih so to športne organizacije, včasih izobraževalni centri, in včasih vlada. Iz raziskave je razvidno, da so primarne organizacije, ki zagotavljajo pogoje za dvojno kariero športnikov v največji meri izobraževalni sektor in šport. Deležniki, ki so odgovorni za uspešen prehod na trg dela pa očitno primanjkujejo. Zaposlovanje športnikov bi sicer morala biti skupna odgovornost vseh deležnikov (Robnik, Kolar, 2017).

Zaradi tega razloga je pomembna vzpostavitev mreže javnih in zasebnih partnerstev, ki omogočajo pogoje za razvoj vrhunskih športnikov, tako na področju razvoja športne, kot poklicne kariere. Eden izmed pomembnih ciljev je zagotovitev primerne delovnega okolja in usposabljanja za delo

Na področju zaposlovanja vrhunskih športnikov v gospodarstvu je treba:

- **Poiskati financerje za zaposlitev** športnikov poleg državne uprave tudi v gospodarstvu. Del sredstev, ki se investira v športnika, bi bil lahko namenjen za izobraževanje športnika med kariero in na ta način bi delodajalec lahko športniku omogočil študij z namenom zaposlitve že med njegovo športno kariero tudi v praksi.
- **Vzpostavitev sodelovanja s podjetji**, v katerih bi vrhunski športniki lahko, tekom njihove športne kariere, npr. prek osebnih sponzorstev, kariernih centrov itn., pridobili delovne izkušnje, ki bi jim, v končnem cilju, pomagale do zaposlitve po karieri. Obenem pa bi tako rešitev ponudile tudi športnikom, ki so že zaključili svojo športno kariero.

Na področju zaposlovanja vrhunskih športnikov v športnih organizacijah iz katerih izhajajo, je pomembno izpostaviti **študijski program Management v športu**, ki se izvaja tako na diplomski, kot podiplomski stopnji študija in dolgoročno omogoča dvig izobraževalne ravni kadrov in znanj, ter s tem kvalitete dela v športu in športnih organizacijah.

Na osnovi partnerstva s Fakulteto za organizacijske vede, Univerze v Mariboru, ki je institucionalni partner Olimpijskega komiteja Slovenije – Združenja športnih zvez, je bil skrbno pripravljen visokošolski dodiplomski študijski program Management v športu, ki se je pričel izvajati v tem študijskem letu, kot izredni študijski program. Pri nastajanju programa so sodelovali strokovnjaki iz OKS – ZŠZ in fakultete. Vpisanih je več olimpijcev in vrhunskih športnikov ter drugih, ki si želijo pridobiti znanja in strokovno prakso na področju Managementa v športu. Športnikom omogoča odlično izhodišče za njihovo sočasno športno udejstvovanje na najvišji ravni, kot tudi izobraževanje. Študijski program bo tako po eni strani dal diplomantom vse potrebne kompetence za kariero po koncu športne kariere, po drugi strani pa bodo organizacijske oblike in metode študija prilagojene potrebam vrhunskih športnikov. Cilj študijskega programa Management v športu je zagotoviti diplomantom čim širše možnosti zaposlitve.

Na ravni podiplomskega študija se z institucionalnim partnerjem, Fakulteto za šport Univerze v Ljubljani, izvaja magistrski študijski program Management v športu, ki se že deseto leto izvaja skupaj na Fakulteti za šport in Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani. Z znanji in spretnostmi, pridobljenimi na magistrskem programu Management v športu, je kandidat opremljen za prevzemanje odgovornih delovnih nalog na vseh ravneh managementa v dobičkovnih in nedobičkovnih športnih in tudi drugih organizacijah v Sloveniji in tujini. Primeri organizacij v Sloveniji, kjer so potrebna znanja in spretnosti s področja managementa v športu, so Olimpijski komite Slovenije, vse nacionalne panožne športne zveze, športni klubi oziroma društva, razne vladne in nevladne organizacije na področju športa, številna podjetja, katerih proizvodi oziroma storitve so povezani s športom, pa tudi podjetja in druge organizacije, ki se ukvarjajo s povezovanjem športa z zabavo, turizmom, zdravstvom itd. Podobno širok ali še širši je tudi nabor zaposlitvenih možnosti v dobičkovnih in nedobičkovnih športnih in drugih organizacijah v tujini.

Mag. Borut Kolarič

Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez

borut.kolaric@olympic.si

Druga pomembnejša področja po koncu tekmovalne kariere

Zaključek športne kariere je eden izmed športnikovih pomembnejših življenjskih dogodkov. Športna identiteta je tisto, kar športniki izgrajujete ves svoj čas športne kariere, in temu posvečate velik del življenja. Zahtevam treningov in drugim aktivnostim za doseg čim boljšega športnega dosežka podrejte način življenja, prilagajate druga življenjska področja za doseganje športnih ciljev in upate, da se vam športne sanje uresničijo. Tak način življenja lahko traja leta, lahko tudi desetletja in ob zaključku športne kariere lahko pride do vrzeli ter vprašanja »Kako naprej?«. Soočite se z drugo identiteto, ki vam ni znana in čeprav ob zaključku športne kariere spoznate, da sicer veliko znate, imate zelo dobre osebne lastnosti in ste učinkoviti, žal kmalu ugotovite, da premalo na področjih, ki so pomembna v nadaljevanju življenjske poti. Kdor že v času športne kariere ni namenil vsaj nekaj časa drugim življenjskim vlogam, se lahko sooča tudi z osebno krizo, saj močna športna identiteta lahko povzroči težavni prehod prilagoditve na drugo – po športno identiteto. Prav tako je zaključek športne kariere sestavljen iz različnih dejavnikov in za vsakega športnika predstavlja različen moment, saj se športne kariere razlikujejo (vzponi, padci, uspehi, drugi zaznamujoči dogodki) in tako tudi »vstopni« pogoji za začetek nove kariere.

Pomembno je, da prepoznate potrebo po novih znanjih, novem načinu življenja in še pomembneje je, da ste se pripravljene tega naučiti oz. se s tem spoprijeti. Gre za spretnost prilagajanja, saj sta vaše telo in um že zelo dobro utečena, je pa treba postopoma zavrteti kolesje in oboje naravnati na druge življenjske izzive. Kar ste izgradili kot športnik, svojo podobo in prepoznavnost, morate znati ustrezno izrabit pri ustvarjanju novih delovnih ciljev, način prehranjevanja se vam spremeni, saj telo porabi veliko manj energije, dnevni ritem treningov in drugih »športnih« obveznosti se zmanjša, vaš um se mora usmeriti na drugačno reševanje problemov ... torej, čas, misli in energijo (trud) morate nameniti drugim zadevam ter se učinkovito spoprijeti s spremembami, ki sledijo in imeti ustrezno strategijo reševanja težav.

Vsak začetek je najtežji, vendar to že veste. V nadaljevanju je zgolj nekaj napotkov, ki naj vam služijo h kakovostnejšemu prehodu iz športne v »življenjsko« kariero, obdržite pridobljeno znanje in izkušnje ter jih vnovčite najboljše kar se da.

Matic Švab, mag.

*Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez,
Namestnik generalnega sekretarja za področji financ in marketinga
matic.svab@olympic.si*

Pomen osebnostne blagovne znamke pri razvoju športnika

Intervju

»Osebnostno znamko ne gradijo le športniki, ampak vsak posameznik, ne glede na to v kateri dejavnosti deluje. Razvoj se začne že v otroštvu, ko se prične oblikovanje osebnosti in prve vedenjske navade otroka ter se nadaljuje do pozne starosti. V razvoju športnikove kariere se osebnostna znamka gradi vsa leta ukvarjanja s športom in se mnogokrat v primeru uspehov spremeni v t. i. osebnostno blagovno znamko. Z razvojem znamke narašča tudi medijska prepoznavnost športnika ter njegova izpostavljenost, ki je neposredno povezana z vrednotami in obnašanjem športnika in njegovimi značilnostmi. Te skozi čas postanejo zanimive za druge blagovne znamke, ki si želijo povezovati z osebnostno znamko športnika in posledično izkoriščati njegovo prepoznavnost med različnimi javnostmi. Vse to se dogaja z razlogom, da se druga blagovna znamka bolje prodaja, postane bolj prepoznavna ali pa zasleduje druge poslovne cilje. Sodelovanje s to znamko športnik največkrat lahko oplemeniti v denarju ali drugih dobrinah in storitvah. Pomemben cilj pri tem je, da se osebnostna znamka športnika, zgrajena v času njegove kariere, nadaljuje tudi po koncu tekmovalnih nastopov. Takrat lahko igra pomembno vlogo pri t. i. karieri zunaj športnih terenov. Tudi tam osebnostna znamka govori zgodbo o posameznem človeku, njegovemu delu, značilnostih ter preteklemu razvoju, ki je tesno povezan s priložnostmi in povpraševanjem, ki jih ponuja trg dela. Ključno pri tem je zavedanje, da se razvoj osebnostne znamke nikoli ne konča.«

Alja Pahor

*Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez,
strokovna sodelavka za odnose z javnostmi
alja.pahor@olympic.si*

Kako digitalni kanali vplivajo na razvoj osebne znamke športnika

Intervju

»Sodobni svet zaznamujejo družabna omrežja, ki so postala primarni vir informacij, uporabnikom pa najhitreje in najlažje dosegljiva. Skoraj ni prebivalca, ki ne bi imel (vsaj) enega pametnega telefona. Komunikacija je iz osebne prešla na digitalno. Športniki so tako kot mi ljudje s svojimi lastnostmi, željami in karakterji. Vsak športnik je kot individuum poseben in samosvoj. Seveda so nekateri bolj, nekateri manj komunikativni, drugi so ekstravertirani, spet tretji bolj zaprtega tipa. Gradnja osebne znamke športnika je v današnjem času tesno povezana in prepletena z uporabo različnih družabnih kanalov. Športnik mora glede na svoj karakter in cilj, ki ga zasleduje, kot »znamka na spletu« oceniti, kateri so tisti kanali, ki so zanj najbolj primeri. Ključ do uspeha na družabnih omrežjih je dobra in premišljena strategija, ki spremlja gradnjo blagovne znamke. V poplavi različnih informacij je za športnike, predvsem mlade in (še) neuveljavljene, zelo težko najti »svojo« znamko, jo izgraditi ter »prodati« na spletu. Sam uspeh na digitalnih kanalih ni nujno povezan s športnimi uspehi, čeprav ti pripomorejo k boljši prepoznavnosti. Bistvo je, da vsak športnik zase najde nekaj drugačnega, nekaj kar ga loči od ostalih, nekaj, kar ga naredi »posebnega«. To ni lahko, saj govorimo o trgu, ki je vsak dan bolj zasičen in konkurenčen, prostora za inovativnost in domišljijo pa je vedno manj. Ravno zato se vrhunski športniki vedno bolj poslužujejo različnih agencij, ki se profesionalno ukvarjajo z razvojem blagovnih znamk ter »digitalnim marketingom«. Je tako, da je vsak športnik zase svoje »podjetje«, svoja znamka, ki se, tudi s pomočjo družabnih kanalov, prodaja. Tako kot z razvojem osebne znamke je pomembno, da se tudi razvoj na družabnih kanalih začne zgodaj, na začetku športnikove kariere, vendar premišljeno in strateško. Mladi športniki, ki se razvijajo v »digitalnem svetu« se premalokrat zavedajo pasti, ki jih tak svet nosi v sebi. Pomembno se je neprestano zavedati in opominjati, da vse kar objavimo, ostane na spletu – za vedno. Razvoj blagovne znamke na digitalnih kanalih naj bo torej pameten in premišljen, predvsem pa naj z inovativnostjo izraža športnikovo osebnost.«

Mag. Aleš Vičič

Podpora vrhunskim dosežkom

ales@sportni-psiholog.si

Športno-psihološko svetovanje o zaključevanju kariere

Z zaključevanjem kariere se slej kot prej spoprijemajo vsi športniki – od zelo mladih, srednje starih in starejših. Razlogov za zaključek je več, pri vsakem posamezniku malo drugače prepletenih. Pri nekaterih je konec zavestna in pričakovana odločitev – pri drugih pa vse prej kot to. Večina športnikov naleti vsaj na rahle in kratkotrajne psihološke težave ob prehodu v 'drugo kariero' – nekateri izmed njih pa doživljajo tudi težje in trajnejše težave.

V športno-psihološkem svetovanju nekateri športniki, ki se bližajo koncu kariere, izražajo vedno večjo količino skrbi na to temo. Npr. o prihodnosti in eksistenci, o pomanjkanju znanja in izkušenj, o samostojnosti, monotonosti, o nejasnih novih ciljih in novi identiteti, o padcu samozavesti in izgubi prepoznavnosti itn.

Pomembno je, da razumejo, da je odmišljanje ali izogibanje tem skrbem, nekoristno za njihovo prihodnost zunaj športa in tudi za trenutno (preveč stresno) funkcioniranje še med športno kariero. Večina športnikov v naši praksi je bila zelo zadovoljna, da smo problematiko zaključevanja kariere začeli reševati, še preden je do tega prišlo.

Zaključevanje športne kariere je v zadnjih 20 letih postalo mnogo širše raziskano v športni psihologiji, v tuji literaturi (Alferman in Stambulova, 2007; Lavallee idr., 2015) in slovenski (Cecić - Erpič, 2002). Tudi športni psihologi, ki neposredno svetujemo športnikom in trenerjem, se vedno več srečujemo s to temo. To je pri svetovanju starejšim vrhunskim športnikom, ki se bližajo pričakovanemu zaključku kariere, pa tudi pri mlajših športnikih, ki (npr. zaradi poškodb) nepričakovano končajo kariero, pri športnikih srednjega kakovostnega razreda, ki se sprašujejo o smiselnosti nadaljevanja, ker niso dosegli želenih ali finančno dovolj visokih ravni v svojem športu.

Razlogi za zaključevanje

Slovenske in tuje raziskave ter naša praksa pri športnikih odkrivajo podobne razloge za zaključevanje kariere (Alferman in Stambulova, 2007; Cecić - Erpič, 2002; Lavallee idr., 2015): težave s poškodbami ali z zdravjem, dovolj visoka starost, naveličanost, (slabše) finance, prednost šolanju, (karierna) priložnost zunaj športa, težave v odnosu s trenerji, slabi trenajni pogoji, padec uspešnosti, upad motivacije zaradi uspehov, težave z klubom ali zvezo, neuvrstitev v ekipo (oz. na višji nivo), odnosi s sotekmovalci ... Poudariti je treba, da je pri večini športnikov razlogov za zaključek kariere več in so medsebojno prepleteni. Večinoma športniki to dejstvo opisujejo z besedami: »Nisem nehal samo zaradi enega razloga. Več stvari se je že nekaj časa nabiralo! Vse je vplivalo po malem.«

Vsak športnik upa, da bo končal takrat in tako, kot si bo sam želel, vendar vemo, da ni vedno tako. Zaključek športne kariere lahko doleti tako mlade, srednje stare in starejše športnike – nekatere pričakovano – spet druge nepričakovano. Kar koli je (so) že pri posameznem športniku razlog(i) za zaključek, vsak se zaveda dejstva, da bo nekoč končal športno pot.

Težave ob zaključevanju

Ker pa se nekateri športniki v karieri bolj in drugi manj zavedajo tega dejstva, se nekateri bolj in drugi manj aktivno pripravljajo na zaključek. Zato se slovenski in tuji raziskovalci v športni psihologiji lotevajo vprašanja, katere težave imajo športniki na prehodu v pošportno življenje. V teh raziskavah (Alferman in Stambulova, 2007; Cecić - Erpič, 2002; Lavallee idr., 2015) in tudi v naši praksi je razvidno, da se nekateri športniki srečujejo z manjšimi in kratkotrajnejšimi psihološkimi težavami, drugi pa z večjimi in dolgotrajnejšimi – tudi do več let.

Najpogostejše psihološke težave slovenskih in tujih športnikov pa so: pogrešanje športnega življenja, prekinitev stikov z ljudmi iz športa, občutek neizpolnjenih športnih ciljev, strah pred negotovo prihodnostjo, dvom v pravilnost odločitve, težko odvajanje od telesnih aktivnosti, podaljšana jeza na 'nepravilne' in razloge zaključka (npr. na poškodbe, zdravje, izločitev iz ekip, slabe pogoje), težave pri navezovanju novih socialnih stikov, povečanje telesne teže, poslabšanje odnosov z bližnjimi, občutek nesposobnosti v drugih dejavnostih ali pomanjkanje poklicnih znanj, nezadovoljstvo oz. pomanjkanje veselja v 'drugem' življenju, podaljšano žalovanje, pomanjkanje samospoštovanja, zloraba drog in alkohola ...

Vsi športniki, tisti z večjimi in tisti z manjšimi težavami ob zaključevanju, pa trdijo, da je zaključevanje kariere je eden najpomembnejših in največjih življenjskih dogodkov, ki mu zagotovo sledijo velike spremembe. Lahko bi rekli: pozitivne ali negativne, začasne ali trajne, zaželene ali nezaželene, pričakovane ali nepričakovane.

Športno-psihološko svetovanje o zaključevanju kariere

V naši praksi se je pokazalo, da športniki vse zgoraj omenjene težave slutijo že med kariero. O njih (nehote) razmišljajo, se sprašujejo, kako (uspešno) jih bodo reševali, berejo in opazujejo zgodbe o (ne)uspešnem zaključevanju drugih športnikov. Hkrati pa je v športu še vedno močno uveljavljeno prepričanje, da je treba o 'težkih stvareh' čim manj razmišljati, zato, 'da to ne bi motilo koncentracije' športnika. Žal pa ta laični psihološki mehanizem odnosa oz. zanikanja deluje vedno manj – bolj kot se športniku približuje čas za zaključek kariere. Zato se, po našem opažanju, pri mnogih športnikih takrat pojavi povečana zaskrbljenost in stres – in to pravzaprav poveča težave s koncentracijo. Težko pričakujemo od kogar koli, da ga ne bi skrbele težave, za katere ve, da bodo zagotovo prišle. Hkrati se s tem 'nerazmišljanjem' niti ne more pripraviti na njih oz. jih začeti reševati.

Zato v športno-psihološkem svetovanju težimo k temu, da nam športnik pove, kaj ga (nehote) skrbi v povezavi z zaključevanjem kariere in s tem začnemo proces spoprijemanja in reševanja prihajajočih izzivov zaključevanja že med kariero.

V nadaljevanju predstavljamo najpogostejše skrbi približno 30 slovenskih športnikov, s katerimi smo v naši športno-psihološki praksi obravnavali temo zaključevanja kariere (povzeto po internih zapiskih našega dela):

Prihodnost in eksistenca: »Ne vem, kaj bo potem? Ne vem, kako bom preživel sebe, družino?«

Znanje: »Ne vem, kako naj dobim znanje, izobrazbo? V šoli nisem bil že 10, 15 let!«

Iskustvo: »Za 'novo službo', nimam nič izkušenj! Noben me ne bo vzel!«

Mentalno delo: »Do zdaj je bila moja 'služba' gibanje. Večina služb pa zahteva sedenje in miselni napor! Ne vem, kako bom to zmožel. To ni zame.«

Samostojnost: »Do zdaj je bilo življenje utečeno, za vse je bilo poskrbljeno – zdaj pa bom ‚prepuščen‘ samemu sebi!«

Užitek : monotonost: »Do zdaj je bilo veliko dinamike, zanimivega, razburljivega ... večina služb je monotonih, dolgočasnih, nič užitka!«

Novi cilji, smisel: »Do zdaj mi je bilo vedno jasno, kaj si želim, kaj hočem, kakšni so moji cilji ... potem pa ne vem, nimam smeri, vizije, nimam jasnih ciljev, ne vidim smisla!«

Nova identiteta: »Do zdaj sem bil športnik ... kdo bom potem?«

Samozavest: »Svoj šport obvladam, sem dober v tem, kar delam. Potem pa ne vem, v čem bom lahko dober, kaj mi bo dajalo samozavest?«

Občutek pomembnosti: »Dosegal sem pomembne uspehe, vidne, javne, velike. Kaj bo pa potem, ko bom v 'navadni službi': ne bom dosegel nič posebnega, vidnega, velikega! Noben me ne bo opazil!«

V naši praksi se je jasno pokazalo, da večini športnikom ni bilo prijetno odpreti teme o zaključevanju kariere. Pozneje, ko smo v procesu svetovanja začeli reševati zgoraj prikazane skrbi, pa so praktično vsi zatrjevali, da je bilo za njih pomembno in koristno, da so se s tem soočili še pred dejanskim zaključkom.

Dr. Nada Rotovnik Kozjek, dr. med.
Enota za klinično prehrano, OI Ljubljana
nkozjek@onko-i.si

Prehrana športnikov

Vrhunski športniki se od sovrstnikov razlikujejo v številnih fizioloških in presnovnih procesih, ki so neposredno povezani z njihovim telesnim zdravjem in počutjem. Prehrana športnikov spada med ključne dejavnike, ki na te procese vplivajo že med samo kariero športnika in po njej. Tako kot so športniki potrebovali individualno prilagajanje prehranske strategije med športno kariero, je prehrana pomemben dejavnik njihovega zdravja tudi po zaključeni športni karieri. S strokovnim načrtovanjem prehrane bodo omogočili telesu optimalno okrevanje po psihofizičnih naporih med športno kariero in si tako nadgradili temelje za bodoče zdravje. Ker mnogi vrhunski športniki tudi po zaključku kariere ostanejo vključeni v različne oblike dela na področju športa, je izjemno pomembno, da strokovna znanje o športni klinični prehrani vključujejo tudi v svoje delo. S tem neposredno vplivajo na zdravje nadaljnjih generacij športnikov in njihov športni razvoj. V prispevku so prikazane tudi možnosti pridobivanja znanja na tem področju.

Športniki, ki redno trenirajo, se od svojih sovrstnikov razlikujejo v pomembnih fizioloških, presnovnih in zdravstvenih vidikih (1). Za vzdrževanje osnovnih življenjskih funkcij in pokritje energijskih ter hranilnih posebnosti telesne aktivnosti potrebujejo prilagojeno prehransko strategijo (2).

Še posebej je načrtovanje prehranske strategije pomembno v obdobju odraščanja, ko športniki še rastejo in dozorevajo ter hkrati prehajajo v vadbeno obdobje za razvoj v vrhunškega športnika (3). V tem obdobju, ko se mladi športniki soočajo z večjim obsegom in intenzivnostjo vadbe, je ravno primerna prilagoditev prehrane ključnega pomena za ohranjanje zdravja športnika in sposobnost prilagajanja na povečane vadbene obremenitve (4).

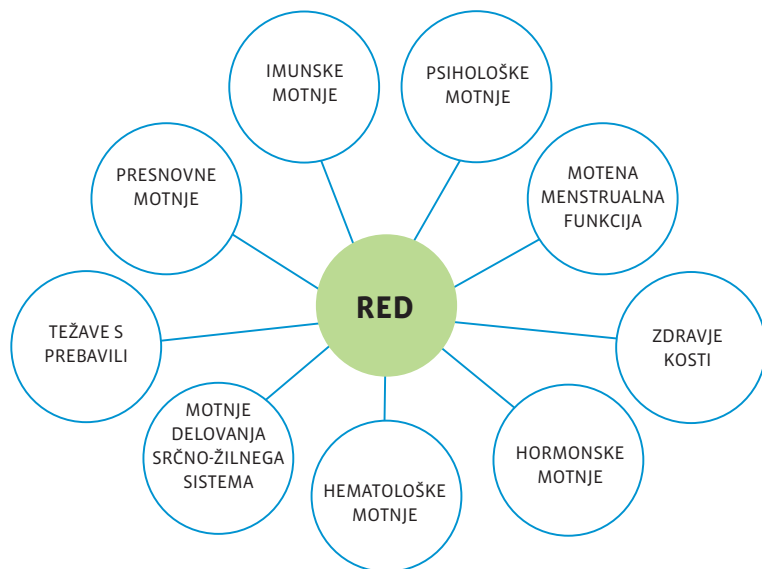
Prehrana športnika v tem obdobju neposredno vpliva na nadaljnji razvoj njegovo zdravje, telesni in psihični razvoj ter nadaljnji razvoj športne kariere. Dodatni izziv velikokrat predstavlja tudi organizacija prehrane ob vse večjem vključevanju v tekmovalni šport (potovanja na tekmovanja, prehrana na tekmovanjih) (1). V tem obdobju je prehrana neredko dejavnik, ki ovira razvoj športnika in zaradi nestrokovnih pristopov pripomore k razvoju motenj hranjenja.

Pri vrhunskih športnikih je ustrezna prehrana eden izmed ključnih dejavnikov, ki jim omogoča varovanje športnikovega zdravja in izhodišče za optimalno izvedbo ter izkoristek vadbenega procesa (4–6). Ustrezen prehranski vnos tako zagotavlja optimizacijo treninga in uspešno regeneracijo ter vzdrževanje psihofizičnih sposobnosti za tekmovanja na najvišji ravni.

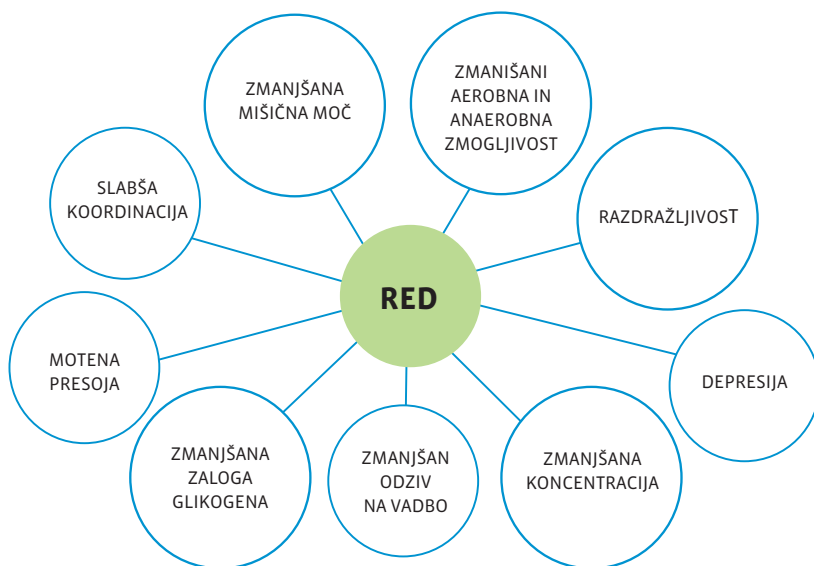
Kaj je športna klinična prehrana?

Športna prehrana ni prehrana, ki bi jo športniku predpisali na osnovi splošnega obrazca ali mu dodali v prehrano različna prehranska dopolnila, ki jih v žargonu pogosto popolnoma napačno interpretiramo kot »športno prehrano«. Ker prehrana športnika neposredno vpliva na njegovo zdravje, telesno in psihično zmogljivost, je pri tistih, ki redno vadijo in so usmerjeni v tekmovalni šport, ključno da prehrano prilagodimo zahtevam treninga in posameznikovim karakteristikam ter tudi pogojem v katerih vadi. Kadar športnik nima ustrezno načrtovane prehrane, se to odraža na njegovem zdravju, rasti in razvoju ter seveda športnih rezultatih. Ker so zdravstvene posledice nepravilne prehrane velikokrat tiste, ki omejujejo razvoj športnika, športno prehrano imenujemo tudi »klinična«. Najbolj plastično to vidimo pri športnikih, pri katerih se tekom športne kariere razvijejo posamezne značilnosti ali pa celotna slika stanja, ki ga imenujemo sindrom relativnega energijskega pomanjkanja ali RED-sindrom (ang. RED pomeni Relative Energy Deficiency) (4, 7).

V nadaljnjih slikovnih prikazih so predstavljeni vplivi tega sindroma na zdravje in zmogljivost športnika.



Slika: RED-sindrom – vpliv na zdravje športnika



Slika: RED-sindrom – vpliv na zdravje športnika

Primerna prilagoditev osnovne prehrane športnika temelji na izhodiščih zdrave prehrane in dodatni energijski in hranilni vnos glede na zahteve telesne vadbe (predvsem tip, intenzivnost, trajanje vadbe), presnovnega stanja športnika in njegovih individualnih ter zdravstvenih posebnosti predstavlja izhodišča za primerno prehransko strategijo posameznega športnika (1, 8).

Pri načrtovanju prehranske strategije upoštevamo priporočila za športno prehrano za posamezno vrsto športne aktivnosti. V praksi si pomagamo z analizo prehranskih vnosov posameznih športnikov, ta je priporočljiva tudi pred uvajanjem športnih dopolnil v prehrano športnika.

Konec kariere in prehrana športnika

Prehrana športnika nedvomno vpliva na to, ali bo športnik zdrav dočakal konec kariere. Športniki, ki pri svoji športni karieri z ustrezno strokovno pomočjo načrtujejo prehrano, se nedvomno naučijo, kako pomembna je prehrana v vsakodnevnem življenju. Mnogi šele po končani karieri, še posebej če so jo morali prekiniti zaradi zdravstvenih razlogov, ugotovijo, da je bilo zanemarjanje strokovnih spoznanj športne prehrane škodljivo za njihovo zdravje in športno kariero.

Vsekakor pa lahko vsi športniki po zaključku kariere svoja spoznanja o športni prehrani posredujejo bodočim generacijam športnikov in ga koristno za svoje zdravje uporabijo tudi za svoj bodoči aktivni življenjski stil.

Medicinska komisija Olimpijskega komiteja Slovenije (OKS) je zato za športnike in vse strokovne delavce v športu izdala Priročnik klinične športne prehrane, ki zajema ključne strokovne informacije o primerni športni prehrani (6). V okviru OKS in Slovenskega združenja za klinično prehrano (www.klinicnaprehrana.si) se izvajajo izobraževanja o klinični in športni prehrani v obliki različnih tečajev in predavanj.

Poučevanje klinične športne prehrane je vključeno tudi v formalne izobraževalne sisteme, ki so namenjeni tudi vrhunskim športnikom: za trenerje na Pedagoški Fakulteti v Mariboru in za športne managerje na Fakulteti za organizacijske vede v Kranju.

Za tiste, ki bi se v nadaljevanju kariere radi profesionalno ukvarjali s športno prehrano, pa so primerni študij Dietetike na Fakulteti za vede o zdravju v Izoli (<http://www.fvz.upr.si/>) in magistrska smer Prehrana na Biotehnični Fakulteti v Ljubljani (<http://www.bf.uni-lj.si/dekanat/studijski-programi/2-bolonjska-stopnja-magistrski-studiji/prehrana/>).

Mednarodni študijski program Sportsoracle pa v sodelovanju z Mednarodnim olimpijskim komitejem (MOK) izvaja on-line postdiplomski program športne prehrane, ki ga lahko slušatelji izvajajo prek študija na daljavo in si pridobijo mednarodno priznano izobrazbo za delo na tem področju (<https://www.sportsoracle.com/Nutrition/Home/>).

Ključni pomen športne prehrane za zdravje in športne dosežke

V prispevku je prikazan ključni pomen športne prehrane za zdravje in športne dosežke v karieri športnika. Predstavljenih je nekaj izobraževalnih možnosti v Sloveniji in v okviru MOK za področje športne prehrane.

Suzana Pustivšek

kineziologinja

suza.pustivsek@gmail.com

Kineziološki vidik zaključka športne kariere

»Nič, kar je zunaj ringa, me ne more zadovoljiti ... ničesar v življenju ni moGOČE primerjati s trenutkom dviga rok ob naslovu svetovnega prvaka in tisoči, milijoni ljudi, ki navijajo zate.«
(Sugar Ray Leonard)

Travmatičnost izkušnje zaključka športne kariere je med posamezniki zelo različna. S prenehanjem aktivnega treniranja in tekmovanja športnik naleti na številne izzive na kognitivni in telesni ravni. Generalno jih lahko razdelimo v dve skupini: tisti, ki imajo svoje športne panoge dovolj v vseh pogledih in ne čutijo potreb po nadaljnjem stiku, ter tiste, katerim njihova primarna športna dejavnost še vedno pomeni način življenja, kljub temu, da so končali z vrhunskim športom.

Kljub vsemu pa pri vseh, zaradi zmanjšanja količine vsakodnevne telesne aktivnosti, pride do sprememb na telesnem nivoju. Zmanjša se količina mišične mase, ki jo ob nadaljnjem visokem vnosu hranil, ki ga je športnik vajen, lahko zamenja maščobna masa. Zaradi redkejših stresnih situacij, tekmovanj in napornih treningov, se upočasni presnova ter zniža nivo energije, ki sta posledica nižjih vrednosti adrenalina in dopamina v telesu. Spremembe so vidne tudi na področju osnovnih motoričnih sposobnosti. Športniki postajajo postopoma počasnejši, manj močni, spretni, gibljivi.

Lahko rečemo, da se začnejo spoznavati z novim telesom ter načinom življenja. Na tem mestu izziv predstavlja nadaljevanje zdravega načina življenja ter vztrajanje v redni in zmerni telesni aktivnosti, ki bo športnika ohranjala fit, hkrati pa ga čustveno izpopolnjevala.

Če za splošno populacijo za ohranjanje zdravja velja priporočilo 150 minut zmerne telesne aktivnosti na teden, naj športnik ob zaključku kariere ohranja zmerno telesno aktivnost do 300

minut tedensko ali 150 minut visokointenzivne telesne dejavnosti. Pri tem naj bodo vsaj dvakrat na teden vključene vaje za mišično moč, ki bodo upočasnile atrofijo mišic.

Ključnega pomena je, da športnik nadaljuje pozitiven odnos do gibanja. Pri tistih, pri katerih je prišlo do zasičenja s primarno športno panogo, je to čas za preizkušanje v novih športih, ki bodo predstavljali izziv.

Priporočila, ki naj jih športnik upošteva pri nadaljevanju telesne aktivnosti ob zaključku kariere:

1. V telesni aktivnosti je treba uživati.
2. Naj postane vsakodnevna rutina, ki bo zapolnila delež časa, ki je bil predhodno posvečen treningom: jutranji tek, lahkoten večerni trening.
3. Aktivni bodite skupaj z družino, prijatelji, naj bo to čas in razlog za druženje.
4. Naj bo rednost telesne aktivnosti pred samo intenzivnostjo.
5. Preizkusite se v novih športih.

Pri vsem tem je nujno, da športnik razume cilj in namen telesne aktivnosti po koncu kariere, ki je ohranjanje zdravja in dobrega počutja, pri čemer je rezultat drugotnega pomena.

Janko Dvoršak

Slovenska antidoping organizacija (SLOADO)

janko.dvorsak@sloado.si

Čisti šport je šport brez dopinga

Doping je družbeni fenomen, saj ne ogroža le zdravja profesionalnih športnikov, ampak vse bolj pretežno del mlade populacije, ki si s pomočjo dopinga pomaga k izboljšanju telesnih sposobnosti in oblikovanju svojega telesa. Doping ogroža vrednote poštenega in čistega športa, povzroča neenake pogoje tekmovanj in ruši temeljne športne vrednote. V pravnem smislu je doping zavržno dejanje, goljufiga, prevara, zavajanje, kraja, korupcija, preprodaja in kaznivo dejanje. Zaradi navedenih dejstev je pomembno, da športniki spoštujejo čisti šport, ker le to vpliva tako na razvoj njihove športne kariere, kot pozneje v življenju, ko si želijo zgraditi poslovno kariero in jih vse te kršitve lahko zaznamujejo.

Kaj je doping in zakaj se borimo proti njemu

Boj proti dopingu koordinira in usmerja Svetovna protidopinška agencija WADA, izvajanje pa je v pristojnosti protidopinških organizacij, ki so organizirane na mednarodnih športnih zvezah, ali kot nacionalne protidopinške organizacije. Vse bolj pa je jasno, da bo za uspešnost boja proti dopingu potrebna vse večja neposredna podpora tudi s strani športnikov, glavnih deležnikov v športu.

Doping opredeljujemo kot pojav ene ali več kršitev protidopinških pravil navedenih v nadaljevanju:

1. Prisotnost prepovedane snovi ali njenih presnovkov ali označevalcev v športnikovem vzorcu,
2. Uporaba ali poskus uporabe prepovedane snovi ali prepovedanega postopka s strani športnika,
3. Izogibanje odvzemu vzorca, zavračanje ali nepristop k odvzemu vzorca,
4. Kršitve v povezavi s programom posredovanja lokacije športnika,

5. Nedovoljeno poseganje ali poskus nedovoljenega poseganja v kateri koli del postopka kontrole dopinga,
6. Posest prepovedane snovi ali prepovedanega postopka,
7. Trgovanje ali poskus trgovanja s katero koli prepovedano snovjo ali prepovedanim postopkom,
8. Dajanje ali poskus dajanja prepovedane snovi ali omogočanje prepovedanega postopka kateremu koli športniku na tekmovanju, ali dajanje ali poskus dajanja prepovedane snovi ali omogočanje prepovedanega postopka, ki sta prepovedana tudi zunaj tekmovanja, kateremu koli športniku zunaj tekmovanja,
9. Udeležba, kot je pomoč, spodbuda ali podpora
10. Prepovedano sodelovanje

Zelo pomembno je, da se športnik zaveda pomena objektivna odgovornost, ki jo nosi, saj je sam odgovoren za vse, kar tako ali drugače vnese v svoje telo in pri tem protidopinški organizaciji ni treba dokazovati naklepa, malomarnosti ali zavestne uporabe.

Temeljna športnikova pravica je tekmovanje v čistem športu in pravica, da je o nevarnostih dopinga ustrezno obveščen, zato je predvsem preventivno izobraževanje športnikov pomembna naloga športnih in protidopinških organizacij.

Izločitev iz športa

Sankcija kršitve protidopinških pravil je izločitev iz športa in je odvisna od tipa kršitve, uporabljene prepovedane snovi in postopka in ali je bila kršitev storjena na podlagi zavestne odločitve ali pa je bila storjena kot posledica malomarnosti. Glede na omenjeno, so predvidene izločitve dolge do 4 leta. Ob ponovitvah pa celo več, vse do dosmrtno izključitve.

Dolžnosti in odgovornosti športnika in njegovih spremljevalcev

Ob športnikovi pravici do izobraževanja o nevarnostih dopinga mora športnik sprejeti vrsto pomembnih dolžnosti in odgovornosti:

- poznati protidopinške politike in veljavna pravila, ki so sprejeta na podlagi Svetovnega protidopinškega kodeksa,
- biti na voljo za odvzem vzorca kadar koli in kjer koli,
- prevzeti odgovornost za vse kar zaužijejo ali uporabijo (»stroga odgovornost«),
- obvestiti zdravnika, da ne smejo uporabljati prepovedanih snovi in postopkov in prevzeti odgovornost, da prežete oblike zdravljenja ne kršijo protidopinških pravil,
- sodelovati s protidopinško organizacijo pri preiskavi kršitev protidopinških pravil,

Postopek odvzema vzorcev

Športnik mora natančno poznati postopek odvzema svojega biološkega vzorca, ki potekata po naslednjih korakih:

1. Izbor in obveščanje športnika.
2. Stalni nadzor športnika do konca odvzema vzorca.
3. Izbor opreme za oddajo vzorca.
4. Izbor zbiralnika za urin.
5. Oddaja vzorca (urin ali kri).
6. Izbor kompleta za hranjenje urina.
7. Razdeljevanje vzorca v A- in B-steklenico.
8. Zapiranje vzorca.
9. Merjenje specifične teže urina.
10. Navedba zaužitih zdravil ali prehranskih dopolnil v zadnjem tednu dni.
11. Pregled podatkov in podpis obrazca za kontrolo dopinga.
12. Shrani svojo kopijo obrazca.
13. Postopek sledenja vzorca do laboratorija.
14. Transport vzorca do laboratorija.
15. Analiza odvzetega vzorca.
16. Rezultati analize.

Lista prepovedanih snovi in postopkov

WADA vsaj enkrat letno (1. januar) objavi seznam prepovedanih snovi in metod prepovedanih v športu. Seznam je dosegljiv že nekaj mesecev prej, da so športniki lahko pravočasno obveščeni. Lista se deli na snovi, ki so prepovedane ves čas in snovi, ki so prepovedane v času tekmovanj. Največkrat je to čas v okviru 24 ure pred in po tekmovanju.

Med snovi prepovedane ves čas sodijo (vendar niso omejeni na) hormoni, anabolni steroidi, EPO, beta 2 agonisti, maskirni agenti in diuretiki.

Med snovi prepovedane v času tekmovanj sodijo poživila, marihuana, narkotiki in glukokortikosteroidi.

Ves čas so prepovedane tudi vsi postopki, kot so krvne transfuzije ali manipulacije in intravenske aplikacije.

Terapevtske izjeme

Terapevtska izjema (angl. Therapeutic Use Exemption, TUE) je v namene zdravljenja izdana odločba za uporabo snovi ali postopkov iz Liste prepovedanih snovi in postopkov. Kot športnik ste lahko bolni ali imate bolezensko stanje, katerega zdravljenje zahteva uporabo zdravil ali posebnih postopkov. Če so te zdravilne učinkovine ali postopki na Listi prepovedanih snovi in postopkov, morate zaprositi za terapevtsko izjemo (TI), ki vam dovoljuje uporabo teh zdravil in postopkov.

Preden zaprosite za TI, se posvetujte s svojim ekipnim oz. osebnim zdravnikom, če morda obstajajo kakšni drugi enakovredni načini zdravljenja, ki ne zahtevajo uporabe prepovedanih snovi ali postopkov.

Postopek podeljevanja terapevtskih izjem poteka skladno z Mednarodnimi standardi za terapevtske izjeme (MSTI). Na www.sloado.si so na voljo Navodila za športnike in Obrazec za vložitev prošnje za podelitev terapevtske izjeme.

Nevarnost uporabe prehranskih dopolnil

Na podlagi analize Obrazcev za kontrolo dopinga (Eva Kavka in soavtorji) kar 68 % slovenskih vrhunskih športnikov uporablja prehranska dopolnila. Pri tem so izpostavljeni velikemu tveganju za doping, saj zaradi različnih proizvodnih okolij, nihče ne jamči, da so proizvodi čisti in da je vsebina takšna, kot jo objavljena na etiketi na proizvoda.

SLOADO uporabo prehranskih dopolnil odsvetuje, če pa se športniki odločijo za uporabo, naj pri tem poizkušajo ugotoviti, ali je prehransko dopolnilo varno, ali je dovoljeno in ali je tudi učinkovito.

Petra Robnik

Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez

Fakulteta za organizacijske vede Univerze v Mariboru

petra.robnik@olympic.si

Skupna priporočila za športnike, trenerje, starše, športne organizacije

Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez z izdajo posebne strokovne knjižice, ki bo pomenila dodano vrednost za športnike, trenerje, starše ter športne organizacije in strokovne kadre v športu, na način sistematične predstavitve ukrepov systemske podpore ter projektov in programov, ki se izvajajo na področju dvojne kariere športnikov na nacionalni ravni, prispeva k podpori celostnega razvoja športnikov.

V knjižici strokovno opisujemo vsebine, ki so pod uveljavljenim nazivom dvojna kariera športnikov prepoznane na nacionalni ravni, s strani Evropske komisije in s strani Mednarodnega olimpijskega komiteja.

Knjižica zajema strokovne vsebine, vezane na vsestranski razvoj športnika, in področje razvojnih dejavnosti, ki so zapisane v Nacionalnem programu športa. Obenem so predstavljeni konkretni programi, ki omogočajo športniku skladen razvoj ter vključevanje v programe formalnega in neformalnega usposabljanja ter programe rednega in izrednega izobraževanja. Opisane so tudi statusne pravice športnikov, osnove registracije in kategorizacije športnikov v Republiki Sloveniji, pravice in dolžnosti športnikov ter predstavljeni programi, ki potekajo na mednarodni in nacionalni ravni na področju dvojne kariere športnikov.

Na področju izobraževanja je bilo v preteklem obdobju narejenih kar nekaj korakov k boljši podpori športnikov pri njihovem izobraževanju, prek programov dvojne kariere športnikov, kot je npr. projekt Certifikat športnikom prijazno izobraževanje, pripravi posebej prilagojenih študij-

skih programov in s programi za podporo športne kariere, ki so javnosti in športnikom tudi najbolj poznani, kot so npr. študij na daljavo, športne štipendije in sredstva Fundacije za športnike. Na področju poklicne integracije predvsem uspešno poteka projekt Razvoj kadrov v športu, ki ga delno financira Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada in Republika Slovenija, ter poteka v sodelovanju z MIZŠ in konzorcijskimi partnerji. V razvoju in operacionalizaciji je model dvojne kariere športnikov, ki vključuje vse faze športnikove kariere in možnosti, ki jih lahko posamezni športnik, glede na njegov status koristi, na področju razvoja poklicne kariere športnikov in vstopa na trg dela. Na tem mestu se OKS – ZŠZ povezuje npr. z Adeccom Slovenija pa tudi mednarodnimi organizacijami, ki delujejo na področju podpore športnikom pri zaposlovanju, in MOK-om, ki vodi program zaposlovanja športnikov. V knjigi smo predstavili tudi poglavje osebnih financ in vpliva na razvoj kariere športnika. Vse z namenom, da bi izobraženi in usposobljeni vrhunski športniki imeli čim boljše priložnosti na trgu dela. V veliko pomoč so tudi sistemske ureditve v novem Zakonu o športu.

Pri vstopu športnika na trg dela je ključna športnikova izobrazba in usposobljenost ter da je sposoben svoja znanja, pridobljena iz športa, prenesti v poslovno okolje. S tem namenom za športnike že med njihovo športno kariero OKS – ZŠZ skupaj s partnerji organizira delavnice, predavanja in vodi različne projekte. Vse z namenom, da bi bili športniki primerno obveščeni in da bi se zavedali vseh možnosti, ki jih imajo na voljo med svojo športno kariero in tudi neposredno po njej. Največ izzivov s katerimi se srečujejo športniki po končani športni karieri so prav v pomanjkljivi izobrazbi, predvsem pa tudi v primeru ustrezne izobrazbe, pomankanju delovnih izkušenj, ki bi jim, v kolikor bi le te uspel pridobiti že tekom njihove športne kariere, lahko bistveno pripomogle k zaposljivosti in ustrezni umestitvi na trg dela.

Zaposlovanje je sistemsko dobro urejeno predvsem prek zaposlitev vrhunskih športnikov, na osnovi Sporazuma o zaposlovanju MIZŠ in ministrstev: MNZ, SV, FURS ter OKS – ZŠZ. Poleg tega imajo možnosti za zaposlitev tudi v športnih organizacijah, iz katerih izhajajo. Največ rezerv pa je prav v povezavi z gospodarstvom in podjetji, ki se kot sponzorji že vključujejo na področje športa. Podjetja bi morala na to gledati kot na družbeno odgovornost pa tudi kot poslovno priložnost. Izziv je torej poiskati financierje za zaposlitev športnikov poleg javne uprave tudi v gospodarstvu.

Pri celostnem razvoju športnikov so pomembna tudi druga področja, ki imajo posreden ali neposreden vpliv na razvoj športnika in so pomembna tudi po koncu športne kariere, kot npr.

pomen osebnostne blagovne znamke pri razvoju športnika in za njegovo drugo kariero; kakšen vpliv imajo digitalni kanali na osebnostno znamko športnika. Ob načrtovanju dvojne kariere je posebej pomembno upoštevati psihološko stanje športnika v različnih obdobjih njegove kariere. Predvsem v prehodu iz športne v poklicno kariero. Za ta namen so predstavljena pomembnejša izhodišča športno-psihološkega svetovanja. Predstavljen je ključen pomen športne prehrane za zdravje in športne dosežke v karieri športnika pa tudi nekaj izobraževalnih možnosti v Sloveniji in v okviru MOK za področje športne prehrane. V sklopu kineziološkega vidika zaključka športne kariere so podana priporočila, ki naj jih športnik upošteva pri nadaljevanju telesne aktivnosti ob zaključku kariere. Pri vsem skupaj pa je pomembno tudi, da športniki spoštujejo čisti šport, ker le to vpliva tako na razvoj njihove športne kariere, kot pozneje v življenju, ko si želijo zgraditi poslovno kariero in jih vse te kršitve lahko zaznamujejo.

Družba in šport bosta pridobila s pozitivno podobo izobraženih in celostno razvitih vrhunskih športnikov, ki lahko na ta način šport naredijo še bolj privlačen, delujejo kot pozitivni vzorniki mladim in izražajo pomembnost odličnosti v družbi.

Recenzija

Vsebina obravnava zelo širok nabor aktualnih vprašanj, ki so pomembna ob koncu vsake aktivne športne kariere. Avtorica prispevka Suzana Pustivšek v svojem prispevku zelo lepo citira besede nekdanjega svetovnega prvaka v boksu Raya Sugarja Leonarda: "Nič, kar je izven ringa, me ne more zadovoljiti... ničesar v življenju ni moč primerjati s trenutkom dviga rok ob naslovu svetovnega prvaka in tisoči, milijoni ljudi, ki navijajo zate."

Vendar za vsakega vrhunškega športnika napoči dan, ko tisoči, morda celo milijoni ljudi prenehajo navijati zanj. Takrat naleti na številne izzive. Ta knjiga ponuja številna priporočila o tem, kako naj ravna športnik med samo aktivno kariero in po njej, da bo tem izzivom kos. Prepričan sem, da bi to knjigo moral prebrati vsak, ki se aktivno ukvarja z vrhunskim športom. Priporočam izid tega dela v obliki strokovne monografije.

Marko Ferjan

redni profesor

Fakultete za organizacijske vede Univerze v Mariboru

Viri in literatura

Alferman, D. in Stambulova, N. (2007). Career Transition and Career Termination. V Tenenbaum, G., Eklund, R. C. (ur.), *Handbook of Sport Psychology*. (str. 712–735). Hoboken, NJ: John Wiley and Sons.

Bergeron MF, Mountjoy M, Armstrong N, Chia M, Cote J, Emery CA, et al. International Olympic Committee consensus statement on youth athletic development. *British journal of sports medicine*. 2015; 49(13): 843–51. (3)

Bregar, L. Zagmajster, M., Radovan, M., (2010). *Osnove e –izobraževanja: Priročnik*. Ljubljana: Andragoški center Ljubljana

Capranica, L., J. Foerster, O. Keldorf, V. Leseur, P. Vandewalle, M. Doupona Topič, I. Abelkalns, R. Keskitalo, T. Kozsla, A. Figueiredo in F. Guidotti. 2015. The European Athlete as Student Network (»EAS«): prioritising dual career of European studentathletes. *Kinesiologia slovenica* 21 (2): 5–10.

Cecić Erpič, S. (2002). Konec športne kariere: Razvojno psihološki in športno-psihološki vidiki. Ljubljana: Fakulteta za šport. (5)

Cecić Erpič, S. (2013). Athletes' Careers in Slovenia: The Remarkable Sporting Achievements of a Small Country. V N. Stambulova & T. Ryba (ur.), *Athletes' Careers Across Cultures* (str. 173–184). London: Routledge. (6)

Cecić Erpič, S., Wylleman, P., & Zupančič, M. (2004). The effect of athletic and non-athletic factors on the sports career termination process. *Psychology of Sport and Exercise*, 5, 45–59. (7)

EU Guidelines on Dual Careers of Athletes. (2012). Recommended Policy Actions in Support of Dual Careers in High-Performance Sport. Brussels: Sport Unit of the Directorate-General for Education and Culture of the European Commission. Retrieved February 2, 2017, from http://ec.europa.eu/assets/eac/sport/library/documents/dual-career-guidelines-final_en.pdf. (1)

Goltnik Urnaut, A. (Ed.) (2015). *Priprava na drugo kariero v času ukvarjanja z vrhunskim športom*. Celje: Fakulteta za komercialne in poslovne vede.

Henry, Ian Paul. 2015. Elite Athletes and Higher Education: Lifestyle, 'Balance' and the Management of Sporting and Educational Performance (17. 8. 2016). http://www.researchgate.net/profile/Ian_Henry/publication/274070410_IOC_position_paper_Henry/links/551411e10cf283ee0834a346.pdf

Jurak, G. (Ed). (2010). *Nacionalni program športa v Republiki Sloveniji 2011 – 2020*. Predlog 21. 4. 2010, gradivo za razpravo na OKS – ZŠZ. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport.

Jurak, G., & Pavletič Samardžija, P. (Eds.). (2014). *Izvedbeni načrt nacionalnega programa športa v Republiki Sloveniji: 2014–2022*. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje znanost in šport ter Zavod za šport RS Planica.

Kerksick CM, Arent S, Schoenfeld BJ, Stout JR, Campbell B, Wilborn CD, et al. International society of sports nutrition position stand: nutrient timing. *Journal of the International Society of Sports Nutrition*. 2017; 14: 33. (2)

Kolar, E., Jurak, G., & Kovač, M. (2010). *Analiza Nacionalnega programa športa v Republiki Sloveniji 2000–2010*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport.

Kolar, E., Pavletič Samardžija, P., Robnik, P. (2015). *Odličnost v dvojni karieri vrhunskih športnikov*. Ljubljana: Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez. Interno gradivo.

Kolar, E., Pavletič Samardžija, P. (Eds.). (2016). *Akcijski načrt 2014–2023*. Ljubljana: Olimpijski komite Slovenije.

Kvadrant osebnih financ © Dostopno na <https://360finance.guru>.

Lavallee, D. Park, S. in Taylor, J. (2015). *Career Transition among Athletes: Is There Life after Sports*. V Williams, J. M. in Krane, V. (ur.), *Applied sport psychology: Personal growth to peak performance*. (str. 490–510). New York, NY: McGraw-Hill Education.

Maughan, R. J. Shirreffs, S. M. *Nutrition for sports performance: issues and opportunities*. *The Proceedings of the Nutrition Society*. 2012; 71(1): 112–9. (1)

Maughan, R. J. Shirreffs, S. M. *Development of hydration strategies to optimize performance for athletes in high-intensity sports and in sports with repeated intense efforts*. *Scandinavian journal of medicine & science in sports*. 2010;20 Suppl 2: 59–69. (8)

Mountjoy M, Sundgot - Borgen J, Burke L, Carter S, Constantini N, Lebrun C, et al. *The IOC consensus statement: beyond the Female Athlete Triad–Relative Energy Deficiency in Sport (RED-S)*. *British journal of sports medicine*. 2014; 48(7): 491–7. (4)

Mountjoy M, Sundgot - Borgen J, Burke L, Carter S, Constantini N, Lebrun C, et al. *RED-S CAT. Relative Energy Deficiency in Sport (RED-S) Clinical Assessment Tool (CAT)*. *British journal of sports medicine*. 2015; 49(7): 421–3. (7)

Olimpijski komite Slovenije (2013). *Strategija Olimpijskega komiteja Slovenije – Združenja športnih zvez za obdobje 2014–2023*. Retrieved, January 27, 2017, from http://stara.olympic.si/fileadmin/dokumenti/oks/OKS_Strategija%202014.pdf

Pravila pogoji in kriteriji za registracijo in kategorizacijo športnikov v RS, OKS – ZŠZ (1998).

Pravilnik o delovanju sklada vrhunskih športnikov, OKS – ZŠZ (2009).

Pravilnik o prilagoditvi šolskih obveznosti dijaku v srednji šoli. Uradni list RS, št. 38/09 in 29/17.

Pravilnik o razpisu za vpis in izvedbi vpisa v visokem šolstvu (Uradni list RS, št. 4/16, 3/17 in 4/18).

Pravilnik o vpisu v srednje šole (Uradni list RS, št. 12/06, 17/06 – popr., 12/08 in 107/12).

Pravilnik o vpisu v višje strokovno izobraževanje (Uradni list RS, št. 6/05, 8/08, 9/14 in 6/18). (3)

Rauter Lajh, L. (2016). Programi dvojne kariere in prilagajanje športnikov na življenje po koncu športne kariere. Magistrska naloga, Univerza na Primorskem, Fakulteta za management.

Robnik, P., Kolar, E. (2017). Dvojna kariera športnikov in družbena odgovornost v Sloveniji = Dual career of athletes and corporate social responsibility in Slovenia. V: Arsenijevič, Olja (ur.), et al. Odgovorna organizacija: (konferenčni zbornik), 36th International conference on organizational science development: Responsible organization, Portorož, 2017. Maribor: Univerzitetna založba Univerze. 2017, str. 889-903, ilustr. <http://press.um.si/index.php/ump/catalog/view/206/176/298-1>. [COBISS.SI-ID 7909651]

Robnik, P., Ferjan, M., Jereb, E. (2017). Implementacija smernic in priporočil dvojne kariere športnikov v nacionalni model v Sloveniji = Implementation of guidelines on dual career of athletes into the national model in Slovenia. V: Bernik, Mojca. Kadrovski management v sodobni organizaciji. 1. izd. V Mariboru: Univerzitetna založba Univerze. 2017, str. 79–105, ilustr. <http://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/282>. [COBISS.SI-ID7975187]

Rodriguez, N. R., Di Marco, N. M., Langley, S. American College of Sports Medicine position stand. Nutrition and athletic performance. *Med Sci Sports Exerc.* 2009; 41(3): 709–31. (5)

Rotovnik Kozjek, N. Knap, B., Mlakar Mastnak, D. Priročnik klinične športne prehrane. LJUBLJANA: OKS; 2016. (6)

Sporazum o zaposlovanju vrhunskih športnikov in trenerjev v Ministrstvu za obrambo – slovenski vojski, na Ministrstvu za notranje zadeve – policiji in na Ministrstvu za finance – finančni upravi (2013)

Stambulova, N., Alfermann, D., Statler, T., Côté, J. (2009). International society of sport psychology position stand: Career development and transition of athletes. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 7: 4, 395–412. doi:10.1080/1612197X.2009.9671916. (3)

Stambulova, N. (2016). Athletes' transitions in sport and life. Positioning new research trends within the existing system of athlete career knowledge. V R.J. Schinke, K.R. McGannon, & B. Smith (ur.), *Routledge international handbook of sport psychology* (str. 519–535). London: Routledge. (8)

Stambulova, N. (2009). Talent development in sport: A career transitions perspective. V E. Tsung-Min Hung, R. Lidor in D. Hackfort (ur.), *Psychology of sport excellence* (str. 63–74). Morgantown, WV: Fitness Information Technology. (9)

Univerza na Primorskem. (2005). Pravila o načinu opravljanja študijskih obveznosti in pogoji za prehode za študente s posebnim statusom. Pridobljeno 7. 2. 2015 s <http://www.famnit.upr.si/sl/resources/files/studenti/pravilnik-inobrazci/pravilaposebnistatus.pdf>.

Univerza v Ljubljani. (2002). Posebni pogoji izobraževanja študentov-športnikov na UL. Pridobljeno 7. 7. 2015 s spletne strani <http://www.uni-lj.si/mma/Sklepi%20Senata%20UL%200%20%C5%A1tudentih,%20kategoriziranih%20%C5%A1portnikov%20/2013071214484797/>.

Univerza v Mariboru. (2010). Pravilnik o študentih s posebnimi potrebami na Univerzi v Mariboru. Pridobljeno 7. 7. 2015 s spletne strani <http://www.um.si/univerza/dokumentnicenter/akti/Akti%20univerze%20v%20Mariboru/Pravilnik%200%20%C5%A1tudentih%20s%20posebnim%20statusom.pdf>.

Univerza v Novi Gorici. Študentski vodnik – šport. Pridobljeno 13. 2. 2015 s spletne strani <http://www.ung.si/sl/studij/studentski-vodnik/sportniki/>.

Urek, M., (2016). Miselnost zmagovalcev: priložnik za osebne finance in življenjski slog sodobnega profesionalnega športnika Ljubljana: Olimpijski Komite Slovenije.

Wylleman, P., De Brandt, K., & Defruyt, S. (2017). GEES Handbook for Dual Career Support Providers. Pridobljeno iz https://kics.sport.vlaanderen/topsport/Documents/170301_GEES_Handbook_for_dual_career_support_providers.pdf, (2)

Wylleman, P., Reints, A., & De Knop, P. (2013). A developmental and holistic perspective on athletic career development. V P. Sotiariadou & V. De Bosscher (ur.), *Managing High Performance Sport* (str. 159–182). New York, NY: Routledge. (4)

Zakon o gimnazijah (ZGim-UPB). (Uradni list RS, št. 1/07 – uradno prečiščeno besedilo, 68/17 in 6/18 – ZIO-1)

Zakon o maturi (ZMat-UPB). Uradni list RS, št. 1/07 – uradno prečiščeno besedilo in 46/16 – ZOFVI-K)

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o višjem strokovnem izobraževanju (ZVSI-A) (Uradni list RS, št. 100/13).

Zakon o srednješolskem in poklicnem izobraževanju (ZPSI-1). Uradni list RS, št. 79/06 in 68/17)

Zakon o športu. (1998), Uradni list RS, št. 22/1998.

Zakon o športu. (2018). Uradni list RS, št. 29/17 in 21/18.

Zakon o visokem šolstvu (Uradni list RS, št. 32/12 – uradno prečiščeno besedilo, 40/12 – ZUJF, 57/12 – ZPCP-2D, 109/12, 85/14, 75/16, 61/17 – ZUPŠ in 65/17).

Zakon o višjem strokovnem izobraževanju (Uradni list RS, št. 86/04 in 100/13)



SPONZORJI OLIMPIJSKEGA KOMITEJA SLOVENIJE

GLAVNI SPONZOR



VELIKI SPONZORJI



SPONZORJI



